

Mirabeak jauregitik urten ziran zuzi ixiotuak eskuetan eroieza-
la, ta ogea arreta aundiz eratu ondoren, Odis egana joan eta
onela dei egin eutsoen:

346 Nestatzak.—Jagi zaitez, arrotz, eta zoaz lotara, oia
gertu daukazu-ta. Orrela esan eben, eta eder iruditu zan lo
egitea. Gisa ontan, Odis jainkoti eroapentsuak antxe lo egin
eban, oatze ondo landuan, ateurre ozenaren azpian. Alkinoo
egoitz bikaiñaren barnean lotaratu zan, eta bere ondoan erre-
giña, ari oge ta inguruak ondo apaindutakoan.

VIII KANTUA

Odis, feazitarren aurrean

Goizaren alaba, larrosazko atzdun Egu-antza estalgetu zaneke. jagi ziran ogetik Alkinoo aginte donekoa ta Zeus'en jatorriko Odis, uri-errauslea. Aginte doneko Alkinoo besteen buru jarri zan, eta danak batera batzartegira zuzendu ziran, feaziarrak itxas-ontzien alboan eraiki ebenera noski. Ara eldu ta beingoan, arri landu batzutan ezarri ziran, batzuk besteen ondoan; Palas Atene, bitartean, Alkinoo zurraren otsegille antza arturik, urian zear ebillen oiuka, ta Odis biotz-zabalaren aberriratzear gogotan erabilela. Aurkitzen eban gizaseme bakotxaren ondora elduaz, itzok esan oi eutsezan:

13 **Atene.**—Ia, zuok, feazitarren gudaiburu ta erregegaiok! Zoaze batzartegira, eta entzun, itxasoan zear arat-onat ibilli ondoren, arestian Alkinoo zurraren etxera eldu dan arrotzaz zer diñoen: soñez, illezkorren kideko emoten dauan gizasemea da.

18 Olan esanaz, biotza ta gogoa mugi-erazten eutsezan. Laster bete ziran batzartegia ta bertako jarlekuak an batuaz joiazan gizakume prestuakaz, eta asko be asko ziran Laerte'ren seme zurra ikusiaz miresten ziranak, Atene'k bada millaka edertasun barreia zitun Odis'en buru-sorbalda gainez, luzeago ta lodiago agertu zedin, eta olan feazitar guztien aurrean atsegintsu, lazkor eta agurgarriago agertuz, onein begi aurrean, norañokoa zan egiazteko, egin bearko zitun askotariko jokoak ondo burutu egizan. Eta uritarrak aratu ta danak batzaldutuz ziran, Alkinoo'k goraxko itz-egin eutsen:

28 **Alkinoo.**—Entzun, otoi, feaziar gudaiburu ta erregegaiok; neuk esango dautzuet biotzak neure barruan diñostana! Arrotz au, ez dakit nor dan, baiña noraezean eldu zan nire jauregira (naiz datorrela Sortaldeko gizonetatik, naiz Sartalde-takoetik) eta bein eta barriz eskatu dausku, bere aberrira biurtu

daiten, berari laguntzeko alegiñak egin daiguzala, arren bai arren. Saia gaitez, ba, berau ara eroaten, lenago be beste askogaz egin izan dogunez. Nire etxera eldu izan diranetatik, iñortxo be ez bait-da luzaro egon bere errira itzuli naita. Tira, ba, bota daigun osin jainkozkora aurretik erabilli bagako ontzi baltz bat, eta erritarren artetik aukeratu beitez berrogetaamabi gazte, gaur artekoan bikaiñenak izan diranak nunbait. Eta, arraunak tostarteai ondo loturik, datozela ontzitik eta gerta dagiela bertatik abarrada bat neure jauregian; danoi emon bear dautset, ba, guztiz ugaria. Auxe dagintset gazteai; baiña zuok, errege aginte eroaleok, zatoze neure egoitz zardaiñera gure arrotzari jai-egin daiogun etsari nagusian. Ez beist iñok ezetzik esan. Dei egin, baita, Demokoko'ri, aedo jainkotiarrari, goitarrak oni bai eutsoen emon trebetasun izugarria, gogoak abesnaia ezarri oi eutsonetan gizasemeak kantuz alai-azoteko noski.

49 Onela itz-egin ostean, ibiltan asi zan; erregeak joakozan jarrai, aginte-makiladunak, eta ots-egillea jainkozko bertsolariari dei egiten joan zan. Berrogetamabi gazte autatuak, erregeak esana beteaz, itxas elkorreko ur-ertzera zuzendu ziran; eta, izontzi baltza egoan lekura elduz, osin sakonera bera bota, masta ta oial-sailla atondu ta edez lotu ebezan arraunak, dana txit egoki jarririk. Ondoren oial zuriak edatu, ur sakona egoan unean ankillak bota, ta jarraian Alkinoo zurraren etxe galanterara jo eben. Atarte, arkupe, barrualde ta gizategiak kuin-kuin bete ziran an batzaldun ziran gizasemez; zaar eta gazte, gizatza izugarria osotzen eben-eta. Eurentzat amabi ardi, zortzi ortz zuridun txarri ta zango-malgudun idi bi il-sarraskitu zituan Alkinoo'k: danak narrua kendu ta gertatuak izan ziran, jan-edate atsegingarria ospatzeko.

64 Ots-egillea aurreratu zan bertsolari malatsa eskutik ebalatzen; kutun eban au Musa'k oso, ta onez ta txarrez ornidu eban: begitik kamus itxi eban, baiña kantu legunez doatu. Pontonoo'k, zidar-untzezko aulki zabala ipiñi eutson bazkaldarren erdian, zutoin dizditsuari eutsola; otsegilleak, barriz, kako batetik esegi eutson kitara doiñutsua buruz gaiñetik, bera eskuz artzen erakutsirik, eta sestaiña bat urreratu eutson ondoren, mai polita ta ardao txola, be bai, gogoak emon-ala edan egian. Maiko guztiak asi ziran jaten eta edaten. Eta deituak jan-edariz ase-bete ziraneko, Musa'k sugartu eban bertsolaria guda-gizonen ospea zabalazi egian garai aretan zeru edaturaiño eltzen

zan kantu aomen aundiko bategaz: Odis eta Pelida Akileu'ren arteko eztabaida, ain zuzen be; jainkoen goratarrezko zauta sekulako baten, biak leikide bizkor akarra atera eben mintzaera gordin-gordinez nunbait, gizonen errege Agamenon poz-eztitan egoalarik, akeutarren artetik onenak alkar-mokoka ikusiaz; Poibu Apol'ek, Pito jainkotian, aurretiaz iragarri eutson, bada, gizurena arrizko atartea igaro ta aolku eske joan yakonean bertan, une atantxe asiko zala teukro ta danaotarren artean zori txarra zabaltzen, Zeus aundiak erabagita.

86 Auxe zan aedo argiak abesten ebana. Odis'ek, bere esku giarrez purpur kolorezko soingaiñeko zabala arturik, burugaiñez bota eban, bere betarte zoragarria estalduaz, lotsa zan ba feazitarren aurrean begiak malkoz bustita, negar-jario agertzen; bertsolari jainkotiak, ostera, kantatzea bukatu ebanean, negar-malkoak txautu, txabuxa burutik kendu ta, txol bikoitz bat arturik, ixurketak egin eutsezan jainkotasunai. Baiña a oster be kantari asi zanean —feaziar prestuak eskatu bai eutsoen kantatzeko, aren esanak eder yakezala-ta—, Odis'ek barriro be bere burua estali ta negarrari emon eutsan. Alkinoo ezik, beste iñor etzan konturatu Odis'en negarrez; erregea, oster, bai, ondoan eukon-eta, konturatu zan, eta ondo konturatu, baita zein intziri barrenkoiak emoten zitun aditu be. Erregeak, ba, orduan feazitar, arraun-zale bizkorrai onela:

101 **Alkinoo.**—Entzun, arren, feaziar gudalburu ta erregeaiok! Alkarrekiko jan-edanez ta kitaraz, au baita oturuntza bikaiñen laguntzaille, alai egin garean ezker, goazan orain guttitariko jokuetara; arrotzak, bere aberrira itzultzerakoan, adierazo dagien bere lagunai, zenbat mailla gagozan beste gizameak baiño gorago, ukabilka, auzka, jauzika ta lasterkan.

108 Au esanaz, ibiltan asi zan, eta enparauak aren atzetik. Kakotik esegi eban otsegilleak kitara doiñutsua ta, Demodoko'ri eskutik oratuaz, etxetik atera ta feaziar prestuak jokuak ikustera joiazan bidean zear zuzendu eban. Batzartegira joiazan danak, gizatalde aundia, konta-eziña; zutik jarri ziran an ainbat gazte giartsu. Oneik jagi ziran: Akroneu, Okial, Elatreu, Nauteu, Primneu, Amkial Eretmeu, Ponteu, Proreu, Toon, Anabesineu eta Anfial, Polineu Tektonida'ren semea; jagi zan baita Eurial, Ares'en kideko, ilkorrentzat adu txarreko, eta Naubolide, Laodamante egin-egiñekoz kanpo, feazitarren artean bikaiñena gorputzez eta edertasunez; zutundu ziran, azkenez, Alki-

noo ospetsuaren iru semeak: Laodamante, Halio ta Klitoneu, jainko baten iduriko. Lasterketan asi ziran lenengo. Marratik era batera urtenik, azkar be azkar egaz egien, autsa astinduz lautadan zear. Askotaz nabari zan euren artean, arin-aringa, Klitoneu bikaiñena, eta mando bik lubarri dan soloan edegi oi daben azatza luze izaten dan beste, aurreratu yaken atzetik jarraika etorkozanai. Eupaka urten ziran beste batzuk be norgeiagoka neketsura, eta Eurial'ek azpiratu zituen bertan zerbait ziran guztiak. Jauzian Anfial nabaritu zan besteen gaiñetik; kurpilla jaurtzen Elatreu danetatik gailen; eta ukabilka, Laodamante, Alkinoo'ren seme laztana. Eta guztiak jokatu ta gogolaitu ziranean, Laodamante'k, Alkinoo'ren semeak, onan itze gin eutsen:

134 **Laodamante.**—Zatoze, adiskideak, eta itaun dagiogun arrotzari ainbateko jokorik dakian ala ikasi dauan. Bere izatez, iztar, berna ta beso, sama sendo ta kemen aundiz, ba, ez dirudi erakutsi txarreko gizona: gaztaroak be ez dau oindiño bertan-bera itxi, izan dituan gaitzak naikoak austua laga daben arren; nik bada ez dot uste gizon bat, naiz-ta bulartsua, erasteke, itxasoa lakorik aurkitzen danik.

142 **Eurial'ek** beingoan erantzun:

143 **Eurial.**—Laodamante! Oso egoki datoz zure errazoiak. Zoaz zeu, ta ortara egizu, esanak barriz esanez.

145 **Au** entzunaz bat, Alkinoo'ren seme ona aurreratu, guztien erdian jarri ta Odis'i bota eutsan:

147 **Laodamante.**—Ia, aita arrotz, zatoz zu be jokuetan eskua ikustera, olakorik ba'dakizu beintzat; eta jakin bear dozuz, gizonarentzat bada ez dago bizitza ontan bere oiñezko edo-ta eskuzko lanetan txapeldun izatea lako aintza argirik. Ea, bada, erakuts eiguzu ekiñez zeure gaitasuna ta uxatu zeure gogotik daukazuzan kezka ta naigabeak, zure osterea ez da asko luzatuko ta: ontzia uretan dago gertu, ta lagun egingo dautzuenak be zain.

154 **Odis** asmotsuak jardetsi:

155 **Odis.**—Laodamante! Zer dala-ta agintzen daustazuz olako gauzak, nire leptik aiñen egitearren? Jokuetan baiño geiago diardu nire gogoak bere naigabeetan, asko be asko bai dira nik jaso ta igaro ditudanak. Eta orain, aberrira biurtu —miñez, zuen batzartegian jarten naz, erregeri ta erri osoari eskatu naiean.

161 Eurial'ek, ostera, irain au arpegira jaurtiz, erantzun eutson:

163 Eurial.—Arrotz! Ez derist, egiaz, zu gizaseme eskolatua zareanik, gizonen artean jolastu oi diran joku askotan; bestera, itxasmutil sal-eroslarien buru dirudizu, berein tostadun ontzi batean eten barik sartua, salgai-pilloa zaindu ta tratubi-deak eta arrapakiñen irabazia begiratu.

169 Odis asmotsuak, bekoki motzez so-egifñik, erantzun eutson:

171 Odis.—Arrotz! Txarto itz-egin dozu, goi-ariña emonik. Jainkoak ez dautsez banandu gizon guztiai bardin euren doai maitagarriak: edertasuna, buru-zolitasuna ta itz-etorria. Ba-da gizonik, kaskar gizantzez, jainkoagandik itz-jariozko apaindura artu dauanik, eta gero guztiak miresten dabe atsegiñez, berbots sendoz ta erabide gozoz mintzatu oi jakenean, eta urian zear baldin ba'doa, goitar bat dala uste dabe; alderantziz, beste batek illezkorren antza dau soin-itxuraz eta ez dau ez gatzik ez sonarik bere esanetan. Bardin, zure armera ta betartea autak dituzu, ta jainko batek ez zinduzan beste taju batean idurituko; baiña adimen zakatza dozu. Gogoia asaldatu daustazu barruan, gauza ez-egokiak esanda. Ez nozu ez-jakiña jokuetan, zuk diñozunez; beste aldera, neure gaztetasunean eta eskuetan uste ona izan nebanean, aurrenengoan artean zenbatu nengikeela uste dot. Orain ezbear eta neke-miñez abailduta nago, asko jasan bear izan dot, ba, naiz gizonakaz burrukatzen, naiz olatu bildurgarriak zearkatzen. Baiña, alan eta guzti be, gaitzak millaka ikusia nazan arren, eskua sartuko dot jokuetan :eztenkada latzak izan yataz zure itzak, ta eurak esatean sumin-azi ninduzun.

192 Esan eban; eta, oldarki jagi soigaiñekoa itxi bage, ta kurpil bat artu eban eskuan, feaziarrak erabilli oi ebena baiño aundi, lodi ta naiko astunagoa. Bira batzuk emon-azo eutsazan, besogain errotsutik bialduaz, eta txistuka joan zan biribilla; baita oldarrean be gero, feazitarrak, arraun luzeak erabilli daroezan itxastar argiak, lurrerantza makur-azi ziran eta. Kurpillak, eskuak askatu ebanetik azkar, tiro-marra guztien ezaugarriak gaiñezkatu ebazan. Eta Atene'k, gizaki iruditua, egokion ezaugarria ipiñi ta onela esan eutsen:

201 Atene.—Itsu batek be, oi arrotz!, bereiziko leuke aztamuka, geri-geri, zure kolpearen ezaugarria, ez dago ba beste askoren artean nastauta, askotaz aruntzago baiño. Joku one-

tan, egon nasai, feaziar bat be ez da elduko zure kolpera, ta berau igarotera askoz gitxiago.

206 Onan itz-egin eban. Pozez bete zan Odis jainkoti eroapentsua, jokuen barruti barne, lagun onbera bategaz aurkitu zalako. Orduan esan eutsen feazitarrai, abots leunagoarekin:

210 Odis.—Saia, gazteok, ezaugarri ontaraiño eltzen, eta begira nago beste kurpil bat laster ain urrin edo-ta urriñago bialtzeko. Eta gaiñerako jokuetan, biotzak ortara eragin eta bere indarrak nigaz neurtu nai dabezana, betor ona (bizi-bizi sumindu nozuen ezkerro), ukabilka, auzka naiz lasterka, ba, feaziar bati be, neure ostalari dan Laodamante berari izan ezik, ez dausat ezetzik emongo: nok burukatuko leuke etxean biotz zabalez artu zagiazanaz? Buru-arin zitala da, lur arrotzean erbestetar lez artu dauanari jokuetan zirikatzea, orrela egiñaz bere buruari kalte dagitso-ta. Gaiñerakoai buruz ez dot bat bere baztertzen ez ezesten; nik denak ezagutu gogo ditut, eta danakaz neure indarrak bekoz-beko neurtazi; gizasemeen artean oitzen diran jokuetan, ba, ez naz ni iñolaz be geldo, deuz-eza. Ba dakit uztai dizditsua ederto erabilten, eta gudari bat, etsaitaldearen aurka bota ezkerro, neuk zauritu baietz aurrenengo, neure alboan geziz erasoka lagun-aldra aundia ba'neuko be. An, troiar errian, akeutarrok gezia erabilli oi genduanean, Filoktete'k bakar-bakarrik irabazi al izaten eustan; baiña, neuk dirautzuet, beste guztiai, gaur munduan bizi ta ogia jan dagien ilkorrai, alde aundia atera baietz, illezkorrakin be uztaiiaz leiatzen ziran gizaki areikaz (ez Herakle'gaz, ez Ekali'ko Eurito'gaz) ez nintzake, ba, azartuko autsak batzen. Orixegaitik ilzan Eurito gazte zalarik eta etzan iritxi zartzarora bere jauregian: Apol'ek il eban, asarre uztaiiaz tiratzera eup-egin eutso-lako. Lantzaz, ostera, beste batek gezi bat be botako ez leukean tokiraiño eldu zan. Arin egiten bakar-bakarrik duda-muda izango neuke feazitarren batek irabaziko ete leuskidan bear bada, negargarriro erabilli ta ondatua itxi ninduen itxasoko uin-baga biurriak, ez neban beti zer-janik be izan, eta gorputz-atalak, jakiña, indargetu ta aul-eraziak daukadaz.

242 Orrela mintzatu zan. Mutu ta ixil geratu ziran danak. Alkinoo'k bakarrik erantzun eutsan:

244 Alkinoo.—Arrotz! Ez dauskue gogait eragin zure itzak, eurokaz ba daukazun kemena adierazo nai izan dauskuzu, gizon orrek joku-leku barruan gogor artu zindulako

asarre, zentzunezko eritxia dauan ilkor batek be zure bipil-izateari akatsik ipiñiko ez leukiola nunbait. Baiña orain, entzun adi-adi nik diñotzudana, zeure etxean zagozanean, zeure emazte ta seme-alabakaz jaten, gogora ekarri daizuzan gure modu ta ganorak, baita edestu be beste gizurenen bati, zelako egiñenak izentau euskuzan Zeus'ek, geure asabaengandik. Ez gara ukabilkari ez auzkari akar-eziñak, ibilten oso bizkorrak eta itxasontziak artezten, moldatzen gaiñ-gaiñekoak baiño; eta betidanik yakuz atsegin jan-edanak, kitara, dantzak, soifneko garbiak, baiñu beroak eta oia. Baiña, ia, feaziar dantzariak, urten errimeenok dantzara, arrotz onek, bere lurrera biurtzean, autor dagitsen bere adiskideai, zenbatetan irabazten dautsegun gaiñetiko gizasemeei, itxas-gauzetan, lasterka, dantzan eta kantuan. Eta beioa norbait gure jauregian geratu zan kitara billa, ta ekar beio bizkor Demodoko'ri.

262 Orrela esan eutsen jainko-antzeko Alkinoo'k. Ots-egillea jagi ta erregeren jauregira joan zan kitara billa. Bederatzi epailariak be jagi ziran, uritarren artetik aukeratuak eta jokuen gorabera guztia zaintzen ebenak. Biurtu zan ots-egillea, kitara doiñutsua Demodoko'ri ekarriaz; au guztien erdian egokitu zan, eta gazte trebeak, dantza biran, aren ingurumari jarririk, azpi jainkozkoa zanpatu eben oin-bizkor. Odis'ek, arri ta zur, ikusi ta miresten zituan areik oiñakaz egiten zituen bira, irra ta zirkin arin lilluragarriak.

273 Bertsolaria alan be, kitara joaz, Ares ta burestun ederdun Afrodita'ren arteko maite-miñak guztiz leun abesten asi zan: zelan alkartu ziran lenengoz Hefestu'ren etxean ixilostuka, eta ak zelan egin ebazan esku-erakutsi asko, ta azkenik zelan loitu eban jainko gurenaren ezkon-ogea. Eguzkia, maite-aldi ori ikusirik, beingoan joan zan Hefestu'ri esaten; eta onek, albiste zaurikor a arturik, kako-mako baltzetan ari-mea, bere sutegira joan, piko gaiñean ingude izugarria ipiñi ta ari ausi-eziñak landu ebazan, izten zituan tokian banandu barik sendo iraun egien. Ares'en aurka suak artuta apapu ta xedera au moldatu ondoren, arek bere oia eukan gelara joan eta ariak zabaldu zituan biraka ta oiaren anka inguru ta age-tatik dingilizka, iñok ikusi al ezindako amaraun ari meak bai litzan; ezta, jainko zori ontsuak be ez ebezan ikusiko, ain antzetsu bait zituan arek moldatu. Sare-arte a oe-biran lotutea egin ebanekoxe, Lemnos'era joialakoa egin eban, uri ederto

eregia, beretzat lurralde danetako atsegina. Ares, oster, urrezko burdi-edeak darabillezana, ez egoan alperrik zelatean; eta Hefesto'k, esku-langille argia, urrinduz joala ikustean, jainko bikain onen jauregirantz jo eban, Kitere, koroï ederdunagazko maitasunaren gose ta miguru. Afrodita, Kronion bere aita altsuarenetik asko etzala etorria, jarrita aurkitzen zan; eta Ares'ek, etxean sartu ta eskutik oraturik, esan eutson: «Goazan ogera, ene laztan, eta etzun gaitzean bertan; Hefesto dagoneko ez da gure artean idoroten, Lemnos'era ta izkuntz basatia daberen sentitarrengana joan yaku bear bada». Autor au egin eutson; eta ondo iruditu yakon emakumeari ogeratzea. Biak sartu ziran ogean, eta euren biran edatu ziran Hefesto zuurraren lokarri sotillak, areik euren soin-ataletatik bat bera ez mugi ez jaso ezindako eran edatu be; eta orduan igarri eben ez eukoela iges egiteko modurik, ez biderik. Asko luzatu bage aurkeztu yakon oin bietatik Errenzan gizaki argia, zeletan egoan Eguzkia iragartera joan yakolako, Lemnos lurraldera eldu orduko itzuli zan eta. Biotz aul eta its bere etxera zuzendu, ate aurrean geratu ta, asarre sumiñetan, deadar egin eban, oso izukor, jainko guztiak entzuteko eran: «Zeus aita, jainko zoruntsu ta betikorrok! Zatoze gauza zirtzil eta jasan-eziñok ikustera: Afrodita, Zeus'en alabak, niri, erren nazan oni, ixeka dagist unero, Ares gaiztoa maite izanik; onek galanta dala, oiñak osasuntsu daukazalako, ni oster meko jaio nintzan; baiña orren errurik ez dau iñok neure gurasoak ezik, onek ez ninduen ba sortu bear. Ba-dakusazue zelan etzun diran neure oian eta lo dagoz maiteki alkaturik, ni barriz atsekabe aunditan ori ikusita. Baiña, asko mate ba'dira be, ez dot uste orrela etzutea luzerorakoa izango danik: laster gurako dabe biak ez lo egin, alan be lokarri maltzurak ondo eutsiko dautse, aitak bere alaba lotsagalduagaitik emon neutsan ezkontzaria oso-osorik biurtu dagidan arte. Au ederra dala, baiña ez daki naiak egiten». Orrela mintzatu zan; eta jainkoak batzartu ziran borontzezko azpia daukan egoitzean. Aratu zan Posidon, lurra besarkatzen dauana; an aurkeztu zan Hermes ongillea be; ara eldu zan erabat Apol goitarra, urrundik zauritu oi dauana. Jainkosak, lotsaz, etxean geratu ziran. Atarian gelditu ziran jainkoak, ondasunak emon oi dabezanak; eta irripar ezin-itzungia jagi zan goitar zoriontsuen artean Hefesto asmotsuaren sare artea ikusiaz. Euren arteko batek au esan eutson, urren eukarnari: «Egite txarrak ez dabe gora egiten, eta motelenak azkarre-

nari aurea artzen. Orain Hefesto'k, esaterako, erren eta as-titsu danak, Ares, Olinpo daukien jainkoetatik azkarrena, bere amarru-ariz giltzapetu dausku, eta jakiña, Ares'ek ordaindu bearko dautso ezkontz-austeari zor yakon diru-zigorra». Onela mintzo ziran oneik. Apol goienak, orraitifo, Zeus'en semeak, era onetan itz-egin eutson Hermes'i: «Hermes, Zeus'en seme, mezulari, on banatzaille! Gurako zeunke, lokarri sendoetan atxillo, Afrodita urrezkoagaz oian lo egin?». Argifonte mezulariak erantzun: «Zuk esana gertatuko ba'litz, o Apol goien, urrundik zauritu oi duzuna! Lokarri aska-eziñezko iru izurrez estaldu ba'nengie, ta zuok jainkuok eta jainkosa guztiak be niri begira egon, ez leuskit ezer, nik Afrodita zuriatz lo ba'nengi!». Onela autortu eban; eta barriro be barre-karkara zabaldu zan jainko illezkorren artean. Posidon'ek, alan be, ez eban barre-rik egiten, Hefesto, esku-langille argiari, Ares aske itxi egiala, atsedeen barik eskatu baiño. Itz arin oneik ebagiaz, esaten eutson: «Aska egizu, nik bada agintzen dautzut ordainduko dauala, nai dozunez, jainko illezkorren artean bidezko dana». Oin bietatik Erren zanak erantzun eutson, orduan: «Ez, ez egidazu olako gauzarik agindu, o Posidon, lurra besarkatzen dozun orrek, txarrak bait dira dongak aurreratutako zurtasun-oarrak. Zelan nik premiatsu zengikedaz jainko illezkorren aurrean, Ares'ek, aske ta lokarri bage, zorra ordaintzea ukatuko ba'leust?». Lurra astindu oi dauan Posidon'ek erantzun: «Ares igeska ba'lio, zorra ordaindu naiezta, neuk ordainduko dautzut dan-dana». Oin bietatik Erren zanak jardetsi: «Eziña da, ezta elitzateke egoki be, eskatzen dozuna ukatzea». Au esanaz, Hefesto'ren indarrak lokiak eten eutsezan. Areik, egiaz sendoak ziran lokietatik euren buruak aske ikusirik, jagi ziran luzatu barik eta beraTrazi'ra joan zan eta Afrodita irribera Txipre ta Paos'era. emen daukaz ba oian bat eta altara usaindua; antxe Eskerrak ikuzi eben, jainko betikorrai edertasuna damotsen jainko-orioz igurtzi ta ikusleak oro txunditurik izten ebezan soiñeko dotoreak ipiñi eutsoezan.

369 Auxe zan aedo entzutetsuak abesten ebana, eta pozarren egozan Odis ta feaziar itxaslari izen andiko, arraun luzeak erabilli oi dabezanak.

370 Alkinoo'ren aginduz, ondoren, Halio'k eta Laodamante'k bakarrik dantzaz egin eben, oneikin neurtzekorik ez egoan iñor be ta. Itzetik ortzera, purpur kolorezko pelota polit

bat, Polibo erneak egiña nunbait, eskuetan artu eben; eta bata, atzerantza egiñik, odei illunetara jaurtzen eban, eta besteak, jauzi bat emonez, aise artzen eban bere oiñekaz barrero azpia ikutu aurretik. Pelotea artez jaurtzen saioa egin ostean, dantzari ekin eutsen lur-gaiñ jorian, sarri txandaturik. Joku-leku-ko beste gazteak bero-bero txalotu ebezan, azkenez oi-ots galanta sortuz. Odis jainkotiak orduan Alkinoo'ri itz-egin eutson onela:

384 **Odis.**—Alkinoo errege, uritar guztietan argiena! Zuen dantzariak txit bikain dirala erakutsiko zeustala agindu eustazun, eta bete dozu agindua. Arri ta konkorrik naukazu eurok ikusita.

386 **Onela** mintzatu zan. Poztu zan Alkinoo'ren nausitza donea, ta beingo baten onan mintzatu yaken feaziar, arraunzaleai:

388 **Alkinoo.**—Entzun, feaziar gudalburu ta printzeak! Oso buruduna iruditzen yat arrotza. Ea, ba, eskiñi daioguzan arrotz-maitasunari zor yakozan doiak, egoki da-ta. Amabi erregek jaurri daroazue printzeak bezela erri osoa, eta ni nozue amairugarren: bekar bakotxak soingaiñeko bat, txabuxa bat eta urre bikaiñezko talentu bat; eta goazan guztiok batera arrotzari eroaten, bere eskuetan artu ta ikusiz, aparitara biotz-alai etorri dakigun. Eurial be, itz gozoz ta bezuzaz, a bake-azten saiatu bei, taiu egokian etzan mintzatu ta.

398 **Orrela** itz-egin eutsen. Danen txaloak, eta esana egi biurtzeko, bakotxak bere ots-egillea bialdu eban, esku-erakutsiak ekarri egitsezan. Eta Eurial'ek gisa onetan erantzun eban:

401 **Eurial.**—Alkinoo errege, uritar guztietan argiena! Nik bake-azoko dot arrotza, agintzen daustazunez, eta borontzezko ezpata au emongo dausat, zidarrezko eskutxandoguna ta bere biran marfil ebagi barrizko leka bat. Bezuzaz ederra, ziñez, olako gizasemeari dagokiona.

406 **Onela** esanaz, Odis'en eskuetan jarri eban zidar-untzez ornidutako ezpatea itz ariñok ebagiz:

409 **Eurial.**—Agur zuri, arrotz aita! Nire solasen batek naigabetu ba'zinduz, eroan beiz alik ariñen zirimol oldartsuak. Eta emon beitzue jainkotasunak zeure aberrira biurtu ta zeure emaztea barrero be ikustea, luzaro zabiltz-eta zeuretarrengandik urrin neke-min gorriak ikusten.

414 Odis asmotsuak erantzun:

415 Odis.—Agur beroak damotzudaz zuri be, adiskide! Jainkoak egin daizuela zuri be zoriona, eta ez daizula sekula be, zeure itzokaz bake-azo nozun ezkerro, doe lez damostazun ezpata orren uts-aierrrik izan.

419 Onela esan eban; eta lepora bota eban zidar-untzez ornidutako ezpata a. Eguzkia sartu zaneko, Odis'ek bere aurrean eukazan bezuza bikaiñak. Ots-egille argiak Alkinoo'ren etxebarruan moltzotu ebezan, euren arduradun errege gurenaren grimaak egiñik, oneik ostera euren ama agurgarria egoan lekura eroan ebezan esku-erakutsi guztiz zardaiñak. Danak itzuli ziran jauregira, Alkinoo'ren nausitza donea aurretik zala, ta jarleku eraikietan jazarri ziran. Orduan Alkinoo altsuak esan eutson Arete'ri:

428 Alkinoo.—Ekarzu, emakume, kaxa eder-eder bat, dagonik onena; eta sartu bertantxe soingaiñeko ondo ikuzi bat eta txabuxa bat. Jar sutan borontzezko galdara bat, berotu ura arrotza garbitu daiten, eta, feaziar yaukalak oraintxe ekarri dautsoezan atsegin-emoiak saillean ipiñita ikusirik, erabat poztu dedin jan-edatez eta bertsolariaren kantuz. Nik neure urrezko txol bikain-bikaiña emongo dautsat egunero ni gogoratu nagian Zeus'i ta beste jainkoai, bere etxean, ixurketak egiterakoan.

437 Ola mintzatu zan. Arete'k agindu eutsen neskameai beingoan jarri egiela baiñuetarako zan iru-oiñeko krispiña, ura bota galdarara ta, egurra baturik, su emon eutsoen azpitik. Su-lanboak laster esitu eben galdarearen sabela, ta berotu zan ura. Arete'k tartean atera eban bere etzangutik kutxa guztiz eder bat eta bertan ipiñi ebazan doe galantak —jantziak eta urrea—, feaziarrak ekarritakoak, eta orrez gaiñera soingaiñekoa ta txabuxa. Eta aidan gizurenari itz-egin eutson, mintzoera ariñean:

446 Arete.—Azter eizu zerorrek estalkia ta emon bereala korapilloa; zeozer ostu ez dagizuen bidean, itxas-ontzi baltzean lo gozoaren besoetan aurkitu zaizaneakoan.

450 Odis jainkoti eroapentsuak, itzok entzun ebazaneke, estalkia bere lekuan egokitu ta Kirke agurgarriak erakutsi korapillo naasia egin eutson. Jaki-zaiñak jarraian ur-aska baten baiñu artzen joan zedilla esan eutson; eta Odis'ek atsegin aundiz artu eban ur berozko baiñua, ez eutson ba ardura aundirik emon

bere gorputzari Kalipso'enetik aldendu zan ezkerro; adats ederdun aren egoitzean, bada, beti egon zan jainko bat legez zainduta. Ikuzia dagoneko ta orioz neskameak igurtzita, oneik jantzi eutsoezan soingaiñeko ta txabuxa ederragaz, urten eta an egozan gizaseme ardao-edaleakana zuzendu zan; Nausikaa'k, orraitño, jainkoak edertasunez jantzi ebenak, sapai sendo eregita-koari eusten eutson zutoin aurrean geldi, Odis'i begiak zorroztean txundituta, itz arin oneik esan eutsozan:

464 Nausikaa.—Agur, arrotz!, noizbait, itzuliz zeure aberrian aurkitzen zareanean, nitzaz gomuta zaitezcan; neuri zor daustazu, ba, iñori baiño leen zeure biziaren jarein-ordaiña.

468 Odis asmotsuak ari:

469 Odis.—Nausikaa, Alkinoo biotz-onaren alaba! Egin beist Zeus'ek, Hera'ren senar burrunbariak, nik neure etxera eldu ta ikus daidala neure biurpenaren eguna; an oles egingo dautzut egunero, jainkosa bati lez, zeu izan zintzazan, ba, nes-kuts, ni bizirik atera ninduzuna.

474 Au esan eban, eta Alkinoo erregearen ondora urreratu zan ezartera, jan-izkiak banandu ta ardoa nastu-azten ebiltzalarik. Ots-egillea jenteak aomen anditan eukon Demodoko aedo maitagarriaz aurkeztu zan, eta deitutakoan erdian jarri-ezo eban, zutoin bikaiñari eutsola. Odis asmotsuak orduan, ortz zuridun txarri-bizkarretik, oindiño naikoa geratzen zanetik koipe ugariz estalitako zati eder bat ebagirik, onan itz-egin eutson ots-egilleari:

483 Odis.—Ots-egille! Artu ta eroan eiozu eragi au Demodoko'ri, jan dagian, atsekabeturik nagoan arren, olantxe zerbitzu egin opa dautsat eta; bertsolariari, bada, nun-nai goratzarrea ta omena eskiñi oi dautse gizaseme lurtarrak, Musa'k kantua erakutsi ta maite dauzalako danak.

438 Orrela esan eban; eta ots-egilleak Demodoko gizure-nari eskuetan jarri eutson aragia; aedoari, barriz, au artzera-koan, gogoa poztasunez gaiñezkatu yakon. Ontaz, guztiak aurrean eukezan janariari eskuak ezarri eutseezan. Eta jan-edateko gurea asetu ebenean, Odis asmotsuak onan itz-egin eutson Demodoko'ri:

494 Odis.—Demodoko! Beste edozein ilkorri baiño itz geiago egin dagitzut, Musa'k, Zeus'en alabak, edo-ta Apol'ek berak erakutsi bear izan dautzue, aren ederto abesten bai dozu

akeutarren zoria ta areik burutu, jasan eta igaro izan eben guztia, zeuk zerorrek an egonik, begiz ikusi edo areitarikoren bati edesten entzun izan ba'zeuntso lez. Baiña, ia, beste gai bat, Epeu'k Atene'ren laguntzaz moldaturiko egur-zaldia zelan eratauta egoan, abestu eiguzu; tramankulu maltzurra, Odis jainkotiak, Troia suntsitu eben gudariz bete ondoren, iri-garaira eroan ebana. Au kanta ba'dagizu bear bezela, nik gizaseme guztiai esango dautset jainko onbera batek emonda daukazula jainkozko kantua.

507 Ola mintzatu zan; eta aedoak, jainkozko oldarrak joa, kantu eder bat asi eban: argibutarrak, euren tosta askoko ontzietan, itxasora egin ebela, gudaltegiari su emon ondoren, beste batzuk Odis'ekin batera, iri-garairaiño eurak narras eroan eben zaldian gordeta, teukrotarren batzartegian aurkitzen ziran artean. Zutik egoan zaldia, ta teukrotarrak, aren inguruan jarrita, errazoi nastuak jarten ebezan, eta zalantzan ebiltzan iru eritxi oneitatik zein aukeratu ez ekiela: egur arroa borontze zakarrez zulatu, goi batera jaso ta andik beera jaurti, ala itxurapen eskerga jainkoak bake-azteko opari lez laga; azken erabagi au nabarmendu zan, ezinbestekoa zan bada uriaren ondamena, zurezko zaldi eskerga arek, orrela uste zan, teukrotarrai sarraskia ta eriotza eurrez ekarri bear eutsen argibotarrak kementsuenak barruan izatekotan. Kanta kantari ekion, akeutarrak, zalditik urten eta iruzur utsala lagarik, zelan austu eben uria; abestu eban baita, zelan, batzuk alde batetik eta besteak bestetik sakabaturik, uri bikaiña suntsituaz joiazan; Odis'ek, Ares bai litzan, Deifobo'ren etxerako bide artzen eban, jainko-antzeko Menelau'rekin batean. Azkenez abestu eban arek zelan euki eban burrukaldi ikaragarri bat, eta garaille gertatu zala bertan, Atene onberari esker.

530 Auxe izan zan bertsolari gurenak abestua; aitzen egoan tartean Odis, betazalak negar-jario ta matraillak malkoz. Ona emakume bat: uria ta bertakoak egun ankerretik jagon eitezana, guda zitalean jausi yakon senarra bere erri ta erritarren aurrean, eta au pilpilka ta il-agifnik ikustean, gainean jarri ta beso biekaz oraturik, intziri zoliak emoten ditu; etsaiak, alan be, aren arruki bage, zikaiz joten dabe lepoan eta sorbaldeetan, neke-lor eta ezbear geiago jasan dagian: alako emaztekiari oiñaze errukitsutan erre oi yakoz matraillak; Odis be orrelaxe egoan begietatik negar-jario, errukia emoten ebala. Iñor

be etzan oartu negar-ixurtzez, Alkinoo ezik; au bai, aren alboan jarrita egoan eta, oartu ta konturatu zan, baita aren zorin-eiagora ta zizpuru zoliak entzun be. Eta bertatik mintzatu yaken feaziar arraun-zaleai:

546 **Alkinoo.**—Entzun, arren, feaziar gudalburu ta printzeok! Itxi bei Demodoko'k bere kitara jotea, kantatzen dauana bear bada ez yake atsegin entzule guztiai eta. Aparitan asi ta aedo jainkotia jagi zanetik, negar mingotsetan daukagu arrotza: naigabeen batek joa dauko ausaz arimea. Baiña, tira, bego ixillik a, guztiok poz-alaitu gaitez, arrotzaren ostatu-emoilleak lez arrotza bera be; egin daitekenik onena auxe da nunbait, arrotz agurgarriagaitik atondu dira ba gauza oneik, txera-erakusburutzat egin daioguzan emoiak, eta biderako laguntasuna. Anai lez artu bear dauz arrotza ta eskalea zentzun apur bat daukanak. Orrela, zeuk be, ez dozu ixildu bear, asmo maltzurrez bear bada, itaunduko dautzudana; bai, iragarri egiguzu. Esaidazu an aitak eta amak, dei egiñez, esaten eutzuen izena, bardin uriko biztanleak eta ingurumariko auzokoak; gizaseme guztiak, ba, onak naiz dongak, jaiotzatik euki oi dau bakotxak berea, gurasoak sortzen dabezan danai jarri oi dautse ta. Izenta eidazu baita zeure erria, ta uria, gure ontziak, zure erabagia zintzo bete nai daben ezkerro, araxe zuzendu zagiezan; feaziarren artean ez dago lemazaiñik, eta euren ontziak be ez daukazuz beste itxas-ontzien antzera endaitzez orniduta, eurak ba-dakiez ba gizasemeen asmo ta gurariak, eza gutzen dabez eskualde guztietako uriak eta solo emokorrak, itxas-osiña bizkor zearkatzen dabe, edozein lurrun-ontzik naiz ganduk estalduta egon arren, eta ez dabe izan oi kalterik artzeko ez galtzeko bildurrik; alan be nik neure aita Nausi-too'ri entzuna dot, Posidon'ek begi txarrez ikusi oi gaitula, giza-mota guztiak ezeren kalte barik eroaten doguzalako; baita iñoiz esan eban jainkoak ondatuko ebala egunen baten osin baltzean feazitarren ontzi ondo eraiki bat, norbait eroan eta menditzar bategaz estalduko ebala uriaren ikuspegia. Onela iñoan agureak; baiña jainkoak ori beteko dau ala ez, betaz eta oldean zelan dagoan. Tira, mintza zaite ta esaidazu zeatzmeatz nundik nora ibilli ziñan galduta, nundiko lurraldeetara eldu ziñan, euretan ze jente-modu ta zelako uri aziak egozan; baita esaidazu zeintzuk gizon ziran odol-zaleak, basatiak eta zuzen-ezak, eta zeintzuk arrotz-maitaleak eta jainkoen bildur ziranak. Esaidazu zer dala-ta negar dagizun, barru-barruko ziz-

puru zoliz, argibutarren, danaotarren eta Ilion'en zoriaren
kontaera entzunik. Gizaseme arein eriotza erabagi eben jain-
koak emona da, etorteko ziranak kantu-gaia izan egien. Seni-
tartekoren bat galdu zenduan Ilion aurrean, zure suin argia
edo-ta zeure aitagiñarreba, bear bada, odolez eta etorkiz lo-
karrituta daukaguzan pertsonen ondoren, onetxek bai yakuz
kutunenak? Ala lagun saiatu ta atsegiñen bat izan zan, ausaz,
zuurtasunez jantzitako laguna anai bat baiño gitxiago ez dan
ezkero?

IX KANTUA

Alkinoo'ri esanak. - Kiklope

Odis asmotsuak erantzun eutson:

2 Odis.—Alkinoo errege, uritar guztietan argiena! Gauza txairoa da, izan be, au lako aedo bati, goitar baten taiuko abotsa dauanari entzutea. Gauza zoragarriagorik dagoanik, ez dot uste, erri osoa pozik ikustea baiño, ezta maikideak, ogi ta aragiz ornidutako mai aurrean sailka jarrita, ardo-banatzailleak ontzi sakonetatik ardaoa atara ta txoletan jauregiko bakotxari ixuriten dautsola ikustea lakorik be. Onako jaikizuna eder ikusgarria iruditzen yat. Baiña onek biotza eragin dautzu ta nik neure zoritxar negargarriak edestea nai dozu, nik oindiño negar geiago egin dagidan, antzi-zotin zolia-goak emonez. Zer gauza esango dautzut aurrenik, eta zer azkenengo lekuan, zerutar jainkoak bialdu eustezan alditxar eta zori-gogorak ainbeste izanik? Lenen-lenen, neure izena jakineroz nai dautzuet, jakin daizuen eta aurrerantzean, ni, egun ankerretik jareña izan ondoren, zeuen arrotz izan naiten, oso urruti dagoan etxe baten ni bizi arren. Odis nozue, Laerte'ren semea, guztiz ezaguna gizonen artean, era guztitako neure eskernio ta maltzurkeriakaitik batez be; alan eta guzti, nire aintza zeruraino eltzen da. Itaka'n bizi naz, urrin ikusten dan uri aretan: bertan dago Nerito mendia, ostotsu ta eder-ederra, eta aren biran uarte asko dagoz alkarren ur-samar, Duliki, Same ta Zazinto oiantsua, adibidez. Itxasoz gain ez da asko jagiten Itaka, Sarkaldetik azkenengo dagoana da (enparauak, zerbait urrintxuago, Sortalde ta Eguerdirantza makurtzen dira), latza da, baiña mutiko bipillen azle galanta; nik ezin daiket aurkitu neure aberria baiño bikaiñagoa daitekenik. Antxe euki nindun Kalipso'k, jainkoen artean jainkosa danak, arpe arroetan noski, senartzat neu artu nairik; Eea'ko Kirke amarrutsuak be erabat bere jauregian artu ninduen aurrerago, onek be ni bere senar izatea opa ebalarik; ez arek ez onek ez eben jaritsi nire barrua

ortara jarterik. Aberria ta gurasoak baiño sumarragorik ez dago, etxe aberats baten bizi izanda be, baiña urruti, erbestean, areikandik baztertua. Baiña neure itzulia edestuko dautzut, neke-lorrez betea, Troia'tik urten nintzanetik Zeus'ek agindu eustana.

38 «Ilion'dik abiatu, aizeak eroan nindun zikondarren eskualdera, Ismaro'ra; ebatsi ta bipildu neban uria, erail neban ango gizasemeak eta, emakumak eta ondasun ugariak artuaz, alkarrekin banandu gendun dana, iñortxo be bere arrapakin-zati barik joan ez eiten. Lagunai esan neutsen, arren bai arren, andik arrapaladan urrindu bear genduala, baiña burugorri ta txolin areik ez eusten jaramonik egin. Ardaotan itoak, ardiak eta adar-biurridun idi zango-malguak ugari ilten ondartzan ziarduelarik, zikondarrak inguruko beste zikondar talde batzuei dei egiten joan ziran; oneik geiago ziran eta indartsuagoak, eskualde barruan bizi ziran eta gizonakaz zaldizko burukatzen ekien, baita oiñez be bearrizanik ba'zan. Udabarrian jaio oi diran orriak eta lorak beste etorri ziran goizean; eta aurreratu yakun guri, errukarriok!, gaitzik ugari jasan gengian Zeus'ek erabagi euskun zori kaltegarria. Gertatu ziran burrukarako, ontzi ariñen ondoan gudakatu bear zan, alkar zauritu oi genduan borontzezko igunakaz. Goizean eta egun donearen argia geituz joan zan bitartean, jarki ta aren erasoaldiari agiñak erakutsi al izan geuntsezan, areik gu baiño geiago izan arren. Baiña gero, eguzkiak sartzalderantz egin ebanean, zikondarrak suntsitu ebezan akeutarrak, oneik igesari emonik. Ontzi bakotxetik sei lagun, zangobabes ederdu galdu genduzan; besteok onez atera gintzazan eriotik eta adutik.

63 «Andik aurrera egin genduan biotzak itun, lagun batzuk galduagaitik arrisku aretatik pozez igeska. Ez genduzan, alan be, ontzi makurrak igitu, zikondarrak zaurituta negar illetazkoan bizia amaitu eben lagun errukarri bakotxari iru aldiz dei egin bagarik. Laiñoak moltzotzen dituan Zeus'ek, Borea aizea jagi-azo eban ontzien aurka, ta ekaitz zakarrak odeiganduz estali eban dana, lur ta ur; ta gaua jatxi zan goitik. Ontziak zearka joiazan, zambuluta draustadaka; aize-biurriak irulau zatitan urratu ebezan oialak. Orduan nasaitu ta erria genduzan, geure ondamediaren bildur gintzazan egotez, beti etzunik, egun bi ta gau bitan, nekeak eta oiñazeak barrua ozkatzen euskuelarik. Baiña, adats politezko Egu-antzak irugarren eguna

eskiñi euskuneko, mastak jarri, oial zuriak edatu ta itxas-ontzietan jarri giñean: aizeak eta lemazaiñak eroiezan oneik. Eta bizirik eta onik elduko nintzan sorterrira, olatu-tiraiñak eta Borea'k, Malea muturra igarotzean bidetik oker-azo ninduenak, Zitera'tik urrun arat-onat ibiltan beartu ez ba'nindue.

84 «Andik aize kaltegarriak eroan ninduen bederatzi egunez, arraiñetan ugaria dan ur-potzu aundian zear; eta amargarenean, jaki loretsuz alikatzen diran lotojaleen lurrera eldu gintzazan. Lur artu, ontziak egokitu ta lagunak laster asi ziran jaten oial-ontzien aldamenean. Janariak artu ta edaria txastatu ondoren, lagun batzuk (aukeratu nituan aundiki bi ta otsegille bat arei laguntzeko) bialdu nebazan, lurralde atan zeintzuk gizakik ogia jan eroien, jakin egien. Beingo baten joanik, lotojaleakaz alkartu ziran; oneik ez eben, ain zuzen, gure adiskideen ondamendirik matazatu; baiña lotua emon eutsen jaten, eta igali au, ezta baizen gozoa, txastatzen eben guztiak ez eben geiago biurtu gura, ezta izparrik eroan be; bestera, lotojaleakaz bizi nai eben, lotua janik, eta aberrira itzultzeaz gomuta bage. Nik, alan be, indarrez eroan nebazan ontzi sakonetara; negar egiñagaitik, tatarrez eroan ta tostapean lotu-azo nituan. Eta beste lagun zintzoak sartu eitezala, agindu neban, arin be arin ontzi bizkorretan, oneitatik be bateren batek lotua jan eta biurpenari uko egingo ete eutson bildurrez. Bertatik egin eusten esandakoa, ta, tostetan sailka jarriaz, itxas apartsua josten asi ziran arraunakin.

106 «Aurrera jarraitu genduan gogo miñetan, kiklope arroputz eta lege bakoien lurraldera eldu arteño; oneik, jainko illezkorrengan sendo dagozala, ez dabe zugatzik landatzen, ez solorik aratzen, bestera dana erneten yake azi ta goldaketa barik (garia, garagarra ta morda aundietan ardaoa dakarren mats-aienak), Zeuz'ek bialdutako euriaz azi ta ugaritu-azorik. Ez daukie batzargauzak ebazteko batzarlekurik, ezta legerik be, eta mendi garaietan bizi dira, arpeetan egiñiko zuloetan gorderik; bakotxak bere emazte ta seme-alabai agintzen dautse, eta batzuk besteen zeregiñetan ez dira sartzen.

117 «Kai aurrean, kiklopeen lurraldetik ez ur, ez urrin, zugatzez jantzitako izaro bat dago, basauntzez bete-betea; ez ditu, ba, iñungo gizonak uxatzen, ezta be, ara ez doaz mendi gaillurretan oianak zearkatuz nekatzen diran eiztariak. An ez da ikusten artalderik, ez lur-sail landurik; lurra beti dago gol-

datu ta erein barik, an ez dabil gizonik, eta auntzetan aberatsa da. Kiklopeak, beraz, ez daukie aurre-alde gorridun ontzirik, ezta ez daukie esku-langillerik be tosta askodunik antolatzeko (gizasemeak, batzuk besteen billa, itxasoz, sarri-askotan egin oi dabezan osteretan, ango ta emengo uri ta errietara saleroskiak eroaten dabezanen antzekoak, ain zuzen); oneik egingo eben, ziur asko, izaro a jentez ugaritzea, ez da ba txarra ta mota guztitako igaliak ekarri leikez bere garaian, itxas apartsu ondoan landa ezko ta samurrak bait daukez, eta an ez litzateke maatsik iñoiz be galduko. Barrualdea laua da, ta lankizun; garai egokin, beraz, lur-zoru guria da-ta, ereintza galantak itaitu leikezan. Kai eroso dauko ugarteak, eta emen ez da bear lokirik, ez dago aingura bota bearrik be, ez soka lotzerik; kairatu ezkerro, bada, an ezereen galzori bage, barriro be itxasoratzeko mariñelen gogoak biztu ta aizeak arnas-emon artean. Kai-buruan iturri bat sortzen da, ur gardena damoana, arpe baten abaroan, lertxun aziak inguramari ditula. Araxe, ba, eroan ginduezan gure ontziak, eta ezertxo be ikusten ez gendun gau aretan jainkoren batek zuzendu ginduzan, lainoa bada txit naasia zan ontzi inguruan, eta illargiak be ez eban zeruan diztitzen, odei-erru baltzak estaldurik eukon eta. Iñok ez eban jo begiz ugarte, ezta lur-ertzean apurtzen ziran olatu eskergak be, tosta askodun ontziak ertzeratu ziran arte. Orduan oial guztiak batu, itxas-egalera zapart egin eta, loari berea emonik, jainkozko Egunsentia agertu zedin, zain egon giñean.

151 «Goizaren alaba, atz larrosazkodun Egu-antza estalgetu zaneko, txit miretsirik ibilli giñan ugarte zear. Ontan maitagarriak, babeskia daroan Zeus'en umeak, basauntzak jagi-azo ebezan nire lagunak jan egien. Orduan berean, ontzietatik uztai makurrak eta erpin luzeko sastakaiak eskuraturik, iru taldetan banandu, tiratu ta berealakoan jainkotasun batek erreztu euskun eizaki ugaria. Amabi ziran jarraika etorkidazan ontziak eta bakotxari bederatzi auntz yatorkozan, neutzat bakarrik amar gordeta. Arrezkerro egun osoan, eguzkia sartu arte, egon giñan ezarrita, aragia eurrez janik eta ardao gozoa edan ta edan; ontzietan, bada, oraindiño etzan urritu mamagorria, zikondarren uri donea artzerakoan emendio ta ornialde galanta egin genduan murkoetan eta. An gengozala begiak zorrotzu oi genduzan kiklopeen lurraldera; ur egozan

oneik, kea ikusten gendun, baita entzun be euren oiur ta dea-darrak, eta ardi ta auntzen beeak. Eguzkia sartu ta illundu zanean, itxas-egalean etzun giñan lotarako. Baiña, goizaren alaba, larrosazko atzdun Egu-antza estalgetu zanekoxe, batzarera dei egin neutsen, errazoiok emonez:

172 «Odis.—Geratu emen, ene adiskide zintzuok, eta ni neure ontziaz eta lagunakaz ara joango naz, eta alegindu be bai areik zelako gizonak diran jakiten: suarrak, basatiak eta zuzen-ebak, ala arrotz-zale ta jainkoen bildurti diran jakin.

177 «Alan itz-egin nebanean, ontzira igonik, jarraitzeko esan neutsen lagunai, ta aska egizela lokarriak. Bertatik ziran. eta, tostean saillean jarriz, itxas apartsua astintzen asi ziran arraunakaz. Eta ur-samar egoan arako lurraldera elduaz, alderdi baten eta ozta-ozta itxasoa ikutzen arpe goren bat ikusi gendun, ereiñotz batzuk geriza egiten eutsoela: bertan egozan abaroan ardi ta auntz-talde aundiak, eta ingurumari aurkitzen zan arresi garai bat, arri-mokor lurrean ondo sartutakoakaz egiña, baita lerrondo aundiak eta adaburu jasoko arteak. Antxe bizi zan gizaki tantai bat, bakar-bakarrik, gaiñetik gizasemeakaz artu-emon barik, urrun, artaldeak zaintzen arduratzen zana; eta, guztiengandik urrindua, gogoz gauza zirztilletan murgilduta ebillen. Mamu izugarria zan eta ogiaz bizi diran gizonen antzik ez eukan, mendi garai artean beste gaillurretatik bakandua agertuko litzateken gain-kukutz oiantsu batena baiño.

194 «Orduan izontzia zaintzen geratzeko, esan neutsen lagun zintzoai; eurretatik amabi onenak eta alkarregaz abiatu giñan, auntz-zaragi bat geugaz geroiala, Maron'ek, Ebante'ren muskil eta Apol'en jaupari, Ismaro'ko jainko jagoleak emon eustan ardao baltz gozoz beterik, jakiña; onez atera genduzan, ba, begirune aundiz, bera ta bere emazte ta seme-alabak, Peibo Apol'i eskiñitako basarte trinkoan bizi ziranak. Esku-erakutsi aberatsak egin eustazan Maron'ek, urre ondo landuzko zazpi talentu emon eustazan bada, zidarrezko suil andia ta amabi murko ardao, berak, bere emazteak eta jakizain batek ezik, bere morroi ta mirabeak be ezagutzen ez eben jainkozko edari gozo gardenez betea. Mamagorri au, ezta baizen leuna edeterakoan, onetiko txol bat ixuri oi eben urezko ogeitan, eta suil edo krateratik usain gozo jainkozkoa bait etorren, nekez itxiko eban bera edan barik iñortxok be. Ardao

onetik zaragi aundi bat neroian bete-beterik. eta janariak zakuto baten; lenengo unetik uste izan eban, ba, nire gogo zabalak gizonen bat aurkeztuko yakula, indar itzalezkoa, basatia ta zuzentasunean eta legeetan ez-jakiña.

214 «Laster eldu giñean arpera; baiña ez gendun bera an aurkitu, ardi guriak larratzen egoan eta. Sartu gintzazan bertan, eta zurturik, banan-banan, bertako gauza guztiak ikuskatzen genduzan: zii ta mimenezko keretak, gaztaez beterik; kortak be, bildots eta aumez beterik, nausiak, erdikoak eta jaio-barriak euren okulluetan banazean ipiñita; erazteko erabilii oi ebazan ontzi, kaiku, kankarro ta terreñetatik gatzara erion eurrez. Lagunak asko erregutu ninduen gaztae batzuk artu ta andik alde egin bear gendula-ta; ondoren, ostera, ardokitik atera bizkor-bizkor bildotsak eta aumeak eta, eurok oial-ontzira eroanik, itxas zabalera egin bear gendukeala barriro be. Baiña ni ez nintzan arein esanera etorri (askoz obeizango zan arein onua bete ba'neu), gizaki a ikusi ta arrotzemoirik eskintzen ete eustan jakin naiean. Aren etorrera, orraitño, ez yaken txit atsegin izango nire lagunai.

230 «Sua egin genduan; jainkoai oparia eskiñi ta gero, gaztae batzuk artu ta jan genduzan, eta aren zain egon gintzazan, arpean jarririk, abelgorri taldeaz biurtu zan arte. Egurxirpil sorta galanta ekarren bizkarrean bere jatekoa moldatzeko; sartzean, arpe barruan bota eban zarata ikaragarriaz, eta gu, bildurrez, meatz-zuloaren azkeneraiño joan gintzazan astrapalada utsean. Gero, artzulo nasaian sartu ebazan eratzi bear zituan ardi gurintsu danak, aariak eta akerrak atean, orma aundidun gabesi barruan, itxirik. Ondoren atea zarratu eban, lau txirrinkako ogetabi burdi sendo lurretik zirkin eragiteko lain ez litzakezan eta berak pultsoan eroan eban arritzar eskerge ta astunagaz. Orren aundia bai zan sarreran jarri eban arkaitza! Bereala ezarri ta ardiak eta auntz beelariak eratzi zituan, gauzeari dagokionez dana, ta bakotxari bere kumea ipiñi eutson. Ordu betera, esne zuriaren erdia mamindu-azo ostean, zumezko otzaratxoetan moltzotu eban, gaiñerakoa aparitan edateko zura batzuetan ixuriaz. Zeregin orreik laster amaiturik, sua biztu eban; gu ikusi ginduzanean, onela itaundu euskun:

250 «Polifemo.—Oi arrotzak! Nortzuk zarie? Nundik eldu zarie ona, itxasoz, bide ezkotu zear? Garatz-zurrian zato-

ze, ala itxasoz zabilte, jitoan, aruntz-onuntz dabiltzan itxaslapurren antzera, euren bizia arriskuan jarriaz eta lur arrotzetako gizonai kaltea ekarririk?

255 «Odis.—Akeutarrak gara, era guztitako aizeak, Troia'tik urteieran, sakabanatu ginduezan eta orain itxas-leiza aundian zear garoiazenak: geure aberrira biurtu nairik, ona eldu gintzazan beste joera batez, beste bide batzuetatik, Zeus'ek orrela erabagi bear izan dau-ta. Agamenon Atrida'ren gudarriak gara; aren ospea,ba-dakizu, muga bagea da zerupean (uri orren aundia suntsitu dau ta ainbat gizaseme galdu-azo!), eta zure belaunak besarkatzera gatoz, arrotz-txerak egin naiz-ta, atzerritik eldutakoen artean ekandua danez, beste esku-erakutsiren bat emon gura ba'zeunskuzu be. Lotsa izan, ba, jainkoai, gizaki bikain orrek; gu gara orain zure eskaleak. Eta eskale ta atzerritarren apena Zeus ostatzailleak artu oi dau, arrotz agurgarriari beti lagun egiten dautso-ta.

269 «Onela itz-egin neutson; eta itzetik ortzera, odol-zale, erantzun eustan:

271 «Palifemo.—Arrotz! Geldo bat zara, edo-ta urriñetako lurraldeetatik zatoz, jainkoen bildur izateko ta arein asarretik neure burua zaintzeko diñostazun ezkerro; Kiklopeak ez dira kezkarazten babeskia daroan Zeus'ez, ez goi-indar zoriontsuetaz, areik baiño indartsuago baitira; eta nik ez neuskizu parkatuko, Zeus'en atsaigoagaitik, ez zuri ez zure lagunai, neure gogok aginduko ez ba'leust. Baiña, esaidazu, nun itxi dozu, ona etortean, zeure ontzi txit landua: ondartzatik asago, bear bada, ala urreko abaro baten. Jakin nai neunke.

281 «Zirikatzearren mintzatu zan onela. Baiña ainbat dakidan oni ez yatan aren asmoa oartzeka urtu, eta barriren barri mintzatu nintzakion guzurrezko itzakaz:

284 «Odis.—Lurra astintzen dauan Posidon'ek austu eban nire ontzia, lur-mutur batera eroan eta arkaitzen kontra puskatuaz, zure lior-mugetan; kresal-osifñetik etorren aizeak narrastu eban, eta olan gaizkatu al izan neban, oneikaz batera, neure burua eriotz izugarritik.

289 «Olan esan neutson. Kiklope'k, odol-zale, ez eustan erantzunik emon; brastakoan jagirik, alan be, eskua bota eutsen lagunai, biri oratu ta, totoak bai litzan, lurrera jaurti eban zakar baizen indartsu, ta bien buruazurrak beian agiri zi-

ran zorua bustirik. Zatitu zitun, jakiña, soin-atalak, apari ederra gertatu ta jaten asi zan leoi basati baten pareko; ez eban ezer laga, ez sabelarte, ez aragi, ez azur muintsurik. Guk, begi-negarrez, ikusten genduan ikuskari latz izugarri a, geure eskuak Zeus'i jatorik; gure biotzaz jabetua bait zan etsipena. Kiklopea, giza-aragiz urdailla bete ta esne soilla edanaz ase zanean, arpean etzun zan, ardi artean luze-luze. Neure biotz onberean ordun arengana urreratzea erabagi neban, neure iztar gaiñean dindil neroian ezpata zorrotza aterarik, aurretiaz ikutu ta erraiak gibela inguratzen daben lekuan, bularrean jo ta zauritu; baiña beste burutakizun batek atzera eragin eustan. Antxe, izan be, eriotz ikaragarritz galduak izango gintzazan, Kiklopeak sarrera garaian jarri eban arritzar astuna guk ezingo genduan geure eskuakaz baztertu ta. Orrela, zizpuru ta intziri aunditan, Egu-antz jainkozkoaren zain gengoan.

311 «Goizaren alaba, larrosazko atzdun Egu-antza estalgetu zanean, Kiklopeak sua egin ta batu ebazan ardi lodiak, egin bear danez dana, ta bakotxari bere kumea ipiñi eutson. Zeregiñok amaiturik, neuretarretako beste biri eskua bota, ta eurokaz apaindu eban gosaria. Jatea bukaturik, giberri gizen-tsuak atera zituan artzulotik, ateko arritzarrari errez be errez eragiñez; baiña ots-otsean jarri eban len lez, gezi-ontzi bati bere estalkia ipiñiko ba'leutso bezela. Kiklopeak, zarata utsean, bere artaldeak mendiruntz akulatzen ebazan bitartean, ni gogoetan geratu nintzan, antze lazkorrak iraulka, zelan edo alan egindako txarkeria ordainduko ba'neutso be, Atene'ren laguntzaz garaipena lortuaz. Azkenean, erabagirik onena auxe izango zala, iruditu yatan: ardoki barruan etzana oriondo eze-ko adaki-zurrun eskerga bat agiri zan, Kiklopeak igartzen zanean eroateko ebagi ebana. Guk, ikuskatuaz, kargako ontzi zabal baltz baten mastiaz, ogei arraunez ornidu ta ur-leza edatua zearkatzen dauanarenaz, bardindu oi genduan: orren luze ta lodi begitandu yakun guztioi. Nik, urreraturik, ebagi neutson gizabete bateko zatia, landu egiela esanaz lagunai emon neutsen. Lau ta garbi laga ebenean, muturretatik bat zorrotu, su berotik igarorik gogor-azi ta arpean zabal egoan gorotz ugaripean gorde neban arretaz. Gero, neure aginduz, zotzean atera ziran, neugaz batera, aga luzea jaso ta Kiklopea'ri, loak eukala, begian josten azartuko ziranak. Garai artan neuk aukeratu izango nebazan lau urten ziran zotzean, eta eurakaz

batu nintzan, bostgarrena egini. Arratsaldean, itzuli zan Kiklopea larratik etorren ule ederreko artaldeagaz, eta abere gizensu guztiak sartu-azo zituan arpean, bat bera be barrunbetik at itxi bage; bai zerbaiten susmoz ebillelako, bai jainkoren batek orrela agindu eutsolako. Itxi eban atea pultsoan eroan eban arritzarraz; ezarri zan, ardiak eta auntz beelariak eratz, egin bear danez dana, ta bakotxari bere kumea ipiñi eutsen. Zeregin guztiok amaitu ondoren, eta arin amaitu be, nire lagunetatik beste biri oratu ta eurokaz gertatu eban aparta. Bien artean urreratu nakion Kiklopeari ta, ardao baltzez beteriko txol bat eskuan nebala, onan esan neutson:

352 «Odis.—Artuizu, Kiklope; edan ardoa, giza-aragia jan dozu-ta, gure ontzian zelako edaria gordeten dan jakin dagizun. Ixurketa bat eskintzeko nekartzun, nitaz erruki izan eta neure etxera bialdurik ona ba'zintzakit, baiña zu modu aspergarrian suak artu oi zaitu. Biotz-gogor! Bizi diran gizaki askotatik nor etorriko yatzu, gerokoan, bear zeunken lez ibilli ta jokatu ezik?

359 «Onela erauzi neutson. Ardao artu ta kla-kla-kla zintzurreratu eban. Eta mama gozoa gogoko yakolako, geiago eskatu eustan:

361 «Polifemo.—Emoidazu gogoz ardao geiago, eta esaidazu beingoan zelan deritxazun, zeure alaitasunerako arrotz-doe bat eskiñi dagitzudan. Lur joriak Kiklopetarrai be, ba, ekarri oi dautse ardao maats-morda lodi, Zeus'ek bialdu-tako euri azitakoetan; baiña au anbrosi ta likiz moldatua dozu.

367 «Olan mintzatu zan, eta nik barrero eskiñi neutson ardo baltzetik: iru bider aurreratu neutson eta iruretan edan eban sen-urriko. Eta ardaoaren lurrinak Kiklopeari kaskogaiñak artu eutsozanean, berba gozoz esan neutson:

371 «Odis.—Kiklope! Nire izen argia zein dan itanduten dozu, ta oraintxe esango dautzut; baiña emoidazu aurretik agindu daustazun arrotz-doea. Nire izena «Iñor-ez» dozu; eta Iñir-ez esaten daustie amak, aita eta neure lagunak oro.

376 «Olan bota neutsan; eta bat-batean erantzun eustan, gogo zitalez:

378 «Polifemo.—Iñor-ez azkenengo jango dot, bere lagun ostan. eta enparau danak aren aurretik; orixe izango da eskiñiko dautzudan arrotz-doea.

381 «Au esanaz, atzerantza egin eta sorbaldaz jausi zan lurrean. Olan etzunik, sama lodia makurtu ta guztia azpiratu oi dauan loak menderatu eban: zintzurretik ardoak erion giza-aragi zatiakaz, eta upazka, korrokadaka egoan, ardaoz ase-tua zalako. Sartu neban orduan errauts ugaripean arako agea, berotu zedin, eta solas azarriz biztu-azo nituan lagun guztiak; iñortxo be. bildurrez edo, baztertu ez eiten. Oliondoa, gordiño izan arren, erretan asi-zorian eta dizdizka gogorrean egoala, joan ta atera neban sutatik; urreratu yatazan lagunak, eta azartasun oldarkorra ixuri euskun jainkoren batek. Eurak, oriotaketa arturik Kiklopearen begian sartu eben zorroztutako puntatik; eta nik, goratuaz, goikaldetik bira-azoten neban. Adibidez, gizon batek itxas-ontziaren masta laratruaz zulatzen dabenean, beste batzuk ede bategaz mugi oi dabe azpitik. mutur bietatik oratuta. eta arek geratu barik jirabiraka diardu; orrelaxe guk be, suzko puntadun ageari eldurik, birabiraka gerabillen Kiklopearen begi-zuloan, eta taket beroaren ingurumari odolak urteten eban. Betazalak eta betulak erre eutsozan lurrun biziak, sutan eukon ba begi-ninia ta onen erroak zirtzart egozan suaren eragñez. Borontze-langilleak, burdiñearen indarra dan otz-beroa emoteko, ur otzetan sartu oi dau aiotz edo aizkora aundi bat, kurriskada polita dagiana; erabat egoan kurrixka Kiklopearen begia be, olibondo aga-buruaren inguru. Kiklopeak azkenez zinkulin garratz izugarria emon eban, atxak dardar egiñik, eta guk, izu-laborri, igesari egin geuntson arin be arin; arek, baiña, taketa atera, dana odole-tan orbandua, suak artua beragandik urrun egotzi ta deadar aundika bere inguruan, arpe barruan, itxas-mutur aizetsuetan bizi ziran Kiklopeai deika ekin eutson. Aren aldarri-oiuak entzunaz, asko joan yakozan, urlia emendik eta sandia andik, eta arpe aurrean geldi, zek naigabetzen eban itandu eutsoen:

414 «**Kiklopeak.**—Zergaitik ain asarre, Polifemo, olan deadarka zaukaguz jainkozko gau onetan, guztiok itxartu gaituzula? Gizakiren batek bear bada, zeuk nai ezta, ardiak daroatzuz? Edo-ta, apika, maltzurkeriz ala indarrez il gura zaitue?

419 «Polifemo zangarrak, arpetik, erantzun eutsen:

421 «**Polifemo.**—O adiskideak! Iñor-ek ilten nau iruzurrez, ez indarrez.

423 «Eta areik erantzun, solas arin oneikaz:

425 «Kiklopeak.—Iñok indarrrik ez ba-dagizu, bakarrik zagoz-eta, eziña da Zeus aundiak bialdutako gaixoari alde egitea; otoiztu, alan be zeure aita, Posidon goiena.

429 «Alkar-izketa bukatutakoan, danak joan ziran; eta nik neure kautan barre egin neban ederto, nire izenak eta nire joko-maiñak zelan ziria sartu eutsen ikusirik. Kiklopea, samin-iturri ta irrintzika, itsumustuan ibilli, ate aurreko arkaitza kendu ta sarreran jarri zan, ardiakaz urten zeitekenen bati eskua ezarri nairik, besoak zabalduaz: aren tentela nintzalakoa eukan, antza! Ni, orraitino, kinka a zelan obeto burutu asmetan nengoan, ots, neure lagunak eta neu zelan eriotzatik askatu. Era guztitako maiña ta iruzurrak matazatu nebazan, gure bizia bai zan jokutzen eta gaitz ikaragarria gain geunkan; eta azkenez, esango dodan erabagi au begitandu yatan onenatarikoa. An egozan aari batzuk ondo janarituak, aundi ta ederrak, ule naasi ta illunekoak; eta ezpanak zabaldu barik, irunan irunan lotu nebazan, Kiklope lazkor dongeak lo egian tokiko mimenak alkar eiorik; eta orrela erdikoak gizon bat eroian eta beste biak alde bietan joiazan, olan gaizkatu egiezan nire lagunak. Iru aarik, bada, gizon bana eroien; ni, alan be, beste aari bat, abere guztien artean nabari zana, an ikusirik, lepotik oratu ta ganetik beera sabel galpartsura txirrist egiñaz, ule ugari-ugariari esku biakaz elduta antxe geratu nintzan, egoera onetan gogo bero ta gibel-aundiz iraunik. Gisa onetan, intzirika, jainkozko Egunsentiaren zain gengozan.

454 «Goizaren alaba, larrosazko atzdun Egu-antza agertu zanean, arrak bizkor be bizkor jo eben larrara, eta urruzak, eratzi bage egozan-eta, bee egien ardokian erruak gogortuta. Arein ugazabak, neke-lorrez abaildua, zutik egozan giberri guztiai ikutzen eutsen lepo-gaiña, ta txaldan arek ez eban igarri nire lagunak abere galpartsuen bularpean lotuta joiazanik. Azkenengo atakarako bidea artu ebana neure aaria izan zan, bere ulez astun eta ni, buruan gauza asko nerabillezan au, sabelpean eroiala. Polifemo zangarrak eskuz jo ta au esan eutson:

466 «Polifemo.—Aari laztan! Zegaitik zoaz arpetik artaldearen azkena? Ez ziñan egungo be ardien atzetik geratu; oinkada ederrez ibillirik, zeuk jan oi zenduzan lenengo bedarlorra samurrak, erreketako ur-ibillietara zeu eltzen ziñan au-

rrenen, eta arrats-beran zeu ziñan lenengo artegira itzuli nai zenduna; orain, barriz, lengoaz bestera, atzenengo zatoz danetatik. Uts emongo zeuntson bear bada ugazabaren begiari; gizaki doillor batek itsutu eban bere lagun gaiztoekin, buruko gunak ardaoz asalaturik; Iñor-ebak, bai, jarri nindun onela, baiña uste dot oindiño ez dala eriotz izugarritik askatu. Nire sentipenak ba'zeunkoz eta mintzatu, nun saiesten dauan nire sumiña ulert-azo dagistazun! Laster aren buru-azurra, zartaka austua, barreiatuko litzateke or-emen arpe zokoan, eta biotza arinduko litzakit Iñor-ek zital matxar orrek egin daustazan kalteetatik.

480 «Au esanaz, aaria agindu ta kanpora bialdu eban. Arpetik eta ardokitik urruti samar aurkitu giñanean, aaritik askatu nintzan eta lagunak be jaregin nebazan. Beingoan, anka meedun giberri lodi arei aurea artu ta, itzulinguru asko emonaz, eldu gintzazan azkenez itxas-ontzira. Gure lagunak, eriotzatic onez urten giñanok ikusiaz, bene-benetan poztu ziran, besteen zoriagaitik erosta ta negar-asperen aundiak egiñik. Nik alan be, bekanez kiñuka, negarrik ez egiteko niñotsen, ule ederreko abere areitatik pillo eder bat ontzian sartu ta kresal-osin zear abiatzeko agindurik. Ontziratu ziran bertatik, eta, tostetan saillean jarriaz, itxas apartsua arraunez josten asi ziran. Eta urrin samar, deadar dagian gizonari entzuten yakon lekura lez, Kiklopeari itz-egin neutson berba garrazokaz:

495 «Odis.—Kiklope! Ez zeunke, ez, erabilli bear zeurre indarrik arpe sakon orretan gizaseme kalte-bakoaren adiskideak jateko. Zeure egite txarren ondorenak, o anker!, eldu bear yatzuzan bai, zeure egoitzean bertan. ezeren bildur barik, etxakideak iruntsi zenduzan eta: auxegaitik Zeus'ek eta beste jainkoak zigorrazi zaitue.

500 «Onan esan neutson; eta arek, erreago oraindik, mendi eskerga baten erpiña erauzirik, gure txopa urdindun ontziaren aurrera bota eban, eta apur bategaitik ez eutsan emon endaitz-muturrean. Arkaitzaren zartakoaz itxasoa bizi-bizi zirkindu zan, eta olatuak, ur-putzutik onantz egiñik, liorrerantza bultz eragin eutsoen ontziari, lur tinkoraiño eroanez. Nik, baiña, aga txit luze bati esku biakaz eldurik, itxasora bota neban eta neure lagunai, buru-kiñuka ta ixillik, eutsi egioela arraunakaz agindu neutsen, arrisku atatik aldendu

gendizan. Danak makurtu ta arraunketan asi ziran. Baiña len baiño bitan itxas-barrurago aurkitu gintzazanean, Kiklopearionela mintzatu nintzakon, naiz-ta inguruan nitun lagunak, batzuk andik eta beste batzuk emendik, itz gozoen bitartez, ezer ez esateko niri adierazo gura izan:

515 «Lagunak.—Errukarri! Zer dala-ta sumin-erazo nai gizaki enker ori, uretara bota ebanaz ontzia lur tinkora itzuli-azorik, bertan ilgo giñala uste genduan eta? Bateren bat oiuz naiz mintzoz dagoala ba'leki, gure buruak eta ontziaren zura-jea zapalduko leukez, beste arkaitz zakarren bat botako leuskigu-ta. Orren urruti eltzen dira aren geziak.

521 «Olan mintzatzen ziran. Ez eben jaritsi, alan eta guzti be, nire biotz zabalaren sendotasuna auste; eta, barne-sumindua itz-egin neutson era ontan:

524 «Odis.—Kiklope! Gizaki ilkorren batek itandu ba'dagitzu zegaitik zagozan ain lotsagarrero itsututa, Odis izan zala, esaiozu, begia lausotu eutzuna, uri-suntsitzaillea, Laerte'ren semea, Itaka'n bere etxea daukana.

528 «Onan esan neutson; eta ak, inkesa bizitan, erantzun:

529 «Polifemo.—O jainkoak! Bete dira aspaldi bateko iragarkizunak. Ba-zan emen aztru aundi bikaiña, Telemo Eurimida, aztikerizko antzean aurrenengo izanik, zaar egin zana, kiklopetarren artean igarle; onek iragarri eustan, ba, gaur jazoten dana: Odis'ek bere eskuz ikusmen bage lagako ninduala. Baiña nik uste neban kaizu aundiko gizakia izango zala, galanta, indartsua; eta gizon txiki, ezezgarri ta meko bat izan da begia itsutu daustana, ardaoaren bitartez menderaturik. Baiña, tira, biur zaitetz, Odis, arrotz-doaiak eskiñi ta lurra astintzen dauan jainko gurenari, aberrira zuzendu zagizala, eskatu daiodan; ni zeure seme naz eta a arro da nire aita dalko. Eta bera izango da, on badakio, eta ez jainkoetatik ez gizonetatik iñor, ni osatuko nauana.

544 «Edu onetan, ba, itz egin eban; eta nik jardetsi:

545 «Odis».—Gogoa ta bizia kendu aal ba'neutzuz. eta Hade'ren egoitzera igorri, lurra astintzen dauan jainkoak be ez leuskizu begia osatuko!

448 «Orrela nik mintzo. Eta Kiklopeak beingoan Posidon gorenari egin eutson otoi, zeru izartsura eskuak jasoaz:

550 «Polifemo.—Entzun eidazu, Posidon, lurra besarkatzen dozun orrek, adats urdindun jainko, nik diñotzudana! Zurea ba'naz egi-egiaz ta zu nire aitatzat ba'zagoz, emoidazu Odis, uri-suntsitzaillea, Laerte'ren semea, bere etxea Itakan daukana, ez daitela iñoiz bere jauregira biurtu. Eta aduak erabagita ba'dauko, bere aberrira, bere etxe ondo egiñikora itzuli ta beretarrak ikusi ta besarkatzea, alik eta berandu ta txartoen izan dedilla, iñoren ontzian, lagunak oro galdu ondoren, eta bere egoitzean be izan dagizala kezka ta atsekabe barriak.

559 «Orrela esan eban otoizka, eta entzun egin eutson adats urdiñezko jainkoak. Jarraian Kiklopeak lengoa baiño arri-mokor aundiagoa artu ta, indar eskergaz jirabiratu ta askatuaz, gure ontzi txopa urdiñezkoaren atzeko aldera bota eban, eta apur bategaitik ez eban jo endaitz muturra. Itxaso oso mugitu zan arkaitzaren kolpeaz, eta olatuak, ontziari aurrera saka eragiñik, lurrera iño ekarri eben au.

567 «Beste izontziak, tosta askodunak, eta euron inguruan negarrez lagunak gure zain, batera aurkitzen ziran ugartera eldu giñanean, itxas-egalera zapart egiñik, ondartzara aterra genduan ontzia. Eta ontzi ondarretik Kiklopearen abereak arturik, danon artean banatu genduzan, ain zuzen be iñor bere zati bagarik gelditzen etzalarik. Giberri-banaketa ontan, nire lagunak, zango-babeski ederdunak. yagokidanez gaiñera aari bat berezi eben niretzat; eta nik zeian Zeus'i eskiñi neutson illik, ots, odeiak moltzotu ta danen gaiñ errege dan Kronida'ri, iztar biak bere omenez errerik. Baiña jainkoak, opariari jaramonik egiteke, gogoetaz egoan zelan nire ontzi tosta askodunak eta lagun zintzoak ondatu ta suntsitzeko bide egoki bat idoro nairik. Geroztik, egun osoan, eguzkia sartu arte, jarrita egon giñan, aragia ugari janaz eta ardao gozoa be eurrez edanaz. Eguzkia sartu ta illuna gaiñeratu zanean, itxas-egalean etzun giñan lotarako. Baiña, goizaren alaba, larrosazko atzdun Egu-antza estalgetu zaneke, ontzira igon eta lokiak askatu egiezala, egindu neutsen neure lagunai. Laster ontziratu ziran eta, tostetan saillean jarriaz, itxas apartsua zaplatzen asi ziran arraunakaz.

589 «Andik aurrera jarraitu gendun, biotz-goibel, lagun batzuk galdu genduzan arren, txitxi-papetan eriotzatik alde egiñaz.

X KANTUA

Eol'i, Lestrigondarrai ta Kirke'ri buruzkoa

Eoli ugartera eldu gintzazan, Eol Hipotada, jainko illezkorrak maitatua bizi zan tokira; ur-azaleko izaroa, arresi borontzezko ausi-eziñak biratzen dauana, ta barnean arkaitz mal-kartsu bat daukana. Eol'i amabi kimu jaio yakozan jauregian: sei alaba ta sei seme loratsu; eta areik onei emon eutsezan, euron emazte izan eitezan. Danak batera, euren aita kutun eta ama agurgarriaren ingurumari, etenbako jan-edanean bizi dira, bertan, agitz janari era askotako artu ta txastatuaz. Egu-nez etxean aragi-erre usaiña usmatzen da, txirularen gozoz guztia eresiturik; eta gabaz bakotxak bere emazte garbiagaz lo dagi oin-zamau gaiñean, oge bikainki landuan. Eldu gintzazan, ba, aren uri ta bizileku jasoetara, ta Eol'ek adiskide bat lez artu ninduen illebeta baten barruan, gauza askotaz itaunak egiñik (Ilion'ez, argibotarren itxas-ontzietaz, akeutarren itzul-tzeaz), eta guzti orreitz jakitun ipiñi neban, zeatz-meatzezko txostena emonaz. Andik aurrera jo nairik, agur egiteko eskatu neutsonen, ez eustan ezetzik esan, eta osterea gertau eban. Orduan emon eustazan, aurretik narrutu eban bederatzi urteko idi baten narruan giltzapetuta, aize burrunbalarien ats-pafa-putzak; Kronida'k, bada, onein jaun ta jabe egin izan eban, berak nai ebana baketu naiz sustatu egiteko eskubide guztiaz. Eta dalako zaragia ontzi makurrean lotu eban zidarrezko ari distikorraz, pafarik pitiñenak be iges egin ez egian; beste aldetik, Zefir bialdu eustan, samur joaz, gure ontziak eta eurretan gu eroan gengizan. Alan be, orrela jazo bearrean, gure zuurtasun-ezak galduko ginduzan.

28 «Bederatzi gau ta egunetan itxas-egin genduan, atsedeen barik. Eta amargarrenean asaben lurra agiri izan yakun, eta an ikusi genduzan itxas-baztarrean sua biztuten ebenak. Ontan austuta oartu nintzan, eta lo leunak menderatu nindun;

etzan arrigarri be, denpora guztian lemazain ibilli nintzan ba eten barik, ariñago eltzearren ez neutson adiskideetariko iñori endaitza emon nai izan. Nik juregira neroiana zan lagunen autu-gaia, urrea ta zidarra, Eol Hipotada esku-zabalak emondako bezuzak, ziralakoan. Eta euretatik batek onan esan eutson urren eukanari:

39 «Abots bat.—O jainkoak! Gizaseme au bai bala maitatua ta omendua, eltzen dan uri ta lurraldeetan bizi diran guztien aldetik! Gauza asko ta baliotsuak eroan ditu Troia'ko ondakiñetatik; besteok, ostera, joan-etorri bardia egin dogun arren, esku-utsik biurtuko gara etxera. Eta orain Eol'ek, adiskide bai'litzakio doeak egiñik, eskuratu dautsoz gauza oneik. Tira, dakusgun arin zer diran, eta zenbat urre ta zidar dagoan narruan.

47 «Orrela iñoen. Onu donga a nausitu zan, eta nire adiskideak zaragia askatu ebenean, aize guztiak iges egin eben, astrapalada bizian. Beingoan, ekaitzak airean artu ta itxas aundira eroan ebazan ontziak; negarrari emon eutsoen areik, aberrik urrun euren buruak ikusiaz, eta nik, gomutaraziz, neure barru errugean nerabillen zer egingo ete neban: ontzitik burua bota ta ur-osifnean ito, ala ixillean eroan dana ta bizien artean iraun. Egonarriari eldu neutson, ontzian geratu ta neure burua estaldurik, barriro etzun nintzan lotarako. Ontziak Eoli ugartera eroan zitun barriro aizeak jagi-azotako ekaitz zakarrak eraginda; erostari egozan, artean, lagun eiten eusteenak.

58 «Ara eldurik, lurra artu, ditxoa egin eta luzatu bage jaten asi giñan oial ontzian aldamenen. Ortaz, jan-edanez asi gintzazanean, otsegille ta lagun bat neugaz artu ta Eol'en jauregi autura zuzendurik, au bere emazte ta seme-alabakaz orrits bat ospatzen aurkitu genduan. Etxeraturik, ate aurrean jarri giñan, zangoai geuntsela; eurak barriz zurtu ziran gu an ikusiaz, eta itaun oneik egin euskuezan:

66 «Eol'en seme-alabak.—Zelan emen, Odis? Zelako goi-indar gaiztok zarabiltz aurrean? Guk ardura aundiz bialdu zinduguzan zeure erri ta etxea eldu zedin, edo-ta ondoen zeritxazun tokira.

70 «Onan mintzatu ziran. Eta nik, biotz-urratua, esan neutsen:

72 «Odis.—Neure lagun ergelak eta lotaldi onez batek ekarri daustie kalte au; baiña zuok, adiskideok, al dozue-ta, ipiñi osakaia gaitz oni.

74 «Onan mintzo nintzan, itz leunez areik neurera limurtu naiean. Danak mututu ziran eta, azkenez, aitak erantzun eustan:

77 «Eol.—Joan zaitetz ugartetik, eta arin joan be, gaur bizi diranetatik iñor baiño doillorrago ori! Ez yat laket, jainko illezkorrai gorrotagarri egin yaken gizakia neure babespean artu ta bere etxera biurtu daiten laguntzen saiatzea. Zoaz zori txarrez; orain etorri baldin ba'zara, illezkorrak gaitz-esten zaituelako da.

83 «Onela mintzatuz, bota nindun jauregitik, negar-marruma mingotsetan nengoan au. Aurrera jo genduan gero, biotz-izu ta larriturik. Eta geure ergelkeriari zor geuntson arraunketa arek gure gizonen kemenak amaira eroiazan, aberri-eltzeko biderik ez yakun eskintzen eta.

89 Sei egun eta gau ibilli giñan tai bage, eta zazpigarrenean Lamos'ko Telepilo'ra eldu gintzazan, Lestrigoni'ko uri zabalera: artzaiñak emen, bere artaldea etxeratzean, bertatik bereagaz urten oi dan beste bati dei egin dagitso. An lorik egingo ez leuken gizonak, lan-sari bi irabaziko leukez: bata, idiak zaintzen, eta bestea, ardi zuriak larratzen. Ain ondotik datorkio eguneko larreari gabekoa! Kai ederrera elduaz bat —alde bietatik arkaitz zakarrez ingurutatua egoan au, eta bere azken muturretan igarobide estu bat izten eben ur-ertz-gangar aurkakoak eukazan—, onaxe zuzendu ebezan danak ontzi makurrak, baita bertan, alkarren ondoan oso, lokarritu be kai biribillean, an ez baita olaturik, ez txiki ez aundi, jagi oi, naretasun baketsua inguru aretako nausi dalarik; baiña nik kaitik kanpora itxi neban neure izontzi baltza, an bazter baten, lokiak arri-mokor bateri emonaz. Ondoren begiratoki erripetsu batera igon eta andik ez neban ikusi ez idi-golderik ez giza-saillik, lur-gora joian kea soilki. Lurralde atan zeintzuk gizonek jaten eben ogia jakin egien lagun batzuk ara igorri nai izan nebazan, eta bi autatu nitun, otsegillea zan irugarren batek be lagun egioela. Joan ziran eta, goiko mendietatik burdieten egurra urira eroan oi eben bide lau bati ekiñik, errira eldu baiño lentxoago, neskatxa bat aurkitu eben, Antifate lestrigondarraren alaba ospatsua, ur ederdun Artazi iturrira jatxiz joiana, uritarrak bada araxe joan oi

ziran uretan. Gelditu ta gazteari itz-egin eutsoen, uri aretan errege nor zan eta uritarrak nortzuk ziran itanduaz; eta arek beingoan erakutsi eutsoen bere aitaren etxe garaia. Eldu ziran, ba, egoitz txairora, barne idoro eben emaztea, mendi-gaillur bat lez luze zana, ta bildur pizkat emon eutsen. Emakumeak dei egin eutson batzarretik bere senar Antifate argiari, eta onek eriotza larria asmau eban nire lagunen kontra: azkar oraturik bati, onen gorputzaz aparia apaindu eban, beste biak bizkor be bizkor ontzietara anka egiela. Antifate deadarrez asi zan uria zear eta, onen oiuk entzunaz, andik eta emendik kontaezin ala lestrigondar indartsu aratu ziran, gizonak barik erraldoiak zirudienak; eta atxetatik arri-mokor astunak bota ebezan: ontzietan laster entzun zan erosta negargarria ilten ziranen oiuk eta austen ziran ontziak aterata; lestrigondarrak, oster, arraiñak bai'litzan gizonak zearkaturik, zorigaitzeko zauta ospatzeko eroiezan. Kai sakonean nire lagunak orrela jausten zirala, nik, iztar ondoan neroian ezpata zorrotza atera ta ebagi nebazan neure mutur urdindun ontzien lokiak. Jarraian lagunai itz-egin neutsen, galzori aretatik urtetako arraunak erabilli egiezala agindurik; eta guztiak astindu eben itxasoa erio bildurrez. Pozik iges egin genduan neure ontzian arkaitz urtetatik itxasora; beste ontziak, orraitioño, danak batera, antxe ondatu ziran.

142 «Andik aurrera jo genduan, biotz itun, lagun batzuk galdu genduzan arren, arrisku artatik urten giñalako ez ain naigabetsu. Eea izarora eldu gintzazan gero, Kirke, adats politduna, jainkosa altsua, abots ozenez ornidua, Eete izugarriaren aragi-arreba bizi zan lekura; oneik biok, Kirke ta Eete, mendiak argitzen ditun Eguzkiak sortu zituan, eta Perse, Okean'en alaba, daukie amatzat. Ixil-ixillik urreratu gendun ontzia urbazterrera, kai zabal samarrera sarrazorik, eta jainkoren bat edo ebillen gure gidari. Lurrera zapart egiñik, etzunda egon giñean bertan gau ta egun bi, ta barrua ozkatzen euskuen nekeak eta lorrak. Alan be, egu-antz adats politdunak irugarren eguna ekarri euskuneko, neure lantzea ta ezpata zorrotza eskuraturik, ontzitik begiratoki batera joan nintzan arin-arin, gizon ilkorrak landutako solorik ikusi edo-ta arein abotsik entzutea jadetsi al ba'neban. Eta, gaindegi malkartsu batera igonaz, bertan lotu nintzan, eta andik nekusan Kirke'ren jauregian, artatza itsu ta oian artean, lur zabaletik gorantza joian ke-mordoa.

Ke baltza begiz joaz batera, buruak emon eustan eta gogoan jarri neuk, neurez, joan bear nebala ara ango barri jakitera; baiña, obeto oldozturik, obeagoatzat artu neban oial ontzia egoan ur-ertzera biurtu, nire lagunak jan egiela agindu ta gero euretatik batzuk ara bialdu izpar-billa. Itzulia artu ta ontzi makurretik ur-ur nengoala, jainkoren bat ni bakarrik ikusiaz nitzaz errukituta, bidez niñoiala, aurrean ipiñi eustan, basarteko larratik beeko errekarra, eguzkiaren beroak larritzen eban-eta, ura edatera etorren basauntz itzal adar garaiduna. Aurreratu yataneko, lepazurrean, sorbalda erdian jo neban lantzeaz, bate-tik bestera zulatuaz. Jausi zan basauntza, autsean luze, bizia galdurik. Agana eldurik, borontzezko lantzea atera neutson, beean itxirik; batu nituan gero zotzak eta mimenak, eta soka bat egin neban gizabetekoa edo, alde bietatik ondo biurritua, eta beronegaz lotu al izan nebazan pizti eskerga aren anka biak batera. Lepoan artu ta ontzi baltzera zuzendu nebazan neure oiñak, zikaian makurturik, pusketa a guztiz aundia zan bada, ta beste eskuaz bakarrik ezingo neutson sorbalдан eutsi. Azkenez lurrean ipiñi neban, ontziaren alboan; eta neure lagunak sustatzen asi nintzan, eurengana urreratu ta itz gozo oneik esanaz:

184 «Odis.—Adiskideok! Ez gara jatxiko Hade'ren egonlekura, naigabetan aurkitu arren, guri be zoriak emondako eguna eldu artean. Baiña, tira, janariak eta edaria ontzian daukaguzan ezkerro, jan daigun, geure buruak gosez aitzen itxi barik.

189 «Onela esan neutsen; eta, bat-batean nik esana egiñaz, an, itxas elkorreko ondarrean estaldu ziran soiñekoak erantzitzi ta basauntza miresten jarri ziran, piztitzar a aundi-aundia zan eta. Ez esanez, euren begiz ikusiz baiño, asko alaitu ostean, eskuak garbitu ta jan-edate baikorra gertatu eben. Eta, arrezkero, egun osoan, eguzkia sartu arte, jarrita egon giñan, okela ugari janez eta ardao gozoa edanez. Eguztia sartu ta gaba el zanean, itxas-ertzean etzun giñan lotarako. Goizaren alaba, larrosazko atzdun Egu-antza estalgetu zanez, alan be, neure lagunai batzarrera dei egin eta onan mintzatu nintzaken:

201 «Odis.—Entzun nire itzak, lagunok, ainbat larrialdi jasanagaitik. Oi adiskideak! Sartaldea nun dagon ez dakigun arren, ezta egunsentia nun agertzen dan be, gizonak argitu oi ditun eguzkiak nundik artzen dauan lurperako bidea, ezta barriro nundik urten oi dan be, ez dakigun ezkerro, azter daigun lenbaitlen erabagiren bat artzea, nik ez dot uste onik, eskuetan

daukagun ala ez. Gaiñ-alde aldapatsutik ikuskatu dot izaro guztia, zapala da ta bere inguruan koroi bat dagi itxas mugageak, eta neuk neure begiz ikusi dot bere erditik kea urteten, artadi tringu ta oian erditik.

212 «Ola esan neban. Danai austu yaken biotza, Antifate lestrigonarren eta Kiklope anker giza-jalearen zakarkeriak gogoratuaz, eta negarrari emon eutsoen zaratatsu, begiak malko ugarritan; alperrekoa yaken, alan be.

217 «Talde bi eratu nitun neure lagun zanko-babeski ederdunakaz, bakotxari buruzagi bi emonik; neu jarri nintzan talde batoren buru ta jainko-antzeko Euriloko'k agintzen eban bestean. Zotzean egin genduan borontzezko buru-oskolean, eta, Euriloko biotz-aundiarena jausi zan lez, joan zan negar egien ogetabi lagunegaz; eta gu laga ginduezan, negarrez ain zuzen be. Ibar batean eta toki agirian ikuskatu eben Kirke'ren jauregia, arri landuz eregitakoa. Aren biran mendi-otsoak eta leoiak egozan, Kirke'k zorigaiztoko ixurkiak emonda, lilluratuta eukazanak; patari oneik, alan be, ez eutsen oratu nire gizonai, jagirik. euren buztan txit luzeakaz arei txera egitera urreratu baiño. Txakurrak euren ugazabari, jan-edanetik biurtzen dan guztiak, jan-galea zirikatu oi dautsen zer- edo-zer dakartselako, txerak egiten dautsoez beti; orrelaxe atzapar sendodun otsoak eta leoiak be, piztitzar aren izugarriak ikusiaz ikaratu ziran nire lagunai palagu ta eskamak egitera urreratu yakezan. Kopeta bitxidun jainkosaren bizitegira eldurik, atarian gelditu ta barruan kantari egoan Kirke'ren abots gardena entzun eben: miesa aundi bat, jainkosen lan danak lez, jainkozko ta txit leuna, dotore ta ikusgarria egiten eragoiola zan aren kanta zolia. Eta Polite, giza-buruzagia, niretzat kutunena ta lagunetan begiratuena, onela asi yaken mintzoz:

241 «**Polite.**— O adiskideak! Barnean kantari dago, oso ederki, jainkosaren bat edo-ta miesa aundi bat eioten diardun emakumeren bat, eta azpia oro durunduz jarten dau. Dei dagiogun lenbaitlen.

245 «Orrela esan eutsen; eta areik aldarrika dei egin eutsoen. Beingoan zutundu zan Kirke, ate bikaiña edegi ta dei egin eutsen danai, ta oneik, Euriloko ezik, au maltzurkerizko marru-bildurrez atean geratu bait-zan, danak batera jarrai joan yakozan, arinkeri aundiz. Barne eukozalarik, aulki ta besaulkietan eskiñi eutsen ezarlekua; egoskai bat gertau eutsen ondoren,

gaztae, urun eta ezti ezkoa Pramni'ko ardaoaz nastauta, bertara botarik droga kaltegarri batzuk, niretarrak oso-osorik aztu egien asaben lurra. Emon eutsen, edan eben, eta, jarraian, zotz mee bategaz ikutu ta txarri-tokietan sartu ebazan. Burua, abotsa, zurdak eta gorputza txarriak lez eukezan arren, aren adimenak len baizen oso geratu ziran. Edu orretan ertsiak izan ziran, eta negar baten egozan; eta Kirke'k jateko, pagatxak, ezkurak eta zuandor-gereziak bota eutsezan. Ale onetxek jan oi dabez, ba, lurrean etzuten diran txarriak.

259 «Euriloko belumendu barik itzuli zan ontzi baltzera, lagunak izan eben zori gaiztoaren barri guri ekartera. Baiña, naita be, ezin eban berba bat bera be ebagi, biotza nekelorrez larri eukon eta; begiak negar anpuluz bete yakozan, eta aren gogoia negarrak eukan bakar-bakarrik. Arrituta begiratzen genduan danok, itaunak egiñaz; azkenez onan edestu euskun lagunen galpena:

267 «Euriloko.—Artadian zear urrindu giñan, Odis argia, agindu zeuskunez, eta ibar baten barnean eta toki ikusgarrian jauregi eder bat, arri landuz egiña, ikuskatu gendun. An, jainkosaren bat edo emakumeren bat egoan kantari abots zoliz, miesa aundia eioten. Ots egin eutsoen deadarka. Beingoan jagi, ate bikaiña zabaldu ta dei egin euskun, eta danak jarraitu eutsoen zentzun-bako; baiña ni kanpoan geratu nintzan, an amaruren bat ete egoan bildurrez. Danak batera ostendu ziran eta euretatik iñor be ez da barrero aurkeztu, zelatan luzaro egon nazan arren.

277 «Olan mintzatu yakun. Nik orduan, neure lepotik esegi borontzeko ezpata aundia, zidarrezko untzeteriduna, eta luzamen barik, agindu neutson, egin eben bidetik zuzendu nengiala. A, ostera, erreguka asi yatan, esku biakaz nire belaunak besarkaturik; negar-zizpuruka, itz ariñok iñostazan:

283 «Euriloko.—O Zeus'en ikasle! Ez nagizu ara eroan, gogo txarrez; itxi nagizu emen; ba-dakit, ba, biurtuko ez zareana, ezta zeure lagunetan iñortxo ekarri be. Goazan gagozanok azkar be azkar, egun latzetik oindiño gaizkatu geinkez-eta.

288 «Olan itz-egin eustan; eta nik erantzun:

289 «Odis.—Euriloko! Lotu zaitetz zu emen, ontzi makur baltzaren aldamenean, jan eta edaten; ni, barriz joan egingo naz, premia latzak ortara beartzen nau-ta.

292 «Au esanaz, urrindu nintzan ontzi ta itxasotik. Baiña, ibar done barruna noalarik, droga askoren indarren barri ekian Krike'ren jauregi dotoretik ur-ur nengoala ta neure urratsak ara zuzentzekotan, Hermes'ek urten eustan bidera, urrezko zaarodunak, gazte eder ta liraiñaren itxura artuta. Eskutik oratuaz, onela mintzatu yatan:

299 «Hermes.—Ai, doakabe! Nora zoaz muiño oneitan zear, bakarrik eta emengo barririk ez dakizula? Zure adiskideak Kirke'ren jauregian ertsiak izan dira, txarriak lez, eta gogor be gogor eratutako txarritokietan aurkitzen dira. Areik askatzera zatoz. Ia, gaitz guztitik gorde nai zaitut, bai gaizkatu gura zaitut: ar eizu osabide bikain au, zeure burutik egun baltza bazer-azoko dautzuna, ta zoaz Kirke'ren egoitzera; neuk edestuko dautzudaz onen asmo zitalak zearo be zearo. Egosi bat atonduko dautzu; janariari droga batzuk egiñaz; baiña, guzti orregaz be ez dau jaritsiko zu lilluratzea, artuko dozun osabide bikaiñak galazoko dautzu-ta. Oraintxe esango dautzut gero jazoko dana. Kirke'k bere zaaro luzeaz jo zagizanean, eskuratu iztar ondoan daroazun ezpata zorrotza ta eraso egiozu bera iltea nai ba'zendu lez. Orduan, bildur izango dautzu, ta beragaz etzutera komit egingo: zuk ez ukatu jainkosaren oia erdikide egitea, zure adiskideak askatu ta zu be onbera artu zagizan; baiña jainko zoriontsuen ziñ-eskintza eragiozu aurretik, au da, zure aurka ez dauala beste gaitz kaltegarririk asmatuko: zeure izkilluak erantzi dagizuzanean, bear bada, zeure indar-kemenik bage itxi ez zagizan.

321 «Orrela esanaz, Argifonte'k osabidea emon eustan, zelako indarra eukon esan eustan landara bat lurretik atareaz. Baltza eukon sustraia ta zuria zan esnea lakoxea aren lorea, jainkoak moly deritxoena, eta ilkor bati oso gatx yako lurretik ataratea; jainkotasunak, barriz, oro al dabe.

326 «Hermes Olinpu nasaira joan zan izaro basatsu zear, eta nik Kirke'ren egonlekura bide artu neban, neure biotzean amarru asko iraulka. Kopet ederdun jainkosaren jauregira elduz, ate aurrean lotu ta deadarka asi nintzan; jainkotasunak aditu eban nire abotsa ta, bat-baten jagirik, ate dizditsua edegi ta barrura dei egin eustan, eta ni, oso naigabetu, bere atzetik joan nintzan. Barruan nintzaneko, zidarrezko untzezko ezarleku baten jarri-azo ninduan, ots, oiñentzat lenka bat eukan aulki eder, landuan ain zuzen; eta urrezko txolean gertau eustan naas-

tura bat, edan nengian, bertan olako droga bat ixuriaz eta bere buruan asmo nabarmenak erabiltzalarik. Baiña ak emon eta nik, lillurazi barik, edan baizen laster, zaaroaz ikutu nindun itzok esaten eustazala:

340 «Kirke.—Oa orain txarritokira ta etzun adi eure lagunakaz.

342 «Olan mintzo zan. Atera neban orduan zorrotik iztar ondoan neroian ezpara zorrotza ta Kirke'ri ekin neutson, bera ilteko asmoz bezela. Ak, oi u zolian, lurrera jausi ta belaunetatik besarkaturik, itz ariñok zuzendu eustazan zizpuruka:

347 Kirke.—Nor zaitut, eta nungo errialdetik zatoz? Nun dagoz zure uria ta zure gurasoak? Zur ta lur gelditu naz zuk droga oneik edan eta etzareala lilluratu ikustean; beste iñok ez dau orrei jarkitzeko kemenik izan, artu-ala bait ziran euren agiñen birara igaro. Zure barruak arnas-emoille ezigatxa dau. Zu zara bear bada arako Odis, berein asmoduna, urrezko zaaroa daroan Argifonte'k niri sarritan aitatua, Troia'tik onunzkoan oial ontzi baltzean etorriko ziñala esanaz. Baiña, tira, zorroratu ezpatea ta goazan ogera, gure artean, ogez ta maitasunez alkaturik, uste ona sortu ta azi dedin.

358 «Onela mintzatu zan, eta nik erantzun:

359 «Odis.—O Kirke! Zelan eskatu dagistazu onbera izan nakizula, ementxe jauregi ontan, txarri biurtu ba'zenduzan nire lagunak eta orain nire aurka, ni atxillo nozula, azpikeriak asmatu ta zeure etzanguan sarturik zeure ogera igoteko agindu ba'dagistazu, neure izkilluak itxiaz bat, indar-kemen barik laga nagizun? Nik ez neuke zure ogera igon naiko zu, jainkosa, nire aurka ez dozula beste gaitz kaltekorrik asmatuko, aurretik ziñ-eskintza egiten azartuko ez ba'ziña.

367 «Orrela esan neutson. Bertatik egin eban ziña, nik eskatu bezela. Eta ziñeskintza burutu ebanekoxe, igon nintzan Kirke'ren oge galant-aberatsera.

370 «Lau neskamek apaintzen eben jauregia, sorburuetatik, oianetatik edo-ta itxasoan barruna doazen ibai doneetatik jaio ziran Kirke'ren mirabeak. Batek, aulkiak estali oi ebazan purpurazko zapi ederrez, oinetan miesa bat itxiaz; beste batek, zidarrezko maiak jarten zituan jarlekuen aurrean, gaiñ urrezko zimerak ipiñiaz; irugarrenak, zidarrezko kratera baten ardao leun gozoa nastau ta urrezko txoletan banatzen ekion; eta lau-

garrenak ura ekarri ta sua ixiotu oi eban a berotzen zan krispiñaren azpian. Eta ura irakiten asi zanean borontze dizditsu barruan, baiñutegira eroan eta bertan ikuzi nindun trebereko ur atseginkorra burura ta sorbaldetara, gogo karraskatzen dauan nekea soin-ataletatik uxatu arte, ixuririk. Ikuzi ta orio lodiz igurtzi ondorean, txabuxa ta soingaiñeko bat jantzi eustazan eta, ezarri neintean, zidar-untzeko aulkira eroan nindun, lerdan, ondo landu ta oiñentzako lenka bat eukanera, ain zuzen be. Jopu-eme batek, urrezko murko bitxian ekarren ura emon eustan eskuetarako; zidarrezko azpillean ixuri ondoren, mai apain-apaiña jarri eustan aurrean. Jakizain agurgarriak ekarri eban, eta maian itxi ebazan askotariko janariak, gordeta eukazanakaz niri eder egiñik. Jateko esan eustan Kirke'k, baiña ez yakon atsegin nire barruari ta geldi jarraitu neban, beste bururakizun batzuekaz, nire biotzak bada egun baltzak igarten zituan.

394 «Kirke, ni geldi nengoala oartu zanean, jatekorik artu bage, ta atsekabe gogorpean, ondora etorri yatan, itz ariñok esanaz:

397 «Kirke.—Zergaitik dirauzu, Odis, olan mutu baten antzera, ta artegatzen dozu zeure barrua, janari ta edanari iku-turik egin bage? Kalterik egingo ete dautzudanaren susmo txarrik ba' zendu, uxa orren bildurra, ziñ-eskintza egin neutzun eta.

401 «Olan mintzatu zan; eta nik jardetsi:

402 «Odis.—O Kirke! Zein gizonak, zentzunduna ba'da, jan-edateko azarritasuna leukate, lagunak askatu ta bere begiakaz ikuskatu baiño len? Gogo onez ba'diñostazu jan eta edateko, jarein egizuz nire adiskide zintzoak, neure begiakaz ikusi dagidazan.

407 «Olan adierazo neutson. Eta Kirke'k urtenaz eskuan zaaroa, txarritokiko ateak edegi ta atera ebazan nire lagunak bederatzi urteko txarri itxuran. Aurrean jarri ziran ta euren artetik ibilli zan, droga barri bategaz areik igurtziten; bertatiko baten jausi yakezan soin-ataletatik len Kirke agurgarriak emondako droga kaltekorra azi-azi eutsezan zurdak, eta nire adiskideak gizon biurtu ziran ostera be, baiña len baiño gazteago, askozaz be ederrago ta galantagoak. Ezagutu ninduen eta banan-banan luzatu eustien eskua. Danen artean negar-in-

tziri samurra jagi zan, etxeak durundu egian sendaro, ta jainkotasuna bera be errukira yaken. Eta, neure elboan tink, onela mintzatu zan jainkosen artean jainkotia dana:

420 «**Kirke.**—Laerte'ren seme, Zeus'en leifuko! Odis, maiñetan azkar! Zoaz orain itxas-egalera, oial ontzia daukazun lekura, ta atera lenbaitlen lur tinkora; eroan arpeetara ondasunak eta itxas-tresna guztiak, eta ekar ona beingoan zure lagun zintzoak.

425 «**Orrela** mintzo zan, eta nire biotz zabala zurutua geratu zan. Zuzendu neban bidea oial ontzira ta itxas-egalera, ta an ondoan aurkitu nebazan neure lagun zintzoak, itun ta kezka, negar-zotin ugari ixurika. Landan okullua daukien bigantxak, jauzika ta batera, esiak be arei eusteko gauza ez dirala, bedarrez aseak kortara biurtuz datozen bei jarraikariai bidera urtenik, geratu barik murrusaka, amaen inguruan arin dabilzan lez, orrelaxe be, ni euren begi aurrean ikusiaz, inguratu ninduen negarrez, euren aberrira ta urira, jaio ta aziziran Itaka latzera eldu ba'litzazan lakoxe biotz-zauskada artu eben eta. Eta, uxinga, itz arin oneik ziraustezan:

438 «**Lagunak.**—Zure biurtzeak, Zeus'en ikasle ori, geure sort-lur Itaka'ra eltzeak beste poztuten gaitu. Baiña, tira, konta eiguzu gainerako lagunak galpena.

441 «**Orrela** itz egien. Orduan nik mintzo samurrez:

443 «**Odis.**—Lenengo lurreratu daigun ontzia ta eroan daiguzan arpeetara geure ondasun eta tresna guztiak; eta ondoren zatoze arin neuri jarraika danok batera, gure adiskideak zelan jan-edaten daben Kirke'ren egoitz donean; antxe ikusiko dozue ez yakela azertxo be palta.

448 «**Onela** mintzatu naiaken; eta bertatik bete eben nik esana. Euriloko izan zan bakar-bakarrik lagunak geldi-azoi izan zituna, itzok esanaz:

451 «**Euriloko.**—Ai, doakabeak! Nora ete goaz? Zergaitik zeuen ondamendia billatzen, Kirke'ren jauregira joanik? Arek txarri, otso naiz leoi biurtuko gaitu guztiok, geuk gura ez-ta be, bere bizitegi zabala gorde dagiogun. Barrero jazoko da Kiklopeaz gerta zana, gureak Odis ausartagaz aren arpera eldu ta onen azarkeri zoroagaitik danak galdu ziranean.

458 «**Olan** mintzo zan. Niri gogoak emon eustan, ori entzunik, iztar giartsuaren alde batera neroian ezpata erpin-zo-

rrotza atera ta danbateko batez aren burua lurrera jaurtzea, Euriloko senitarteko ur-samarra neban arren; baiña adiskideak geldi euki ninduen, batzuk andik eta besteak emendik, itz leunok esanaz:

464 «Lagunak.—Zeus'en ikasle! Au emen itxiko dogu, zeuk nai ba'dozu, ontzia zaindu dagian; gu, alan be. eroan gaizuz Kirke'ren bizitegi donera.

468 «Ori esanik, aldendu ziran ontzitik eta itxasotik. Euriloko be etzan geratu ontzi makur ondoan; gure atzetik etorren, ba, nire zemai izugarritz zur ta lur egiña.

471 «Kirke'k, bitartean, arretaz garbitu zitun bere egoitzean beste lagunak, orio guriz igurtzi ta txabuxa ta soingaiñeko uletsuak jantzi eutsezan; eta gu eldu giñanerako, oturuntza alaia ospatzen egozan jauregian. Alkar ikusi ta jazo zana-ren barria arturik, zinkurinka asi ziran danak, etxea durundutan jarriaz. Jainkosen artean jainkotia danak orduan, neure alboan geldi, onela itz-egin eustan:

479 «Kirke.—Laerte'ren seme, Zeus'en leiñuko! Odis, iruzurretan jori! Emon atsaldia orain negar-zotiñari: ba-dakit neuk be arraiñez ugari dan itxasoan zenbat neke ta lor ikusi dozuezan, baita lurrean zenbat gizon gaiztok kalte egin eutzuen be. Baiña ia, jan jaki oneitatik eta edan ardaoa, zeuen aberri Itaka malkartsua lenengoz itxi zenduenean zeuen barruan zeunken biotz ona barriro zeuekandu arte. Oraingoz makal eta erdi-zorabiotuta zagoze, egin dozuen ibillaldi gogaikarria tai bage gogoan dozuela, ta zuen biotzak ez dau pozik artzen, ainbat zoritxar ikusiak zarie-ta.

489 «Olan mintzatu zan, eta gure biotzak arintzen asi ziran. Egunak joan egunak etorri, antxe lotu gintzazan urtebete osoan, eta jan-edanetan beti euki genduan aragia ugari ta ardao gozoa. Baiña, urtea bete ta aroen goraberak jazoaz, illabeteak eta egun asko igaro ondoren, dei egin eusten lagun zintzoak, onela adierazorik:

496 «Lagunak.—Argitsu! Ekartzu gogora zeure aurretikoen lurra, zu, gaizkaturik, zeure sapai garaiko etxera ta asaben lurrera eldutea, alanbearrak erabagi baldin ba'dau.

499 «Orrela esan eben, nire biotz onbera limurturik. Eta egun oso aretan, eguzkia sartu arte, jarrita egon giñan, okela ugari jan eta ardao gozoa edaten. Eguzkia etzun eta illu-

nak gaintitu ginduzanean, gizategi itsuetan ogeratu ziran lagunak.

504 «Ni, barriz, Kirke'ren oge zabalera igonik, jainkotasunaren belaunak besarkatu ta entzuten eustanari erreguka asi nintzan. Mintzatuz, itz biziok niñotsazan:

508 «Odis.—O Kirke! Bete egizu, etxera bialduko ninduzula-ta, egin zeustan ziñeskintza. Ori eskatzen daust biotzak, eta lagunena bardin, zu urrin zareanean bada negarrez datorkidaz orixe eskatzen.

512 «Olan mintzatu nakion. Eta jainkosen artean jainkotiak ots-otsean erantzun eustan:

514 «Kirke.—Laerte'ren seme, Zeus'en leiñuko! Odis, amarrutan aberats! Ez, etzaitze luzaroago, zeuek naiz ez-ta, emen geratu. Aurretik, alan eta guzti be, Hade'ren eta Persefonea agurgarriaren bizilekura egin bear dozue txango bat, tebatar Tiresias, aztru itsuaren arimeari eritxia eskatzeko, aren bururakizunak osorik bait dabe irauten. Ari bakar-bakarrik, il ondoren, emon eutsozan Persefonea'k adimena ta jakituria; enparauak ba kerizpe iduri dabiltz ega-biraka.

522 «Olan jardun eban. Biotza austen yatala somatu neban eta, oian jarrita, negarrari nengion; ez neban geiago bizi nai, ezta eguzki-argirik ikusi be. Negarretan eta oian garra-garraka ase nintzanean, itz oneikaz erantzun neutson:

528 «Odis.—O Kirke! Nor izango ete da gure bide-erakusle osteran, oindiñokarren gizonik iñoiz eldu ez ba'da Hade'ra ontzi baltzean?

529 «Onela nik ari. Ta bertatik jardetsi eustan jainkotasetan jainkotia danak:

531 «Kirke.—Laerte'ren seme, Zeus'en leiñuko! Odis, azpi-jokoetan aberats! Ez beizu kezkabide izan ontzi baltza nok zuzendu eukitea: goratu mastak, tolosgetu oial zuriak eta itxaron jarrita, Borea'ren Putzak eroango dau-ta ontzia. Eta Okean zearkatu ta ondartzta medar bat eta Persefonea'ri opatutako oianak eta eltxun jagiak eta sarats elkorrak dagozan tokira eldukeran, geldi-azo ontzia Okean zirumol barrenkoietan, eta zoaz Hade'ren egoitz aizarotsura. An, Piriflegeton'ek eta Kozito'k, ots, Estix'etik ura dakarren errekek, Akeronte'ra daroez euren urak; ibai durundutsu areik alkartzen diran unean,

arkaitz bat daukazu. Leku ontara, ba, urreraturik, agindu dagituzdan lez, oi gizuren!, alde bietatik ukondo bat leukaken zulo bat atxurtu egizu; egin onen biran ixurketa bat ildako guztiai, lenengo esku-urez, ardao gozoz gero ta uraz irugarrenez; urun zuriaz dana autsezturik. Jaso ondoren ainitz eskari ildakoen buru utsalai, eta zin-egizu, Itaka'ra eldutakoan, bei bat, ume egiteko ez dagoana, baiña bai legoken onena, eskiñiko dautsazula jauregian, baita aren omenez, sutea gauza bikaiñez bete be; Tiresias'i gaiñera, beratara, lepo-egingo dautsozu zeuen artaldeetan nabarmenena dan aari baltza. Zeure otoitzez illen erri ospetsuari dei egin ondoren, il bertan aari bat eta ardi bat, Erebo'ra arpegia biurtuta, eta baztertu zaitetz pizkat ibaiaren tirain aldera: araxe urreratu dira ildako askoren arimak. Mintza zakioez beingoan lagunai, ta agindu eiezu narrutu dagiezala abereak, borontze ankerrak jota, illik datzaen lurretik artuaz, eta bat-batean erre dagiezala, Hade altsuari ta Persefonea gurgarriari ziñ-itzak egiñik; eta zuk atera zorrotik iztar ondoan daroazun ezpata, ezarri ta ez egiezu itxi illen buru utsalai odolera urreratzen, Tiresias'i itandu dagiozun arte. Laster aurreratuko da aztrua, gizonen printzea, eta berak esango dautzu nundik joan bear dozun, zenbat eguneko bidea izango dan eta, itxaso arraiñetan joria zearkatuaz, zelan biurtu al izango dozun aberrira.

568 «Orrela esan eban, eta beingo baten eldu zan Egun-sentia, urrezko alkiduna. Kirke'k txabuxa ta soingaiñekoa jantzi eustazan; eta berak soiñeko zabal zuri, leun dotorea, jantzi eban, gerria urrezko galartzuz lotu ta burua zapi bitxiz estaldurik. Ni etxean zear ibilli nintzan lagunai onuak emoten, bakotxari urretik, onako itzak esanaz:

574 «Odis.—Ez zaitzeze luzatu lo gozoan nasai. Abia gaitzezan berealaxe, Kirke agurgarriak orrela dinost eta.

577 «Olan esan neutsen; eta ontzat artu eben nik esana. Baiña andik be ezin izan nebazan neure lagunak oro kalterik bage eroan. Elpenor zana, danetan gazteena, eraso aldietan ez zangar, burutik be ondo ez egoana, ardaoz aseta gero giro ozkirri billa joanik, bere lagunakandik urrin samar lotaratu zan Kirke'ren egoitz donean; eta abiatzen asi ziran lagunkideen barbaroa ta baraila entzunaz, supituan jagi ta, mailadi luzetik jasteko atzera biurtzea aztu yakolako, sapaitik

beera jausi ta lepozurrak ausi yakozan, eta Hade'ra jatsi zan aren arima.

588 «Danak alkarganatu ziranean, itzok esan neutsezan:

590 «Odis.—Etxera goazala uste dozue bear bada, geurre asaben lurrera; beraz, Kirke'k esan dausku aurretik Hade'ren eta Persefontea gurgarriaren bizilekura osterata egin bear dogula tebatar Tiresias'en arimeari onua eskatzeko.

596 «Orrela itz-egin neutsen. Itzokaz biotza zatitu yaken guztiai eta, berbertan jarririk, negarrari emon eutsoen, uleai tenka eginaz. Baiña illeta areitatik ez eben onurarik atara.

597 «Atsekabez beterik, itxasorantz eta oial ontzia geunkan lekurantz abiatur gñanean negar-malko bizitan, Kirke etorri yakun eta ontzi baltzari aari bat eta ardi baltz bat lotu eutsozan. Eta ori inor be oartu edo konturatu barik egin eban naikoa errez; izan be, nok ikusiko dau bere begi biakaz doanaiz datorren jainkotasun bat, berak nai baldin ez ba leuke?

XI KANTUA

Illak gogoraztea

«Ontzira ta itxas jainkozkora elduaz, ontzi baltza uretara bota, masta goratu ta oialteria askatu gendun: ontziratu genduzan gero abereak, eta azkenez geu be ontziratu giñan goibel eta negar-malkotan. Branka urdiñezko ontziari atzetik putz-egion aize onak, oialak puzturik; lagun ona nunbait Kirke'k, ule-txorta politdunak, abots zolidun jainkosa altsuak bialdu euskuna. Gauza bakotxa bere lekuan egokiturik, ontzian jarri giñan. Au aizeak eta lemazaiñak eroien, eta egunez oial-zabal bide egin eban, eguzkia sartu ta itzalak bide guztietaz jabetu ziran arteño.

13 «Orduantxe eldu gintzazan Okean tirain sakondunaren azken-mugetara. Antxe Kimeritarren erri ta uria laiño ta odei artean, eguzki dizditsuak iñoiz be bere erraiñuz argitzen ez ditula, ez zeru izartsura igon oi danean, ez zerutik lurrera datorrenean, gaualdi gaizkorra edatzen da ba gizaki gaixoen gaiñean. Bazter ontara jo eban gure ontziak, ondarrera atera gendunak; eta gu, geure ardiak arturik, Okean'go tirain ertzez ibilli giñan, Kirke'k esan euskun unera eldu arte.

23 «Antxe Perimede'k eta Euriloko'k oparaigaiak eukiezala, nik, iztar ondoan neroian ezpata zorrotza zorrotik atera ta alderdi bakotxetik ukondo bateko zuloa zabaldu neban; onen biran gero ixurketa egin neutsen, lenen ur-eztiz, ardao gozoz gero ta urez irugarrenean; eta urun zuriaz autseztu neban guztia. Jarraian illen buru utsalai dei egin neutsen arren-ga, baita zin-egin be, Itaka'ra eltzean, jauregian opatuko neutsela bei antzu bat, egoanik onena, ta euren omenez gauza bikaiñakaz beteko nebala sutea, eta Tiresias'i bereziki aari baltz-baltz bat, gure artaldeko nabarmenena, eskiñiko neutso-la. Ildakoen erriari ziñitzez eta eskariz otoitz-egin ondoren, abereak artu, zulo gaiñean sarraskitu ta odol baltza txirristu

zanean, berealaxe batzartu ziran, Erebo'tik urtenik, ildakoen arimak: emakume gazteak, mutillak, beste orduz gaitz asko jasandako agurak, neskatil samurrak neke-barriz atsekabetutakoak, eta gizuren asko gudan illak, borontzezko lantzaz zaurituak, guda-jantzi odol-gorrituak erakusten ebezanak: zala-partaka ebiltzan danak, marmarketa bizian, zuloaren ingurumari, batzuk andik eta beste batzuk emendik; eta izu larua nausitu zan nitaz. Beingoan itz-egin neutsen lagunai, narrutu egiezala abereak agindurik; borontze ankerrak sarraskituta egozan lekutik artu ta erre egiezala bat-batean, Hade altsuari ta Persefonea agurgarriari zin-itzak egiñik; eta nik, iztar ondoan neroian ezpata zorrotza ateratik, jarri ta illen buru utsalari ez neutsen itxi odolera urreratzen, Tiresias'i itandu aurretik.

54 «Aurrenengo etorri zan Elpenor gure lagunaren arimea izan zan, ots, lur zabalean oraindiño lur artu barik geratu zana; aren gorpua bada Kirke'ren egoitzean laga genduan eortzi bage ta negarrik be egiteke, beste arazo batzuk estutzen ginduezan eta. Ikusi nebaneko negarrari emon neutsan, eta biotz-errukitua, ta min-askatua, onela itz-egin neutson:

60 «Odis.—O Elpenor! Zelan etorri ziñan itzal aizarotsu oneitara? Zu oiñez eldu zara, ni ontzi baltzean baiño len.

63 «Onan mintzatu nintzakon; eta arek, asperenka, itzokaz erantzun eustan:

65 «Elpenor.—Laerte'ren seme, Zeus'en leiñuko! Odis, iruzurretan azkar! Jainkoren bateren nai txarrak eta ardao larregiak galdu ninduen. Kirke'ren egoitzean lotaratu nintzanean, ez nintzan atzera biurtu, zurubi luzetik jasteko, ta sapatik beera jausi nintzan; samako azurrak ausi yatazan, eta Hade'ren egoitzera jatsi zan nire arimea. Orain arren dagitzut, zure etxean geratu ziranakaitik eta emen aurkitzen ez diranakaitik (zeure emazte, ume ziñala azi zinduzan aita, ta Telemako, jauregian itxi zenduan kimu bakarragaitik): ba-dakit, emendik, Hade'ren egoitzetik abiatzean, Eea izaroan geldituko dozuna ondo landutako ontzia: nik daskatzut, ba, o errege!, ara eltzean gogora zaitezala zigaz. Ez zaitez andik aldendu, nire gorpua negarrik egiteke ta eortzi bage itxirik, jainkoen asarrea sumindu ez dagidan zure aurka; bestera, erre egizu nire gorpua neuk nerabillezan izkilluakaz, eta jaso eidazu obi bat itxas apartsuaren urbeeran, gerokoak izan dagie gizaki doakabe onen

barri. Egizu olan, ta josi obian, bizi nintzala, neure lagunakaz itxas nengian arraun a.

85 «Onakoak izan ziran aren solasak; eta nik erantzun:

86 «Odis.—Guzti-guzti ori egingo dautzut, oi doakabe!; oso-osoan beteko dautzut diñostazuna.

88 «Edu onetan, biok jarrita, onako errazoi goibelak esaten geuntsozan alkarri: nik jasorik neukan ezpatea odol gainean; eta nire lagunak, bestekaldetik, nasai itz egian.

92 «Gero Antikele, nire ama zanaren arimea etorri zan, Autolik biotz-zabalaren alabarena, nik Ilion donerako urten nebanean bizirik itxi nebanarena nunbait. Negarrari emon neutsan bera ikustean, biotz-errukiturik; baiña alan be, oso atsekabetuta nengoan arren, ez neutson itxi odolera urreratzen, Tiresias'i itandu baiño len.

98 «Tiresias, urrezko agint-makilla eskuratzen eban tebatarraren arima etorri zan gero. Laster ezagutu nindun, eta onela itz egin eustan:

101 «Tiresias.—Laerte'ren seme, Zeus'en leiñuko! Odis, iruzurretan azkar! Zergaitik, zori txarreko ori, eguzkiaren argia laga ta illak ikustera zatoz eskualde gozaga ontara? Alde zu ortik eta bztertu ezpata zorrotz ori, odola edan eta iragarri dagituzdan gura dazunaren egia.

106 «Orrela mintzatu zan. Baztatu nintzan eta zorroan sartu neban zidar untzez ornidutako ezpatea. Igarle gurenak edan eban odol baltzetik, eta beingoan itz-egin eustan onela:

109 «Tiresias.—Itzuli gozoaren billa zabiltz, Odis argia, eta oso zail egingo dautzu jainko batek; ez dot uste, ba, lurra iñarrosi oi dabenarentzat oarkabe ibilliko zareanik, eta arek amorrua dautzu biotzean, semea itsutu zeuntsonetik suminduta. Baiña alan be aberrira elduko zintzakeze, neke-lorrak igarota gero, ur-zabaldi ubeletik iges-egin ondoren, Trinaki ugartean ontzi ondo landua lotzen dozuenean, zeuk eta zeure lagunak, barne-leiari eutsi ba'dagiozue: oro ikusi ta oro entzun oi dauan Eguzkiaren beiak eta ardi gizenak aurkituko dozuez an, larran bazkatzen. Kalterk bage itxi ba'zengiz, zeure itzulpena gertatzen bakar bakarrik arazotuaz, oindiño elduko ziñake Itara'ra, naigabe asko jasan ondoren; baiña kalterik egin ba'zengiezu, oraindik diragartzut ontziaren eta zeure adiskideen galpena. Eta zeu askatu arren be, berandu elduko zara, ta txarto, lagun

guztiak galduta, iñoren ontzian, eta jauregian be beste izurri bat idoroko dozu: gizaki arropuzak, zure ogasunak irunsi ta zure ezkon-lagun jankotiaren billa, eztegu-bezuzak eta, eskintzen dabiltenak. Zuk, eldukeran, aiertuko dituzu arein geiegikeriak. Baiña zeure egoitzean senargaiari eriotza emondakoan, naiz azpijokoz, naiz borontze zorrotzaz aurrez-aurre, artuizu arraun eroso bat eta zoaz ez egundo itxasorik ikusi, ez gatzituriko jatekorik artu, ez aurre eragituzko ontzirik ezagutu, ez itxas-ontzien ego lez diran arraun erabil-errezan barririk eztaben gizaki areikana eldu arte. Ortarako ezaugarri nabari bat emongo dautzut, konturatu barik joango ez yatzuna. Bidean beste bidazti bat aurkitu ta sorbalda lerden gaiñean artzari bat daroazula esango leuskizun unean, josi lurrean arraun erabil-erreza, eskiñi Posidon gurenari aari bat oparitzat, baita zezen bat eta ordotz bat be, eta biur zaite zeure etxera, ta antxe ilketa deunak egingo dautsezu, sailka egin be, ortzi zabala daukien jainko illezkorrai. Geroago etorriko yatzu, eta itxasotik urrun, eriotz oso leuna, zaartzaro atsegiñak abailduta zaukazanean bizia kendo dautzuna; eta zure ingurumari doatsuak izango dira uritarrak. Dirautzudana egia da.

145 «Orrela adierazo eban; eta nik erantzuki:

146 «Odis.—Tiresias! Gauza orreik, jainkoak eurak edo ebezan erabagiko. Baiña, tira, mintzo zaite ta erantzun leialki. Neure ama zanaren arimea dakust, odol ondoan ixillik, bere semeari bekoz beko begiratzen, ez itzik egiten, azartzen ez dala. Esaidazu, errege!, zelan ezagutu al izango nau?

152 «Olan mintza nintzakon; eta itzetik ortzera erantzun eustan, esanez:

153 «Tiresias.—Esango dautzudazan itz lau batzukaz adierazoko dautzut ori. Odolera urreratzen zuk itziko dautsazun ildakoetakoak, arexek emongo dautzuz albiste seguruak; uka zengiona, barriz, bertatik itzuliko da.

158 «Orrela esanaz, Tiresias nausiaren arimea, iragarkizunak burutu ostean, Hade'ren egoitzera joan zan. Ni alan be geldi egon nintzan neure amak, etorrita, odol baltzgorria edan artean. Otsean ezagutu ninduen eta, zotinka, itz ariñok esan eustazan:

163 «Antikele.—Ene seme! Zelan jatsi zara, bizirik, illunpe belun ontara? Nekeza da toki oneik bizidunak ikuskatzea,

ibai aundiz bananduta dagoz bada, ta tirain oldartsuz, eta batez be Okean'ez, oiñez ez baiña ontzi ondo egiñikoan igaro bear dozu-ta. Troia'tik zatoz bear bada, ontziaz eta lagunakaz itxaso zear luzaroan ibilli ondoren? Ez zara oindiño Itaka'ra eldu, ta ez dozu jauregian zeure emaztea ikusi?

171 «Orrela esan eban; eta nik gisa ontan jardetsi:

172 «Odis.—Ene ama! Bearrak ekarri nindun Hade'ren egoitzera, Tiresias tebatarraren arimeari aolkua eskatzen; baiña oindiño ez naz Akaia'ra urreratu, ezta neure lurrean sartu be, alderrai nabil ba beti ta nekeak jasaten, Agamenon jainkotiari, troiarrakaz gudukatzeko, zalditan aberats dan Ilion'era jarraitu neutsanetik. Baiña, tira, mintzo zaite ta erantzun eidazu leialki: Zein eriotz bildurgarrik egin eban zurea? Gaixoaldi luzeak, ala bear bada, Artemis'ek, gezi-zaleak, il zinduzan bere gezi-kolpe gozoz? Itz eidazu neure aitaz ta itxi neban semeaz; esaidazu, bai, nire errege-duintasuna eurak iraunazoten daben edo-ta beste gizasemereren batek daukan, ni ez nazala biurtuko uste da belako. Iragar eidazu baita nire legezko emaztearen naia ta eritxia: nire semeaz bizi ta ondasunak oro zaindu ta zutik daukazan, ala bear bada akeutarrik onenagaz ezkontzaz alkartu dan.

187 «Onan mintzatu nintzakon; eta bertatik erantzun eustan nire ama agurgarriak:

189 «Antikele.—Ak an jaraitzen dau zure jauregian, atsekabez betea, ta gau-egunak oso goibel igaroten ditu, negar eta negar. Oindiño ez dauka iñok zure errege agintaritza bikaiña: Telemako'k bakez lantzan ditu zure solo-landak, eta jan-edate garbietan esku artzen dau, zuzenbidearen ardurea dauan gizasemeari dagokionez, guztiak gomit dagitse-ta. Zure aita base-rrian agertzen da, urira jatsi barik, eta ez dauka ogerik, ez kamañarik, ez maindirarik, ez oge-gaiñeko ederrik; bestera, neguan etxeko morroien artean lo dagi, autsean, sutondoan, eta soiñeko zarpailduak daroaz; eta uda ta udazken emokorra eldu ordukoxe, nainun jarten yakoz, maasti jorian, osto igarrezko etzangoak, eta ortakoetan datza miñetan, zure biurpena ikusi naiez neketan, eldu dan zaartzaroari dagokiozan alamen eta akidurak kontuan artu bage. Orrelaxe il nintzan ni be, abeari berea emonik: ez nindun ez zauritu zartako leunez jauregian begi-zizta zoliz geziak jaurtzen atsegia izan oi dauanak, ezta ez eustan akidura gogoikarriz soin-atalen bizitasuna eroan oi daben oreitariko gaixoren batek eraso; obeto esateko, zurekiko

bakartadeak, zure kezka-arreten gomutak eta dautzudan maitasunak, Odis aipagarria, bizi samurraren aria eten eusten.

210 «Orrela elekatu zan. Orduantxe bete nai izan neban neure barruan artuta neukan xedea, ots, neure ama zanaren arimea besarkatzekoa. Iru bidar urreratu naiakon, gogoak a besarkatzera bultz-egistalako; iru bidar joan yatan egaz esku artetik, itzala edo-ta ames bai'litzan. Orduan oiñaze aundi geituz joiana somatu neban biotzean, eta itz ariñok esan neutsazan amari:

217 «Odis.—Ene ama! Zegaitik zoaz igeska, zeuri eldu nairik, urreratzen naiatzunean, Hade'ren egoitzean bertan batak bestea beso artean estutu ta biok negar-zotin itunean ase gaitzean? Irudi utsal au bialdu eustan bear bada Persefonea argiak, nire adia-marraskak eta antzi-zizpuruak?

223 «Onela esan neutson; eta beingo baten erantzun eustan nire ama agurgarriak:

225 «Antikele.—Ai ene, ene seme, gizonetan doakabeena! Ez zaitu atzipetzen, ez, Persefonea'k, Zeus'en alabak, auxe baita ilkorren zoria ilten diranean: kirioak onezkero ez daukiez baturik aragia ta azurrak, sugar ixiotuen kemen biziak aitzen ditu oneik, azurreri zuria biziak itxi baizen laster, eta arimea egazka doa, ametsa bai'litzan. Baiña alegindu zaite alik ariñen argitara biurtzen, eta eroaizuz gauza guztiak ondo ikasita, gero zeure ezkontideari adierazo dagiozuzan.

234 «Olan alkar autuan giñarduala (Persefonea ikastunak bialduta) gizaseme argien emazte naiz alabak izan ziranetatik ainbat emakume etorri ziran aurrera, odol baltzaren biran saldoka batzaturik; eta nik buruan nerabillen zelan arei banan-banan zerbait itandu nengien. Azkenez auxe iruditu yatan erabagirik onena: iztar ondoan nekarren ezpata erpin luzeduna zorrotik atera ta ez neutsen itxi odol baltzitutik danak batera edaten. Beraz, bein banan urreratuz joiazan, bakotxak bere jatorria iragarri eustan, eta guztiai egin neutsezan galderak.

244 «Tiro, seaska argikoa, izan zan lenen ikusi nebana; Salmoneu gurenaren alaba ta Kreteu Eolida'ren emaztea izan zala esan eustan. Ibai batekin maite mindua ibillia zan, munduan zear dabillen ibairik ederrenaz, Enipeu jainkotiaz noski, ta aren ur-ertz ederretan egurastu oi zan; baiña lurra besarkatu ta astintzen dauana, Enipeu'ren antza arturik, beragaz ogeratu

zan ibai zirimoltsuaren agoan. Purpur olatua, mendia baizen aundia, bien inguruan makurtu zan, jainkoa ta emakume ilkorra estal-azirik. Posidon'ek neskatiñari neschutz gerrikoa askatu ta loa ixuri eutson. Baiña, bere maite-tirriak jaritsi baizen laster, eskutik oratu ta itzok erasan eutsazan:

257 «Posidon.—Alai zaite, emakume, maitasun onegaz. Urte barruan seme ospetsuak izango dituzu, illezkorren alkar-tzeak bada ez dira iñoiz be antzuak izaten. Jagon eta azi egizuz. Orain biur zaite zeure etxera, eta ez egizu nire izenik aitatu, zeuretzat bakarrik naz-eta lurra astindu oi dauan Posidon.

262 «Au autortuaz bat, urtza eragiñean murgildu zan. Tiro seindun geratu zan, eta Pelias eta Neleu argitara ekarri zitun, Zeus aundiaren zerbitzari saiatu izango ziranak nunbait; eta Pelias, giberritan aberats, Yaolko zabalean bizi izan zan, eta Neleu, Pilos aretsuan. Emakumeen erregiñak, gaiñera, Kreteu' gandik beste iru semeok euki ebazan: Eson, Feres eta Amitaon, burdian burruka egiten ebana. .

269 «Ondoren Antiope ikusi neban, Asopo'ren alaba, Zeus'en besoetan lo egin ebalako pozik aurkitzen zana. Seme bi izan zituan —Anfion eta Zeto—, zazpi atedun Tebas irasi ta lenen arresiz inguratu ebenak; uri nasai aretan ba, torre bagarik, ez eben bizi al izango, naiz eta eurak oso adoretuak izan.

275 «Gero Alkmena ikusi neban, Anfitrion'en emaztea, Zeus aundiaren besarkadatik leoi biozdun Herakles sendoa euki ebana; eta ondoren Megara sortu eban, Kreonte oldartsuaren alaba, ta au euki eban emaztetzat Anfitrion'en semeak, beti ezikaitz ta indartsu.

280 «Edipo'ren ama be ikusi neban, Epikasta liraiña, nai-ezta, bere semeagaz ezkondurik, uts aundia egin ebana; onek, bada, bere-bere aita il ondoren, emaztetzat artu eban. Jainkoak belutu barik iragarri eutsen gizakiai gertatu zana; eta, alan be, Edipo'k, ezbear izan arren, jainkotasunen xede kalte-garriakaitik, kadmeutarren errege jarraitu eban Tebas atsegin-garrian; baiña Epikasta, atsekabez eratsia, ate sendodun Hade'ren egoitzera joan zan, sapai jasora lokarri bat emonik, eta ama baten Eriniak ekarri oi dabazan beste samintasunez itxi eban.

291 «Kloris eder-ederra be ikusi neban —Neleu'k, ederra zalako, au artu eban emazte, sekulako ezkontsaria izentaurik—,

Anfion Yasida'ren alaba txikiena, Orkomeno Minieu'n aginpide gogorra eukonarena noski: alaba au erregiña izan zan Pilos'en, eta Neleu'gandik seme ospetsuak izan ebazan: Nestor, Kromi ta Periklimeno argoia. Gero Pero ospetsua munduratu eban, ilkoren atsegiña, bere auzoko guztiak emaztetzat gura izan ebena; baiña Neleu'k ez eutson iñori emon nai izan, Filake'tik bei adarbiurrindun eta Ifiklo zangarraren bekoki edatua ekarten eutsozanari baiño; arazo neketsua bene-benetan. Igarle bikain batek bakar-bakarrik agindu eban ekarriko eutsozala; baiña jainko baten xede gaiztoak, kate sendo ta landako beizaiñen laguntzaz, galazo eutsoen egitekoa burutzea. Alan be, egunak eta illak, eta urtea be igarorik, urte-aroak gertatu ziralarik, Ifiklo zangarrak askatu eban erantzun guztiak iragarri eutsozan aztrua, ta orduantxe bete zan Zeus'en naia.

308 «Leda orobat ikusi neban, Tindaro'ren emaztea, gogo berozko seme bi emon eutsazana: Kastor, zaldi-ezlea, ta Polideukes, ukabilkari gaiñ-gaiñekoa. Lur amak daukaz oneik bizerik, eta aren azpian Zeus'ek omenduak dira; ain zuzen, bizi ta il usbeteka dagie, bata bizi dan egunean ba bestea il oi da, ta alderantziz. Goi-indarrak lakoxe omena artzen dabe bi-biak.

315 «Ifimedi ikusi neban ondoren, Aloeu'ren emaztea, Posidon'egaz joera izan ebalako alaitzen zana. Seme bi izan ebazan, bizitza laburrekoak: Oto, jainko baten kideko, eta Efialtes txit ospetsua; oneik izan ziran lur emokorrak azi ditun giza-semerik aundienak, eta galantenak, Orion argia kendu ezkerro, bederatzi urtekin bada bederatzi ukondo zabal eta bederatzi gizabete luze-laburrean eukezan. Oto'k eta Efialtes'ek zemaika artu ebezan Olinpo'ko illezkorrak gudu oldartsuan naspil-aziko ebezala-ta. Osa, Olinpo gaiñean jarri nai izan eben, eta Osa'ren gaiñean Pelion ostotsua, urbil-errez izan ekien zerua. Eta amaira eroan izango eben euren asmoa, gaztetasunaren lorera eldu izan ba'litzaz; baiña Zeus'en semeak, Leto'k, adats ederdunak, ludiratu ebanak, bi-biak soildu ebazan arein garunpetan illeuna loratu ta arein okotzak ule leunez kukutu baiño len.

330 «Fedra ikusi neban, Prokris eta Ariadna lerdena, Minos malmutzaren alaba, Teseu'k Kreta'tik Atenai doneko lurralde jorira eroan ebana; baiña ezin jadetsi izan eban, Artemis'ek bada, Dioniso'k salatuta, olatu artean dagon Dia ugar-tean bizia kendu eutson.

335 «Mera be ikusi neban, Klimene be bai ta Erifle iguin-
garria, bere senarra saltzearren urre bikaiña artu ebana. Eta
ez neukez esan eta izentau al izango ondoren ikusi nebazan gi-
zurenen emazte ta alaba guztiak, amaitu orduko jainkozko gaua
bere jomugara elduko litzakit eta. Baiña lotarako ordua da, naiz
lagunak dagozan oial-ontzira joanik, naiz bertan oindiño irau-
nik. Eta jainkoak arduratuko dira niri aberrira lagun egiten,
baita zuok be.

343 «Orrela mintzatu zan. Mututu ziran entzuleak jauregi
goibeean, eta, ari entzunaz lilluraturik, ixil-ixil geratu ziran.
Baiña Arete, edur-besoduna, onan asi yaken mintzatzen:

347 «Arete.—Feaziarrok! Nor dala uste dozue gizaseme
au, arpegiz, luze-laburrez eta irizpide artezez? Neure arrotz da,
baiña dedu onen erdikide zarie zuok be. Ez egizue, beraz, onen
joatea leiatu, doe ta bezuzarik be xurki emon, bear-izanean
dago ba ta zuen jauregietan ba-da aberastasunik, jainkoak orre-
la naita.

353 «Orduan feaziarren artean zarrena zan Ekeneu gizu-
renak, onela itz egin eutsen:

355 «Ekeneu.—Adiskideak! Erregiñ gurbillak egoki ta
bidezko ez danik ez dausku esan. Egizue, bada, berak esana;
Alkinoo dan arren, bere itzez ta egiñez, erakutsi ona emon
daikeguna.

359 «Alkinoo'k erantzun:

360 «Alkinoo.—Diñozuna beteko da ni arraun-zale diran
feazitarren errege nazan artean. Arrotza, naiz-ta bere aberrira
itzuli gurata egon, bego emen etsirik biar arte, bezuza ta esku-
erakutsiak oro gertatu dagitsadazan. Eta aren joateaz gizaki
guztiak arduratuko dira, eta neu batez be, erri ontako nausi
nozue-ta.

367 «Odis asmotsuak erantzun eutson, esanez:

368 «Odis.—Errege Alkinoo, uritarretan argiena! Urte
osoan emen egoteko agindu baldin ba'dagistazu, ta urte orren
buruan nire itzulia gertatu ta doe ta esku-erakutsi bikaiñak
egin, pozik geratuko nintzake zuokaz; oba litzateke bada esku-
beterik aberrira eldu ta olan, ni Itaka'ra biurtzen ikusiko nin-
dukenen artean, neure burua omenduago ta maitatuago ikustea.

375 «Ordun Alkinoo'k erantzun eutson, gisa onetan:

377 «Alkinoo.—Oi Odis! Zu ikustean, ez dogu, ez, lur illunak azten dituan beste askoren antzera, ao-zuri ta guzurti zareanik uste; olakoak, ain zuzen be, nun-nai sakabanatuta, inok igarri ezin leikezan lakoxe guzurak biribiltzen dabez: zuk eder jantzi oi dozuz zeure solasak, bikain zara asmotan eta aedo baten trebetasunez edestu dauskuzuz zeure gauzak, argibotarren neke-lorrak eta zeuri jazoak argi ta garbi adierazorik. Baiña, tira, mintza zaite ta esaidazu leialkiro ikusi ete zenduan zuri Ilion'era lagun egin eta an eriotza garratza iruntsi eben adiskide jainko-antzeko areitakorik. Gaua luzea da, oso luzea, ta oraindik ez da eldu jauregian lotaratzeko ordu. Konta eidazuz, ba, egitsari arrigarri orreik, ni bada egunsenti gurenerarte emen-txe nengoke, areto ontan zeure ezbearrak adieraztea opa ba' zeustaz.

391 «Odis asmotsuak erantzun:

392 «Odis.—Alkinoo errege, uritarren artean argiena! Ba-dira ordu egokiak autu luzeetarako, eta orduak loari emote-koak; baiña oindiño be niri entzuteko pozetan ba'zara, zori-txarrak, teukrotarren gudu itsetik iges egin ondoren, euren aber-rira itzultzerakoan, emakume donga batek orrela nai izan eba-lako, il ziranenak noski.

400 «Persefonea garbiak ara ta ona emakumeen arimak sakabanatu ebazanean, Agamenon Atrida'rena aurkeztu zan txit atsekabetua; onen inguruan alkartzen bait ziran Egisto'ren etxean, euren siratsa beterik, gizurenagaz batera il ziranen ari-mak be. Odol baltza edan ebanekoxe ezagutu nindun, eta ber-tatik asi zan negarrez, intziri zoliz: negar-arpuluz betea, es-kuak luzatzen eustazan ni besarkatu naiean; baiña onezkero ez eukan lengo adorerik, ezta soin-ataletan lengo malgutasunik be. A ikusiz negarrari emon neutsan, eta, biotz-errukiturik, itz ariñok erauzi neutsazan:

411 «Odis.—Atrida aintzatsu, gizonen errege, Agamenon! Zein adu eriotz ikaragarrikok kendu eutzun bizia? Bear bada Posidon'ek il zinduzan zeure ontzietan, aize-bolada izugarrien ats-aldi gogorra sorturik, edo-ta lur tinkoan gizaseme etsaiak emon eutzuen eriotza, euren idiak eta artalde ederrak zeroiezu-zalako, edo-ta euren uriaz eta euren emazteakaz jabetu nairik burrukatzen zendulako?

418 «Onela esan neutsan; eta ak erantzun beingoan:

419 «**Agamenon.**—Laerte'ren seme, Zeus'en leiñuko! Odis, amarrutan azkar! Ez nindun il ontzietan Posidon'ek, aize izugarrien bolada latza ler-azirik, ezta ez ninduen gizaki etsaiak lur tinkoan ni erail; Egisto'k gertau eustan eriotza, eta aduak, neure emazte doakabeagaz aituta, bere etxera dei egin eustan, eta jaten emonaz, bizia kendu eustan idi bati aska ondoan kentzen yakon lez. Edu orretan il nintzan, erio negargarria jasanik; eta neure ingurumari sarraskituak izan ziran nire lagunak be, bata bestearen ondoren, gizaseme aberats eta aaltsu baten etxean, eztegu-oturuntza baterako, nork beretik jaten dauan bazkari baterako, naiz orrits bikain-bikaiñerako, ortz zuridun txarriak sastakatu oi diran legetxe. Ikusi izan dozu burruka latzean banaka jausitako gizon ilketa joria; baiña benetako errukia emongo eutzun aurki ikuskizun arek, gu kratera biran eta mai beteen inguruan zelan gengoan ikusiaz, beia andik eta emendik odolez blei-blei geunkala. Entzun neban Priamu'ren alaba, Kasandere'en aots errukiorra, Klitemnestra maltzurak, neure alboan, ilten eukanarena; eta nik, lurrean eta il-bearreko, besoak jaso neroiazan ezpatatik oratu nairik. Baiña lotsa-galdu a joan egin zan gero, niri ez betazalak eratsi ez aoa itxi bagarik, Hade'ren egoitzera jatsiz niñoiala ekusan arren. Beraz, ez dago, bere legezko senarraren aurka eriotza zitala matazatu eban aren antzeko asmoak bere barruan sortu oi dauazan emakumearen xedeak baiño guaza izugarri ta lotsa-bagekoagorik. Neure etxera biurtzerakoan, uste neban, ni ikusiz poztu egingo zitala nire seme-alabak eta nire jopuak; baiña a, gaiztakeriak egiten beste iñor baiño zurgatxagoa, lotsariz estaldu eban bere burua, ta baita jaiotzeko diran emakumak be, nai aiña onbidetsuak.

450 «Orrela mintzatu zan; eta nik erantzunaz:

451 «**Odis.**—O jainkoak! Egi-egiaz, Zeus luze-ikusleari beti iguingarri izan yakon, oso-osorik, Atereuren etorkia, asi-asieratik ain zuzen, emakumeen itxuskeria zala-ta, asko galdu giñean Elena'gaitik, eta Klitemnestra'k sare-arte bat gertatu eutzun, zu urrin ziñan bitartean.

456 «Onela itz egin neutson; eta bertatik ak erantzun:

457 «**Agamenon.**—Ortaz, ez zaite egundo be onbera izan zeure emazteaz, ezta ez egiozu erakutsi barruan darabizun guttia; bestera, gauza batzuk bai esan egiozuz, baiña beste batzuk gorde. Baiña zuri, oi Odis!, ez yatzu eriotzea etorriko zeure

emazteagaitik, Penelope zurra, Ikari'ren alaba, oso zentzunduna baita, ta aren asmoak be zuzenbidezkoak. Ezkonbarri itxi genduan gudarako urten gintzazanean, eta bere semeari bularra emotsan, umetxo oindiñokarren; au onezkero, alai ta zoriontsu, gizisemeen arteko dogu. Eta aren aitak, aberrira biurtzean, ikusiko dau; eta ak bere aita besarkatuko dau, bidezko danez. Nire emazteak, orraitio, ez eustan niri itxi ni neurea begi oneikaz ikusiz, asetu nendin, aurretik il egin eustan eta. Beste zerbait be esan bear dautzut, biotzean ipiñiko dozuna: lur aberrian kai egitean, egizu ezkutuan eta ez aize zabalean, aurrerantzean ezin daiteke ba emakumeengan uste onik izan. Baiña, ia, mintza zaite ta esaidazu leialki nire semea Orkomeno'n bizi danik entzun ete zenduan, edo Pilos aretsuan, edo-ta Menelao'rekin bear bada Esparta edatuan; Orestes jainkotia ez da, ba, oindiño lurretik ostendu.

475 «Era onetan mintzatu zan; eta jardetsi neutson, esanez:

476 «Odis.—O Atrida! Zer dala-ta dagistazu itaun ori? Ez dakit a bizia dan ala illa, eta txarra da alperrik itz egitea.

479 «Gu, atsekabeturik, alkarri onako errazoi goibelak esaten eta negar-malko ugari ixurika genbiltzala, Akileu Peli-da'ren, Patroklo'ren, Antiloko akats-bakoaren eta Pelion gorgariaren ondoren, danaotar guztietatik soñez ta ederrez bikaiña izan zan Aiante'ren arimak etorri yatazan. Eakida, oinariñaren arimak laster ezagutu nindun, eta erostaka itzok esan eustazan:

486 «Akileu.—Laerte'ren seme, Zeus'en leiñuko! Odis, maltzurkerietan azkar! Zori gaiztoko! Lengoak baiño, zer egiteko aundiago darabilzu barnean? Zelan azartzen zara Hade'ren egoitzera, ildakoen errira jasten? Oneik ez dabe zentzunik, eta izan ziran gizasemeen irudi besterik ez dituzu.

492 «Onan adierazo eban; eta nik jardetsi, esanez:

493 «Odis.—O Akileu, Peleu'ren seme, akibotarretan adoretuena! Tiresias'en iragarkiagaitik etorri nintzan, Itaka malkartsura eltzeko onuren bat emon ba'egistan: oraindik ez naz ba Akaia'ra urreratu, ezta neure lurrean sartu be, etenbako neke ta zori txarrak jasan-azi baiño. Baiña zu, o Akileu!, jaiotako ta jaioko diran gizaseme guztietatik zoriontsuena zara, len bada, bizi ziñala, jainkotasun bat lez onesten zinduguzan argibotarrok, eta orain, emen zagozalarik, ildakoen gaiñ agintzen

dozu indartsuki. Beraz, o Akileu!, ez daukazu zetan goibel egonik ilda zagozalako.

504 «Orrela esan neutson; eta bat-batez erantzun eustan:

505 «Akileu.—Ez zaitetz saia, Odis argitsu, ni eriotzaz poztu naita: lugin izan naiago neuke ta beste baten zerbitzari izan, jateko gitxi baiño ez leukaken gizon beartsu batena adibidez, zendu guztien errege izan baiño. Baiña, ia, mintzo zakidaz neure seme argiaz: esaidazu gudara joan ete zan erasoaldietan aurrena izateko, ala etxean geratu zan. Erasan eidazu baita Peleu bikaiñaz ezer entzun ete zenduan, eta mirmidondar ugarien artean bere errege duintasuna zaintzen dauana, ala aintzat artua ez dan Elade'n eta Ptia'n, zartzaroak auldu dabezalako aren oiñak eta eskuak. Lagundu al ba'neutso, eguzkiaren izpitarra, Troia zabalean argibotarren alde gudakaturik, gudari txit zangarrak erasten nebazanean nintzan lakoxea izanik, nunbait! Orrela dala, neure aitaren etxera, naiz-ta epe laburrerako, biur-tuko ba'nintz, neure kemenaren eta esku garaitunen erakutsi izugarria emongo neuskioe nire aitari gogor egin edo-ta errege-nausitza kendu nai leuskioen guztiai.

521 «Orrela mintzatu zan; eta nik erantzun:

522 «Odis.—Ez dot egiazki Peleu egin-eginekoaz ezer be jakin; baiña zure seme Neoptolemo'ri buruz egi osoa esango dautzut, agintzen daustazunez, neronek eroan neban ba, ontzi makur ta ondo egokitu baten, Eskiro'tik zango-babeski ederdun akeutarren kapardietara. Troia'ko uri inguruan batzarra geunkanetan, berak itz egian iñok baiño len eta errakuntza bari; eta ekanduz Nestor jainkotiak eta neuk bakarrik gaiña artzen geuntson. Baiña, troiatarren lautadan borontzezko izkillus burukatzen giñanean, iñoiz etzan geratzen gudari askoren artean, ezta lagunartean be; bestera, besteak baiño naiko aurrerago joan oi zan, iñor baiño kementsuago, eta erasoaldi izugarrian giza-kopuru ederra eratsi oi eban. Nik ezingo neuke esan zenbat gudari azpiratu ebazan, argibotarren aldeko burrukan; baiña ba-dakit zelan il eban borontzez Euripilo Telefida gizurena lakoxe gizaseme bat, onen jira-biran bait eben bizia galdu bere lagun aketeutar askok eta askok, emakume bati bialdu yakozan atsegin-sariakaitik. Memnon kendu ezkerro, ez dot oindiño a baiño gizaseme galantagorik ikusi al izan. Eta Epeu'k egiñiko zaldian argibotar kementsuenok sartu giñanean, eta niri ango arazo danaren arreta (zelata gogorra edegi ta iztekoa)

emon yatanean, danaotarren gudalburu printzeak malkoz eukezan begiak eta soin-atalak dardarka; baiña begi oneikaz nik ez neban egundo ikusi aren betarte liraiñeko margoa aldatzen, ezta aren matrailletako negar-anpulturik leortzen be: zalditik urte-ten izteko eskatu oi eustan, barriz, bein eta barriro, eta txeratsu igurtzi oi eban ezpatearen eskutxangoa ta borontzeak pisutsu egiten eban lantzea, teukrotarren aurkako gaitzak asmatzen ziarduala. Eta Priamo'ren uri gurena suntsitu ta ortik egokion gudakin-zatia ta gaiñera bearsari aipatu bat artu ondoren, itxasoratu zan bizirik eta osasuntsu, ez urretik ez urriñetik borontze zorrotzez iñok zauritu bage, erasoaldietan sarri jazo oi danez, Ares bada guztien aurka sumindu oi da nor nor dan ikusteke.

557 «Onela esan neutson; eta Eakida, oin-ariñaren arima, irustarbi solotik zear joan zan arin onean, bere semea aundi zala adierazo neutsalako pozarren.

560 «Beste illen arimak bertan gelditu yakuzan oraindik, eta, guztiz murriz, bakotxak bere kezka ta naigabeak autortu euskuezan. Aiante Telamoniada'ren arima egoan soilki besteak baiño zerbait urriñago, Akileu'ren izkilluak banandu bear ziralata, ontzien ondoan ospatu zan auzian irabazi neutsalako, aserazia noski; gizurenaren ama agurgarriak ipiñiriko auzia nunebait, eta teukroak eta Palas Atene'k erabagitakoa. Oba irabazi ez ba'neutso epaia emokeran! Arako izkilluakaitik gorde daroa lurak bere altzoan Aiante'ena lako buru bat; au bait zan nabari, bere soin-lerdentasunez eta egite arrigarriz, Pelion akats-bakoaren ondoren jakiña, danaotarren artean. Orduan, alan be, itz samur oneik esan neutsozan:

571 «Odis.—O Aiante, Telamon aundiaren seme! Ez zenduan ibitu bear, ilda gero be, izkillu kaltegarriak ziralata, nire aurka sortu zenduan asarre bizia? Jainkoak izurrite biurtu ebezan argibotarren aurka, zu be, guztiontzat arako eutsi-esia zifian ori be, antxe jausi zintzalako. Akeutarrok beti naigabetu izan gaitu zure eriotzak, Pelida Akileu'renak adiña. Baiña orren errua ez eukan iñok Zeus'ek ezik; onek, bada, danaotar burrukalarien aurkako asarreak eraginda, olako azaga jarri eutzun. Ia, erdu ona, oi errege!, nire itzak entzutera; ito egizu asarre ori, zeure biotz adoretua zabal-aziaz.

582 «Onela mintzatu nintzakon; ez eustan, alan be, ezer erantzun eta Erebo'runtz joan zan beste arima illakaz batzeko. Andik bai bear bada zerbait esango eustan, sumiñetan egoan

arren, edo-ta nik beintzat ari zerbait, baiña biotzak barruan enparau illen arimak ikustera saka egistan.

587 «Minos ikusi neban an, Zeus'en muskil argia, jarri-rik eta eskuan urrezko agint-makilla ebala, illen artean zuzen-bidearen ardurea berak eukan eta. Illok, batzuk jarri-rik eta beste batzuk zutik bere inguruan, nausiari Hade'ko ate zabal-dun egoitzean euren arazoak azaltzen eutsoezan.

592 Orion tantaia ikusi neban gero; onek beiñola irustarbi soloan zear jazarten zituan mendi bakartsuetan aurretik eriotzaz zauritutako piztiak, borontze utsezko txurrua erabillirik.

596 «Titi be ikusi neban, Lur gurenaren semea, beian etzunik, bederatzi buztarri lan artzen ebazalarik. Sai bik, alde bakotxean batek, gibela jaten eutsoen, mokoz bere erraietarai-ño elduaz, bera eskuakaz be uxatzeko gauza etzala; guzti au, Leto, Zeus'en ezkontide aintzatsua, Panopeu atsegiñetik zear Pito'ra joiala, indarrez artu nai izan ebalako.

603 «Tantalo be antxe ikusi neban, oiñaze bizitan egoa-na, zutik zingira baten ura okotzeraiño eltzen yakolarik. Egarriz an eta ez eban jaristen ura artu ta edatea: agurea ura edateko asmoz jasten zan bakotxean, ura ostendu egin oi zan lurrak irun-tsita; ur au baltzizka zan aren oin-biran, eta jainko batek leortu oi eban. Aren gaiñ dingilizka egozan zugatz garaien igaliak (madari, sagar dizditsudun sagarrondoak, ikondo ta oriondo ezeak); eta agureak bere besoak gora jasoten ebazanean areik artzeko, aizeak odei goibeletara eroan oi eutsozan.

613 «Sisifo ikusi neban orobat, neke-lor aunditan, arritzar eskerga bati esku biakaz sakaka. Oiñakaz eta eskuakaz saiatu-rik, arritzarra eroanaz joian mendi-tontor batera; baiña araiño eltzeko gitxi palta izaten yakonean, indar ixil batek bota oi eutson arri mazkara, barrero be laura txiristaturik. Barriz eto-rreren orduan sakaka, indar egiñik, eta izardiak artzen eutson gorputza, bururaiño estaltzen eban auts-zurumilloan.

621 «Herakle bulartsua ikusi neban gero, edo, obeto esa-teko, aren irudia; bera ba jainko illezkorrakin dago, arein jan-edanetan alaiturik; Hebe dau emazte, oin-ederra, Zeus eta Hera, urrezko oiñetakodunaren alaba. Aren baranoan, ildakoen bar-bailla entzuten zan (egaztiak bai'liran), arri ta zur, ara ta ona igeska; eta Herakle'k, gau aizarotsua irudi, erantzia ekarren uztaia ari gaiñean gezia ebalarik, eta begiak lazkiro biratzen

zitun, erauzten ba'lioia lez. Bular inguruan urrezko ezpata-edeia, ikusteko izugarri, lan miresgarriak itsatsita eukazana: artzak, basurdeak, leoi begi-dizditsuak, burrukak, erasoak, ilketak eta giza-erailketak. Ezpata ede a bere trebetasunez egin ebanak berak be, ez eikean nunbait beste bardin bat egin al izango. Bere begiakaz ikusiaz bat ezagutu nindun Herakle'k, eta eros-taka itz ariñok esan eustazan:

637 «Herakle.—Laerte'ren seme, Zeus'en leiñuko! Odis, maltzurkerietan azkar! Doakabe ori! Adu txarren batek zara-biltz apika aurrean, eguzki-izpiak argi egisten artean neu be erabilli nindunaren antzekoren batek. Zeus Kronida'ren seme izan arren, ezin-esan alako gaitzak jasan bear izan nebazan, neu baiño gitxiago zan gizaki baten mendean egonik, lan neketsuak agindu oi eustazalako. Bein batean ona bialdu nindun txakurra atera nengion, beste zer guztiak baiño neketsuago egingo yatala, uste izanik; eta nik, Hermes'ek eta Atene, ontz-begidunak la-gunduta, Hade'ra eroan eta andik atera egin neban.

647 «Orrela esanaz, barriro ostendu zan Hade'ko egoitze-an; eta ni geldi geratu nintzan, aurretiaz ildako gizurenen bat ba-etorren be. Eta ikusiko nebazan aspaldiko gizasemeak, nik ezagutu nai nitunak (Teseu ta Piritoo, jainkotasunen seme ain-tzatsuak); baiña, areik eldu aurretik, il-talde itzala batu zan bertan oiuzarata ikaragarrian, eta izu laruak artu ninduan, Per-sefonea argiak ez eustala Hade'tik Gorgo, bidutzi bildurgarria-ren burua bear bada bialduko ta. Ontzira biurtu nintzan berea-laxe, eta ontziratu ta lokarriak askatu egiezala agindu neutsen lagunai. Jarraian ontziratu ziran, eta tostetan jarri. Eta tirai-ñaren kulunkak eroian gure ontzia Okean ibaian zear, lenengo arraunez bultzatua ta geroago aize ongilleak.

XII KANTUA

Maitederrak, Eskila, Karibdis, Eguzkiaren Beiak

Ontzia, Okean ibaiaren tiraiña laga ta urtza zabaleko olatuetara ta Eea izarora (emen bait dagoz Egu-antz, goiezko alabaren egoitza ta dantzak, eta Eguzkiaren urteiera) eldu zanekeoxe, ondarrera atera genduan, eta areatzara zapart egiñik, lotarako etzun gintzazan bertan, Egu-antz jainkoa noiz agertuko zain.

7 «Goizaren alaba, larrosazko atzduna, agertu zanean, Kirke'ren egoitzera bialdu nebazan lagun batzuk Elpenor zarenen gorpu illotza ekarri egien. Gero enborrak ebagi ta, mindurik eta negar-malko ugaritan, illetak ospatu genduzan urertzeko tokirik gorenengoenean. Eta illaren gorpu ta izkilluak erre genduzanean, obi bat jaso geuntson, egokion oroit-arriagaz, arraun erabil-erreza gorenengo gaillurrean josiaz.

16 «Zeregin oneitan genbiltzala, Kirke oartu zan gu zelan etorri ginan Hade'tik, eta, ederto jantzirik, geugana zuzendu zan arin-arin ogia, aragi ugari ta su kolorezko ardao gorria ekarren neskameakin. Eta guztion erdian jarririk, onela itz egin eban jainkosen artean jainkotia danak:

21 «Kirke.—Doakabeak!, oindiño bizi ta Hade'ko egoitzera jatsi ziñienok, eta birritan ilgo ziñien, gizaki enparauak bein baiño ilten ez dirala! Tira, gera zaiteze emen, eta artu jatekoak eta edan ardaoa, gaur-egun osoan; biar bada egun-sentia urratzean, itxasoratuko zarie barriro be, eta neuk erakutsiko dautzuet bidea, baita iragarri be zer egin bear dozuen jasan ez dagizuen, azpikeri gaiztoren bat bide dala, ezetariko ezbearrik ez itxasoan, ez lur tinkoan.

29 «Orrela esan eban; eta gure biotz zabalak siñistu egin eutson. Eta egun osoan, eguzkia etzan arte, jarrita egon giñan, aragi ugari jan eta ardao gozoa edanik. Eguzkia sartu ta illuna gaiñera yakunekoxe, gaiñerakoak izontziaren lokarri

ondoan ogeratu ziran. Ni ostera Kirke'k eskutik oratu ta lagunakandik banazean jarri-azo nindun eta, neure ur-urrean egokiturik, jazo yatana itandu eustan, eta nik dana edestu neutson saillean. Orduan itzok esan eustazan Kirke agurgarriak:

39 «Kirke.—Orrelaxe bete dira, ba, gauza guztiok. Entzun orain esango dautzudana, ta jainko batek berak gomutaraziko dautzu geroago. Maitederretara elduko zara lenengo, eurekana doazan gizasemeak lilluratu oi dabezan areingana. Areikana buru-arin urbildu ta arein abotsa entzun daroanak ez dau geiago bere emazterik ikusten, ezta etxera biurtzean pozez inguratu oi daben bere seme txikerrik be; bestera, maitederrak sorgindu oi dabe euren kantu doiñutsuz, zelai baten jarririk eta narua apurka-apurka aituz doakien gizaki ustelduen azur-meta izugarria ingurumari eukirik. Zoaz bizkor andik, eta itxi zeure lagunen belarriak argizagi bigunez, aurretik meetuaz nunbait, euretatik iñok be entzun ez dagian; baiña entzun nai ba'zeuntsoe, lotu zagiezala esku ta oin oialontzian, artez eta alboratuta, mastaren beeko aldeari, eta lokiak korapillotu dagiezala bertan; orrela atsegiña artu al izango dozu maitederrai entzunaz. Eta lagunai askatu zagiezala eskatu naiz agindu ba zengioe, lotu zagiezala oindiño lokarri geiagoz.

58 «Zure lagunak Maitederrak baiño aruntzago zu eroatea lortu dagienean, ez dautzut zeatz esango bide bietatik zein yatzun egoki artzea; ausnar egizu zeure barruan, esango dautzut bada zer daukazu alderdi bakoitzean. Alde batetik arkaitz goituak jagiten dira, eta beturdiñaren uin eskergak orro dagie orrein aitz. Antitrite: jainko zoriontsuak Aldaberak deritxe. Andik ez dira arrisku bage igaroten egaztiak, ezta Zeus aitari anbrosia daroatsoen uso bildurtiak eurak be; arkaitz lauak, ba, bakoitzean arrapa oi dau bateren bat eta aitak beste bat bialdu oi dau kopurua betetzeko. Gizasemeen ontzirik ez da andik biziaz urten; itxasoko olatuak eta su gaizkorrez asepturiko ekaitzak, batera daroiez ontziaren olak eta gizonen gorputzak. Bakar-bakarrik ontzi itxas-zearkari batek, Argos ain goratuak, jadetsi eban, Eete lurraldetik itzultzean, arkaitz areik beste aldera igarotea; eta arkaitz-punta zorrotzen aurka uin-bagak zatituko eben au be, Hera'k, Jason'i eutson maitasunagaitik, arein ondolik igaroten lagundu izan ez ba'leutso.

77 «Uarri bi dagoz bestekaldean. Batak ortzi zabala iristen dau bere erpin zorrotzaz, iñoiz be izten ez dauan odei-morroillo arrez estalitakoaz noski; buru-kukutza ez dau arek egundo be argi erakusten, ez udan, ez udazkenean. Gizaki ilkorra, dana dalakoa, ez litzateke gauza, ogei esku ta beste ainbeste oin ba'leukoz be, uarri aren gaiñera igon eta jasteko, laua baita arkaitza, adelatua bai-litzan. Uarriaren erdian arpe illuna dago, sarkaldera, ots, Erebo'ra begira, eta araxe zuzenduko dozue, Odis leiñargi!, zeuen ontzi makurra. Gizaseme gazte batek be, ontzi makurretik uztaia erauzi arren, ez leuke jadetsiko bere tiroak arpe sakoneraiño eltzea. Antxe bizi da Eskila, txakur-eme jaio-barri baten antzera adausika, txit izukor, diarduana, ta bidutzi gaiztoa dozu iñok ikusi nai ez leukeana, beragaz batera jainko bat aurkitzea ba'litzateke be. Amabi zango daukaz, guztiak zatar, eta sei sama oso luzeak, bakotxa buru izukor bategaz, ao bakotxean iru zerrenda agin ugari ta estu, erio baltzez beterik. Gorputz erdiraiño arpe sakonean murgildua dago, burua ateraten dau leza iguingarri atatik, eta, uarri biran arakatuz, izurdeak, itxas-txakurrak, eta baita, arrapau al izan ezkerro, Anfitrite durundutsuak ugari be ugari azten ditun beste bidutzi aundiago batzuk be bereganatzen dauz. Andik ez da igaro ontzirik, mariñelak kalterik izan bage iges egin dabenik; Eskila'k, ba, bere buruakaz ostu oi dautsez ainbat gizaseme aurrealde urdiñeko ontzitik.

104 «Beste uarria, Odis, txikiagoa da ta lenengoaren ondoan daukazu; gezi-tiro barruan dago-ta. An daukazu bas-ikondo andi orritsu bat, eta aren oiñean Karibdis jainkotiak irun-tsi oi dau ur loa. Egunean iru aldiz bota oi dau kanpora ta beste ainbestetan irunsten dau barriz, lazgarriro. Irunsten dauanean ez zaite an idoro, lurra astindu daroanak be ez zindukez bada galtzetik jagongo. Beste aldera, Eskila uarrira urreratu zaite naikoa ta bebil azkar zure ontzia andik barruna; oba dozu ba danak galtzea baiño sei lagun galtzea.

114 «Orrela mintzatu zan; eta nik erantzun:

115 «Odis.—Ea, jainkosa!, esaidazu argi ta garbi: Karibdis galgarritik alan edo onan iges egitea lortuko ba'neu, Eskila atzerazi al izango ete neuke, nire lagunak galdu nai leukezanean?

119 «Onela esan neutson, eta bat-baten erantzun eustan jainkosen artean jainkotiak:

121 «Kirke.—Oi doakabe! Oindiño be guda-egiñak eta lanak darabilzuz gogoan, eta jainko illezkorren aurrean be ez ete dozu amor-egingo? Eskila ez da ilkor, izurri amaibage, astun, bildurgarri, anker eta iges-egitea baino. Aren aurka ez dago jagoterik; aren ondotik iges egitea dozu onena. Izkilluak eskuraturik, arkaitz ondoan iraungo ba'zendu, bildur naz, bigarrenez zure aurka amildu ta bere buruakaz gizaseme zangarrak indarrez kenduko ete dautzuzan. Beraz, egizu au: zure ontzia andik azkar doan bitartean, zuek oles egiozue, garra-xika, Krateis, Eskila'ren amari, ilkorrai olako izurria munduratu eutselako; eta onek eutsiko dautsa, barrien barri ekin ez dagitzuen.

132 «Geroago Trinaki ugartera elduko zara, Eguzkiaren bei ta ardi ugari gizenak larratzen diran lekura. Zazpi bei-saldo dira, eta beste ainbeste artalde eder, aldra bakotxa berrogetamar buruk osotzen dauala. Dalako giberria ez da ugaltzen, ezta il be, eta jainkotasun bi dira euren zaintzaille, kopeta ederdun neskatz lirain bi: Faetusa ta Lanpeti, Neera jainkotiak Eguzki Hiperion'gandik sortu zitunak. Ama agurgarriak, argitara ekarri ta azi ebazanean, Trinaki ugartera eroan zituan, an oso urruti, euren aitaren ardiak eta adar biurridun beiak zaindu egiezan. Oneik itxi ba'zengiz kalterik egiteke, zeure itzulia gertatzen bakar-bakarrik arduratuaz, elduko ziñake oindiok Itaka'ra, neke-lor askoren ondoren, jakiña; baiña kalterik egingo ba'zeuntsie, oraindik iragarten dautzut zure ontziaren eta zeure adiskideen ondarena. Eta zeuk iges egiñagaitik, berandu ta txarto elduko zara aberrira, lagunak oro galdu ostean.

148 «Onela autortu eban; eta bertatik agertu zan Eguantza, urrezko aulkiduna. Jainkosen artean jainkotia ugartean barrendu zan, eta nik, izontzira zuzendurik, neure lagunai ontziratu ta lokiak askatzeko agindu neutsen. Jarraian igon ziran ontzira, eta, tostetan saillean jarriaz, arraunakaz urtza apartsua ifarrosten asi ziran. Branka urdiñezko ontziaren atzetik, oial-zapiak anditzen ebazan aize ederrak putz-egian; Kirke'k, kopeta politdunak, jainkotasun altsuak, abots zolidunak bialdu euskun lagun ona dudarik bage. Tresna bakotxa egokion lekuan ipiñi ondoren, aizeak eta lemazaiñak eroien ontzian jarri gintzazan. Orduan abotsa jasorik, baiña biotza goibel, neure lagunai onela mintzatu nintzaken:

161 «Odis.—Adiskideok! Ez da egoki bat edo bi bakarrik ezagutzea Kirke, jainkosen artean jainkoti danak iragarri eustazan igarkuntzak; eta esango dautzuedaz eurak jakinik, naiz il naiz gaizkatu, eriotzatik eta Parka-tik askatu gaitazan. Lenen agintzen dauskuna da, maiteder jainkotien abotsetik eta oneik bizi diran zelai loratsutik alde egin daigula. Neuk bakarrik entzun negioela adierazo eustan; baiña lotu nagizue estekaillu sendoakaz, zutik eta mastaren azpikaldera urreratuta, an egon nadin zirkiñik egiteke, ta ariak begoz ari loturik. Eta askatu nagizuela eskatu edo aginduko ba'neutzue, lotu ni estekaillu geiagoz oraindiñokarren.

173 «Nik, neure lagunai gauzok azalduz, itz nengian artean, ondo eregitako ontzia laster eldu zan maitederren ugartera, aize onak saka egion eta. Une atatik umetu zan aizea ta bare-aldi ezta izan zan, goi-indarren batek bada uñiak lotarazi ebazan. Jagi ziran nire lagunak, oialak egokitu ta ontzi makurrean jarririk; eta, barriro be bakotxak bere tosta artuaz, ura zurizkatzen eben, izai landuzko arraunakaz dardatuaz. Artu beingoan argizagizko ogi aundi bat eta zatitxoetan banatu neban borontze zorrotzaz, gero neure esku sendotez dana estuturik. Laster berotu zan argizagia, indar aundiari ta Eguzki Hiperionida altsuaren izpietara oben egin bearra izan ebalako, eta beragaz lagun guztien belarri-zuloak estaldu nebazan banan-banan. Lotu ninduen oneik ontzian, esku ta oin, artez eta mastaren be-aldera urreraturik; oneri lotu eutsezan lokarriak, eta, tostetan jarriaz, barriro asi ziran arraunakaz ur-osin apartsua astintzen. Guztiz azkar erabilli genduan ontzia, eta gure barbaroa eldu leikean ur-ertzerañño elduta aurkitu giñanean, maitederrak laster konturatu ziran gure ontzi ariña eurekandik ur ebillela, ta kanta-kantari asi ziran ozen:

195 «Maitederrak.—Ea, Odis ospetsu, akeutarren aintza bete! Urrera zaitetz eta gelditu ontzia gure abotsa entzun dagizun. Iñor be ez da igaro bere ontzian gure aotiko ots samurra entzun bage; bestera, aregaz atseginduta gero doaz guztiak, leen baiño geiago dakiela; ba-dakigu, ba, zenbat ezbear jasan eben Troia zabalean argibotarrak eta teukrotarrak, jainkoak orrela nai izanik, eta baita ezagutzen dogu lur jorian jazo oi dan guztia be.

203 «Au esan eben euren abots ederrez. Arei entzuteko gogoia sutatu yatan, eta betazalak be zirkindu nebazan, aska-

tu nengiela lagunai aginduaz; baiña oneik danak batera buruak makurtu ta arraunai eragiten asi yatazan. Eta, bertatik jagiaz Perimede'k eta Euriloko'k, lokarri barriakaz estekatu ninduen, eta oneik gogorrigo eusten. Maitederrak atzera itzi ta onez-kerok arein abotsik ez kanturik entzuten etzalarik, kendu eusten nire lagun zintzoak nik neure belarri-zuloak estalita neukazan argizagia, eta lokarriak be askatu eustezen.

212 «Maitederren izarora atzera laga ta laster, kea ikusi neban eta olatu itzalak, danbada ikaragarria be entzunik. Nireak, zur ta lur larriak jorik, gora bota ebezan euren arraunak, zarata aundiz uretan jausi ziranak; ontzia geratu zan, eskuak ez eutsen arraun luzeai indarrik emoten eta. Beingoan ontzi-gaiñez ibilki, lagunakana urreratu ta mintzatu nintzaken onako itz gozoakaz:

219 «Odis.—Adiskideak! Ez gara barriak ezbear-ara-zoan, eta aurreratzen yakuna ez da noski, arako Kiklopeak, bere indar itzalez baliaturik, arpe zulatuan sartu ginduzanean izan genduna baiña aundiagoa. Andik be, orraitifño, neure kemen, erabagi ta zurtasunari esker, iges egin genduan, guztiok, nik irudi, gogoratuko dozuenez. Orain, ea, egin dagigun danok esango dautzuedana. Zuok, tostetan jarririk, astindu arraunakaz itxasoko uin eskergak, Zeus'ek bear bada, eriotik aterata, ondamendi ontatik iges egitea emongo dausku-ta. Eta zuri, lemazain, agindu bat emongo dautzut gogoan lotuko dozuna, ontzi makurraren endaitza zeuk daroazu-ta. Aldendu egizu ke ortatik eta olatu orreatatik, eta alegindu zaite uarri-bera urreratzen: ontzia joan ez dadin ara, zu konturatu barrik, eta danak ondamenera eroan ez gagizuzan.

234 «Onela esan neutsan, eta eurak luzapen barik bete nik agindutakoa. Eskila'z, zori iges-eziñak, ez neutsen tautik be esan, lagunak arraunai erabiltea itxi ez egien, ontzi barruan ostondurik. Aztu neban orduan Kirke-ren eskabide ta gomen-dio neketsua, ots, ez gengiala ezelan be izkillurik eskuratu; ta, guda-jantzi eder-ederra soñeratu, lantza aundi bi artu ta aurre-aldeko oltzara igon nintzan. andik uste neban ba aurre-nik ikusiko nebala nire lagunetan alako triskantza egin bear eban Eskila arritsua. Baiña ezin ikusi izan neban ifundik ifñora be, ta begiak, aitz illuna arakatu ta arakatu, nekatu egin yatazan, ara ta ona so-bearrean.

244 «Negarrez igaro genduan itxas-zintzurra, alde bate-
tik Eskila geunkan ba ta bestetik Karibdis jainkotia, era laz-
garrian itxasoko ur gazia irunsi oi ebana. Gaiñez egitean,
marmar eta ixil-or bat entzunazten, su-gaiñean dagon galdara
bat lez guztia irabiaturik, eta bitsa uarri bietako gaiñetara
jausten zan. Baiña, itxasoko ur gazia irunsi baizen laster, bar-
ne-naasi ta igurdia agertzen zan, aitzak durundi egian biran
iskanbil izugarriz eta ondarrean lurra agiri zan ortzi-areaz nas-
pildua. Izu larua nireakin jabetu zan, eta, eriotz-bildurrez,
Karibdis'i begira gengozalarik, Eskila'k, sei lagun euren esku
ta indarrez geien nabari ziranak, ostu eustazan ontzi maku-
rretik. Neure begiak oial ontzira ta lagunakana zuzendu nai
izan nebazaneko, airean ikusi nitun gora jasoak ziranen zan-
go ta eskuak; dei egiten eusten intziri zoliz, azkenengoz nire
izena ebagiaz. Arrantzaleak, gaintxo batetik, arraintxoari ka-
ñabera luzez amuzkia botaten, bas-idi adarra uretara jaurti
oi dau, ta arraiñen batek oratu ondorean, pilpilka kanpora
atera; nire lagunak be bardintsu, pilpilka atxetara eroanak zi-
ran eta an, arpe-sarreran, Eskila'k iruntsiten ebazan, gaxoak
burruka latzean, oiu ta oiu, euren besoak luzatzen eustezala.
Kresal-osin zear alderrai nenbillela izan nebazan samin-aldie-
tatik auxe izan zan nire begiak ikusi eben negargarriena. Ikus-
kari latza, benetan.

270 «Arkaitz areititik, Karibdis iguingarri ta Eskila'tik,
iges egin ondoren, laster eldu giñean jainkoaren ugarte akats-
bakora; emen aurkitzen ziran bekoki zabaleko bei ederrak eta
ardi gizen asko be asko, Hiperion'en seme Eguzkiarenak nos-
ki. Urtatik, ontzi baltzean nengoala, entzun neban okulluetan
sartutako beien orroa ta ardien beea, Tiresias igarle itsu te-
batarraren eta Eea'ko Kirke'ren itzak gogoratu nebazan; oneik,
bada, ostera ta barriz agindu eusten iges egin nengiala ilko-
rrak alaitu oi dauazan Eguzkiaren ugartetik. Beraz, biotza mi-
ñetan, esan neutsen lagunai:

281 «Odis.—Entzun, adiskideak, nire itzak, gaitz asko-
ren artean zabilten arren; Tiresias eta Eea'ko Kirke'ren au-
rre-esanak iragarri gura dautzuedaz; orreik, ba, sarri agindu
eusten ilkorrak alaitu oi dabezan Eguzkiaren ugartetik iges
egiteko, ezbearrik gordiñena antxe geunkala zain esanaz. Be-
raz, zuzendu eizue ontzi baltza ugartetik kanpora.

287 «Onela esan neutsen. Biotza erdi bi egin yaken danai, eta Euriloko'k otsean erantzun eustan itz gogaikarri oneikaz:

290 «Euriloko.—Biotz-gogorra zara, Odis; bizi ta osuntsu zagoz, zure gorputza ez da nekatzen, eta burdiñezkoa zaitugu itxura danez: teukrotarrai, neke ta lo-guraz austuta dagozanai, ez dautsezu izten ementxe, olatuak ederki jotako ugar-te ontan lurra artzen, berton aragi-jate atsegingarria atondu daigun; urrindu daitezala diñotsezu, ostera, ta gau bizian dabilzala galdu-gordean ur-osin illunetik. Gabaz jagi oi dira aize gogorrak, ontzien zartailluak. Nora joango gara, eriotz ankerretik iges egiteko, ez bat ez bi ba-letor ler-azten jainko goitarren naiaren aurka be? Men egin dagiogun orain gau illunari, ta apain dagigun zer-jana oial ontziaren alboan; eta eguna urratzean ontziratuko gara ostera be ur edatuan ekiteko.

305 «Onako errazoiak jarri ebazan Euriloko'k eta beste lagunak aintzat artu ebezan. Jainkoren bat guri kalte egin naiean ebillala igarri neban orduan, eta, agana zuzendurik, itz arin oneik esan neutsazan:

309 «Odis.—Euriloko! Indartsuak dira zure itzak, baka-rrik nagoalako. Baiña, ea, zin egidazue danok egiazko itzez, bei-talderen bat naiz artalde ugariren bat aurkitu baldin ba' dagigu, zuotatik iñork be ez dauala ilgo, zoroaldiari amor-eginaz, ez bei bat, ez ardi bat; Kirke illezkorrak emon euskuzan jatekoak baketsu artu baiño.

316 «Onela mintzatu nakien; eta bertatik zin-egin eben, agindu neutsenez. Zin egin ebenekoxe, gelditu gendun ondo egiñiko ontzia kai sakonean, ur gozozko iturri baten aldame-
nean; eta lagunak, lurreraturik, bertatik gertatu eben janaria, guztiz trebeki. Jan eta edateko gogoari asedura emonik, negarrari ekin eutsen, ontzi makurretik erauzita gero Eskila'k irunsi ebazan adiskideak gogoratuaz; eta negarrez egozalarik, lo gozoak artu zituan. Gaba bere azken irurenera eldu ta izar-
rak beerantza joiazala, odeik moltzotzen dituan Zeus'ek, aize oldartsua jagi-azo eban eta ekaitz zurrunbillotsua, lurra ta itxasoa laiñopean jarri, eta zerutik jausi zan gaba. Biaramo-
nean, goizaren alaba, larrosazko atzdun Egunsentia agertu zane-
neko, toki seguruan egokitu genduan ontzia, aitz-zulo sakon batera eroanez; Ninpak euren egonlekua ta dantzarako toki

ederrak eukezan bertan. Jarraian danak batzarrera alkatu ta edu onetan itz egin neutsen:

334 «Odis.—Adiskideok! Oial ontzian jatekoak eta edaria daukaguzan ezkerro, ez daiguzan ikutu bei orreik, kalterik etorri ez dakigun ortik, bai beiak eta bai ardi guriak bada jainko bildurgarri batenak dira, dana ikusi ta entzun daroan Eguzkiarenak.

339 «Onela esan neutsen, eta arek ontzat artu eben nik esana. Illabete osoan Noto'k ats emon eban atertu barik, Euro ta Noto beste aizerik jagi etzala; eta ogiak eta ardao gorriak uts-emon ez eutsen artean, ez eutsen ikuturik egin beiai, bizia zaintzearren. Baiña ontziko janariak aitu ziranean, ara naiz ona jateko billa (arrain naiz egazti, eskuetara etorkiena) joan bearra izan eben, amu makurrez saiaturik, goseak alatzen eutsoelako sabela; ni, bitartean, ugartean barrendu nintzan jainkoak otoiztu ta norbaitek aberrira eltzeko bidea erakusten eustan ikusteko. Ugartean zear ibilliaz, neurenegandik urrin samar aurkitu nintzanean, eskuak garbitu nebazan aizebera baten, eta Olinpo'n bizi diran jainko guztiai eskatu neutsen, ots, nire betazaletan lo gozoak isuri ebazanai. Eta anartean, Euriloko autuan asi zan lagunakaz, aolku onez au emoteko:

356 «Euriloko.—Lagunok, entzun nire itzak, gorriak ikusita zagozen arren. Eriotz oro gogaikarri yake ilkor errukarriai, baiña gosez iltea baiño zori-gogorrekoagorik ez da ezagutzen, norbere itua orrela beterik. Ea, artu daiguzan Eguzkiaren beirik ederrenak eta zero zabala daukien jainkoai eskiñi daioegun opari bat. Itaka'ra, geure asaben lurrera, biur-tzea jadetsiko ba'gendu, jauretze aberats bat eregiko geunskio Eguzkiari, Hiperion'en semeari, bertan jarririk ainbat antziduri bitxi. Eta, bei adar-zut lerdendunak dirala-ta sumindua, gure ontzia galdu nai ba'leu Eguzkiak eta beste jainkoak ori ontzat artuko ba'lebe, gurago dot beingoz iltea, uin-ura iruntsirik, ugarte soil baten apurka apurka akitu ta iraungi baiño.

369 «Olan itz-egin eutsen Euriloko'k, eta danak txalotu eben arek esana. Eta gesu batean, an urrean egozan Eguzkiaren bei bikaiñenai esku ezarririk (bei eder adar oker eta bekoki zabaldunak, bada, branka urdindun ontzitik ber-bertan larratzen eben), ingurumari jarri ta jainkoai erregu egin eutsen, tosta askodun ontzian garagar zuririk geratzen ez yake-

lako, arte garai baten osto bigunak erauzi ondoren. Eskaria amaitutakoan, beiai lepoa moztu ta narru kendu eutsoen; gero iztarrak ebagi, alde bietatik koipez igurtzi ta aragizatiz estaldu ebezan; eta geratzen zana zati oso txikietan banandurik, burduntzietan egokitu eben.

384 «Orduantxe iges egin eban lo gozoak nire betazale-tatik, eta oial-ontzira ta itxas-ertzera abiatu nintzan. Izontzi makurrera eldukeran, laster sumatu neban koipe errearen usain biguna, eta, intziri aundia emonez, onela oles egin neutsen jainko illezkorrai:

389 «Odis.—Zeus aita, jainko zoruntsu ta betikorrok! Neure txarrerako, bear bada, lo ankerrez lotaratu ninduzuen; eta lagunak bitartean, emen geraturik, gaiztakeri aundi bat burutu dabe.

393 «Lanpeti, besana nasaiduna, bizkor joan zan mezulari-lez Eguzkiari, Hiperion'en semeari, guk aren beiai eriotza emon geuntsela esaten. Eguzkiak, beingoan, biotz-sumindua, edu onetan itz egin eutsen illezkorrai:

397 «Eguzkiak.—Zeus aita, jainko zoruntsu ta betikorrok! Zigor-azo egizuez Odis, Laerte'ren semearen lagunak, arropuzturik, ba, nire beiak il dabez; eta ni poz-eztitan egon oi nintzan areik bai zeru izartura igoten ikusi eta bai barriz zerutik lurrera jasten ikusiaz. Bein onein ordain zuzena emoten ez ba' yat, Hade'ko egoitzera jatsiko naz eta illak argi-azoko ditut.

404 «Eta odeiak moltzotzen ditun Zeus'ek erantzun eutson, esanez:

406 «Zeus.—O Eguzki! Jarri illezkorrai eta lur jorian bizi diran gizaki ilkorrai argi egiten; neuk ba jaurtiko dot inazkar biziaren oial ontziaren aurka, eta zati-zati eginda itxiko dot ur-potzu apartsuan.

410 «Kalipso, adats ederdunak esan eustan au, eta Hermes'i, mezulariari, entzun eutsola inostan.

413 «Ontzira ta itxasora eldu nintzanean, agiraka egin neutsen neure lagunai (bai onegana ta bai aregana urreratuaz), baiña ez genduan osabiderik idoro al izan, beiak dagoneko illak ziran-eta. Jainkoak laster ager-azo eutsezan anitz gertakizun arrigarri: arein adarrak biurka ebiltzan, aragi erre ta gordiñak orroa egien burduntzietan, beien antzeko urrumak zabal-azirik.

420 «Nire lagun zintzoak jan-edan eta jaiak ospatu ebezan sei egunez, ortarako Eguzkiaren beirik ederrenai eskua ezarririk; Zeus Kronion'ek zazpigarrena ekarri euskunean, orraitio, ekaitza ekarri eban zear-aize zakarra emetu zan, eta guk, ontziraturik, kresal zabaldira eroan gendun ontzia, masta goratu ta oial zuriak edaztu ondoren.

426 «Ugarte a atzera itxi ta lurrik ikusten ez genduanen, zerua ta itxasoia besterik begipe ez genduala, odei arrebat ipiñi euskun Zeus'ek ontzi makur gainean; eta aren azpian laster illundu zan ur-osia. Ez zan luzaro ibilli ontzia, bertatik bada Zefir kirrinkariak, zakar joaz, ekaitz izugarria ekarri euskun: aize-biur batek mastako zirga-ari biak apurtu ta atzerantz eratsi euskun, eta tresna guztiak ontzi-ondarrean batu ziran. Mastak, gibel-aldera jaustean, lemazaiña zauritu eban buruan, azurak oro zapaldurik; oltzatic jausi zan, murgilkari batek zapart dagian lez, eta aren arima ona azurretatik banandu zan. Zeus'ek trumoi bat ler-azo eban, baita erabat oiñaztarri bat gure ontzira jaurti be: ontzia, jakiña, zabu-zabuka asi zan, Zeus'en oiñaztarriz joa izan zanean, sulbur-kiratsez dana atsiturik; eta uretara jausi ziran nide gizonak. Uin-bagak eroiezan ontzi baltzaren ingurumari belatxingak iduri, jainko batek ez eutsen itxi aberrira biurtzen.

443 «Ontzi barruan ibilli nintzan ni, ta azkenez itxasoaren eragiñak killa-saietsak banandu zituan, eta killa bakarrik agertu zan ur-gaiñean kulunka; masta be apurtu zan arekin batera. Masta gainean aurkitzen zan idi-narruz eginiko soka bat lotu nebazan arekin masta ta killa ta, bien gain jarririk, aize kaltegarrien mende itxi neban neure burua.

449 «Laster ibitu zan Zefir'en ats-aldi zakarra, ekaitza ekarkiguna, eta bertatik agertu zan Noto, ta larritu nindun onek, barrero be bere ekiñez Karibdis galkorrera eroango nindulakoan. Gau osoan ibilli nintzan olatuen mende, eta eguzkia urtetean Eskila uarrira ta Karibdis, itxas-ur gazia irunsi ta irunsi egoanera, eldu nintzan; baiña nik, bas-ikondo garaira saltu egiñik, gautxori batek lez ari oratu neutson; ez nekon nun neure oiñak jarri, ezta ez nekon zugatzera igoterik be, sustraiak urrin egozalako ta Karibdis'i kerizpea emotsen adar luze sendoak, txit goi-goian. Orrela iraun neban, ba, zugatzari gogor oraturik, Karibdis'ek masta ta killa noiz biurtuko ete eustazan zain; eta onek agertu ziran atzenez, nik opa nebana

beterik. Epaikaria batzarrean, gazte liskartien auzi asko ebatzi ostean, jagi oi dan orduan, ikusi nebazan nik ol-zati areik Karibdis'en mendetik kanpo, onezkero. Esku ta oiñak jarein eta danbarrada aundiz jausi nintzan uraren erdian, enbor luzeen ondoan; eta, arein gaiñean egokiturik, besoakaz arraunketan asi nintzan. Eta gizakien eta jainkoen aitari esker, ez nindun Eskila'k ikusi; bestela, eriotza izugarritik ez nintzan urtengo.

470 «Toki artatik alde eginda, bederatzi egunez ibilli nintzan alderrai, ta amargarrenaren gauan, Kalipso, kopeta lirainduna, jainkosa altsua, abots zoliz ornidua, bizi dan Ogigia ugartera eroan ninduen jainkoak; eta arek oso txeratsu artu ninduan eta aremon aundia izan eban nigaz. Baiña, zetako edestu gaiñerakoa? Atzo esan neutzuen etxe onetan zeuri ta zeure emazte argiari, eta nekezko yat argi azalduta dagoana barriro esaten jardutea.

XIII KANTUA

Odis, feazitarren lurraldea itxi, ta Itaka'ra eltzen da

Olan esanik, itz-motz geratu ziran entzuleak, eta, ari entzun-atsegiñez geldurik, ixillaren mende jauregi illunean. Alkinoo'k, alan be, erantzun eutson:

4 **Alkinoo.**—O Odis! Borontzezko azpia ta sapai jaso dauan nire egoitza jaritxi bait dozu, uste dot elduko zareala zeure aberrira arat-onat ibilli bearrik bage, orain arte izan dozuzan ezbearrak zenbatu eziñak dira baiña. Eta zuokana guztiokana zuzendurik, neure jauregian beti deduzko ardao baltza edan eta bertsolariari entzun oi dautsezuokana, begitu zer agindutako damotzuedan: arrotzuak ba-daukaz onezkero kutxa ederto landuan jantziak eta urre dizditsua ta feaziar aolkulariak ekarri dautsoezan bezuza ta esku-erakutsi enparauak; ea, emon daioguzan orrezaz gaiñera krispiñak eta galdarak; eta alkar gaitzean gero urian zear eske-batze bat egiteko, gutar bakotxari ez litzakio ba errez izango taiu ortako emoi ederrik egitea, geuk al genduantxoa bakarrik emonaz.

17 Orrela mintzatu yaken Alkinoo, ta eder izan yaken guztiai iñotsena. Urten ziran orduan bakotxa bere etxerantza, lotarako; eta goizaren alaba, larrosazko atzdun Eguantza estalgetu zanz bateratsu, ontzirantza zuzendu ziran lasterkiro, giza-borontzea ara eroanik. Alkinoo'ren alizate sagaratua be ara joan zan, eta ber-beronek egoki zituan emoiak tosta-azpietan: gizonetatik bateren bat, ontzi ari eragitekoan, arraunakaz gertu, zauritu edo mindu ez eiten. Jarraian Alkinoo'ren jauregiratu ziran, janketarako bear ziranak gertatuaz.

27 Ortarako, Alkinoo'ren alizate sagaratuak idi bat sarraskitu eutson Zeus Kronida'ri. guztion gaiñez errege dan odei illunen jainkoari. Iztarrak errerik. orrits sekulakoa ospatu eben, baita Demodoko, jainkozko bertsolariak abestu be, erriak omen

aunditan eukanak. Odis'ek, ostera, sarri biurtu oi eban bere burua eguzki dizditsurantz, alik arifien sartu eiten leia bizitan, bere aberrira itzuli nai eban eta. Lugñak, apal-aurretik, lur-sail barria idi-buztarriaz eta golde sendorraz apurtzen eta iraultzen egun osoa emon ondoren, eguzkia sartzen pozik ikusi oi dauan lez, jaten joateko, eta, ibilleran, belaunak nekatu yakozala sumatzen dauan lez, orrelaxe, poz aunditan ikusi eban Odis'ek be, eguzkia ba-joiala beerantza. Eta itzetik ortzera, feaziotarregana, arraun-zale diranakana zuzenduaz, eta Alkinoo'ganuntz bereziki, gisa onetan itz-egin eutsen:

41 Odis.—Alkinoo errege, uritar guztietatik argiena! Eskein ixurketak, agur egistazue osasunez. eta zuek lotu emen pozez gaiñezka. Bete da jadanik nire barrenak opa ebana: neure ibillaldia ta doe adeitsuak; zerutar jainkoari eder bekie oneik daitezala neure zorionerako, eta aurkitu daidazala neure jauregian neure ezkontide akarkizunik bagea ta onik adiskideak. Eta zuok, emen geratzen zarienok, izan zaiteze zeuon andra bidezkoen eta seme-alaben poz betea; jainkoak emon daitzuezala danetariko ogasun ugariak, eta uri onek ez bei egundo be zoritxarrik izan.

51 Orrela mintzatu zan. Danak txalotu ebezan aren itzak, baita arrotza bere sorterrira eroateko esan be, errazoiz ta zentzun aundiz mintzatzen zala-ta. Alkinoo'ren alizateak, beraz, egindu eutson ots-egilleari:

55 Alkinoo.—Pontonoo! Nastau ardoa azpillean, krateran, eta emon edateko etsarian dagozan guztiai, Zeus aitari otoi egin ondoren, bial dagigun arrotza bere asaben lurraldera.

59 Orela zesan. Pontonoo'k nastau eban ardao gozoa ez-tia bailitzan, eta guztiai emon eutsen, banan-banan eskinirik: eurak, barriz, euren jarlekuetatik, zeru nasaia daukien jainko zoruntsuai opatzen eutsen; eta Odis jainkotiak, jagiaz, txol bikotxa ipiñi eban Arete'ren eskuetan, solas arifnok iñotsazala:

65 Odis.—Zorioneko zakidaz beti, oi erregiña!, zartzarora ta eriotza etorri arteño, ortik ez baita gizakirik askatzen. Ni ba-noa. Zuk jarrai pozkiro, etxe onetan, zeure seme-alaba, erri ta Alkinoo erregearekin.

69 Au esanaz, Odis jainkotiak ate-zubia gainditu eban. Alkinoo'ren alizateak aginduta, ots-egille batek lagundu eutson

oialdun ontziraiño, itxas-egaleraiño. Arete'k be mirabe batzuk bialdu eutsozan: onek soingaiñeko txit garbia eroiatson, eta txabuxa bat; arek, kutxa gotor bat; eta besteak, ogia ta ardao gorria.

75 Ontzira ta itxasora eldu ziranean, gidari argiak, gauzok edari ta janariakaz arturik, oro egokitu eben ontzi maku-rrean; eta oge-gaiñeko bat eta liño-zko zapi bat edatu ebezan atzekaldeko oltza gaiñean, Odis'ek lo-egin eikean nasa-nasai. Igon zan au ontzira ta ixil-ixillik lotaratu zan. Enparauak euren tostetan jarri ziran saillean, ontziaren lokarria arri zulotutakotik askatu ta, okerturik, kresala zigortu eben arraunez, Odis'en be-tazaletan lo sakon, bigun, gozo-gozoa, eriotz antzekoa, jausten zan bitartean. Lasterketa-burdiko zaldiak zelai baten zigorzartakoz ariñeketan asi ta lauoinka azkarrean lasterketa arin amaitu oi dabenez, antzera jasoten zan ontzitzopa be, ta bere atzean izten zituan, oso irakiñetan, itxaso zaratatsuaren purpur-olatuak. Ibillera eskier eta bardiñean arin egian ontziak, eta egaztietan ariñena dan miru-saia be ez yakon ari egokituko: olan, abiada itzalean, ebagi eroazan itxas-uiñak; aldean eroian bada gizaki bat, zurtasunean jainkoen antza ebana. Onek, sarri-sarritan izan eban barrua ondo naigabetuta, bai gizonakaz burruka egiñik, eta bai ur-osin arriskutsua zearkaturik, baiña orduan lotan etzan gozaro, jasan ebanez ondo aztuta.

97 Izarrik dizditsuen, Egu-antz, goizaren alabaren argia bereziki igarri daroana urtenean egoala, urtzako ontzi zearkaria orduantxe eldu zan ugartera.

100 Itaka lurraldean dago Forzis kaia, itxas-agurea, ertz bik eratuta: ertzok garai ta malkartsuak dira, erpiñerantza al-kartuz doazanak, eta orrela olatu aundiak zaindu daroez gaiñetik aize-bolada galgarrien aurka; eta barruan ontzi makur tosta askodunak lokarri barik diraue, bein ditxoa jaritsi ezkerro. Kaiaren azkenean oriondo osto luzeduna daukazu ta ur-ur arpe atse-gingarri, itzaltsua, ur-lamiñak deritxen maitederrai opaldua. Berton aurkitzen dira kraterak eta arrizko txanbillak, eta erleak oneitan egin oi dabez euren ezti-orraziak. An ikusi daitekez arrizko euntegi batzuk be, oso luzeak, eta ementxe irun oi dabez maitederrak, begi-atsegingarri, purpur-kolorezko txabux gorriak. An tai bage sortzen da ura pol-polka. Ate bi ditu arpeak: Borea'ra begira dago bata, ta eldu-eziña da gizonentzat; bes-

tea, Noto'ri aurrez aurre, jainkotiagoa da, andik ez da ba gizonik sartzen, illezkorren bide da-ta.

116 Aurretiaz ezagun eben toki ontara joan ziran elduaz; ontzia abiada bizkorrez ebillan eta ondartzan ondoa jo eban, uretik erditsua lez urtenik. Olakoxeak ziran gero a eroian arrunlarien eskuak! Tosta ederdun ontzitik lur tinkora zapart egin ordukoxe, Odis oraindik lo egoana ontzi makurretik atara eben bere oge-gaiñeko ta liñoizko zapi ta guzti; eta jarraian, eta, eskerrak Atene biotz-zabalari, feazitarrak bere aberrira itzulkeran emon izan eutsezan ondasunak ontzitik atereaz, oriondoaren oiñean moltzotu ebezan guztiak, bidetik zerbait baztertuta: bada-etzpadan, bidartziren batek, arein ondora urreraturik, ostu ez egizan, Odis lo egoalarik. Orren ostean, feazitarrak euren lurraldera biurtu ziran. Baiña lurra astindu oi dauanak ez ebazan aztu Odis'i, jainko baten antzekoari, asieratik egin eutsozan zemaikak, eta Zeus'en naia aztertu nai izan eban:

133 Posidon.—Zeus aita! Iñoiz be ez naz izango geiago omendua jainko illezkorren artean, gauzarik pitiñenean be ez nabe ilkorak eurak be, feazitarrak, neure-neure azikoak, omen-duten eta. Begitantzen yatan, bai, Odis, naiz-ta ezbear askokoren bizkar, bere sorterrira biurtuko zala, itzultze ori egundo be osorik galazo ez neutsolako, beti be zeure baiezkoz agindu zeuntsala uste izan neban eta; feazitarrak, alan be, oialezko ontzian ur-osin zear eroanik, Itaka'n itxi dabe, lotaratua, kontaezin alako emoiak egin ondoren: borontze, urre ugari, jantzi eioak, eta Troia'ra itzuliko ba'litz kalterik bage ta legokion guda-ondakin zatia jaritsi ondoren, sekula atarako ez leukezan beste gauza.

145 Odeiak moltzotzen dauzan Zeus'ek erantzun:

147 Zeus.—A, lurra zaflatu oi dozun jainko altsu! Zer esan zenduan! Ez zaitue jainkoak ezesten, gaitz izango litzakigu ba zaarrena ta argiena dana gitxi-eritxiz ta destaiñaz zauritzea. Baiña gizakiren batek itxi ba'zaroaz omendu bage, bere indarretan eta almenean uste ona jarririk, zeure eskuan dago aganik aserrekundea artzea. Jo egizu, beraz, naien dozun lez eta zeure buruari atsegiñen yakon lez.

153 Lurra dardaratu oi dauan Posidon'ek jardetsi:

154 Posidon.—Bertatik egingo neban diñostasunez, o odei illunen jainko!, baiña izua sartu dagist zure asarreak, eta beroni

iges egiten alegindu oi naiatzu. Orain nik gogo dadona auxe da: onda dedilla itxas-sabel illunean a barriz dakarren feazitarrren ontzi eder-ederra, aurrerantzean gizonik eroan ez dagien, eta estaldu gero uriaren ikuspegia mendi-besanga itzal bategaz.

161 Odeiak batzen dabezan Zeus'ek gaiñeratu eutson:

162 Zeus.—O laztan! Nire eritxiz auxe izango yaku onena: uritar guztiak oillo-lurretik begira ontzia zelan eltzen dan legokezanean, zuk itxas-ertzean arkaitz bat besteratzea, oial-ontzi baten itxurea leukakena, jentetza guztia zur ta lur egin daiten, eta orduan estali zeinke uriaren ikuspegia menditzar bategin.

168 Lurra dardaraz jarri oi dauan Posidon'ek entzrun-ala, au feazitarrak bizi diran Eskeri'ra joanik, an geratu zan. Ontzi, itxas-zearkaria, oldar bizitan urreratu zan, eta lurra astintzen dauanak, bidera urtenaz, arkaitz bat irauli eutson, eta ikubilkada batez susterrak atara eragin eutsozan bean; onen ostean, beste toki baterantzeko bidea artu eban.

174 Feazitarrak, bitarte artan, arraun luze erabilliz ixastar bipillak diranak, itz bizkorretan mintzatzen ziran euren artean. Eta batek onela adierazo eban, bere auzokoagana zuzenduaz:

178 Abots bat.—Ai! Nok kateatu dau ur-potzuan aberri-
ra itzuliz joian eta jadanik oso-osoa ikusten zan oialezko ontzia?

180 Orrela iñoan norbaitek, zer jaso zanik ez ekien eta. Alkinoo'k orduan onan itz-egin eutsen:

182 Alkinoo.—O jainkoak! Bete dira nire aitak aintxiña baten esandakoak, ak autortu oi eban ba Posidon'ek begi txarrez begitzen euskula, gizakiak oro kalte barik arteztu oi genduzalako; eta sarri esan eroaskun jainkoak feazitarren ontzi eder-eder bat ur-osin illunean ondatuko ebala, norbait eroanda itzultzerakoan, eta arkaitz eskerga batez estalduko ebala uriaren ikuskizuna. Olaxe baieztu oi eban agureak, eta orain guztia doa beteaz. Ea, dagigun esaten noan au. Ez egizue gure errira urreratzen dan ilkorrik geiago eroan, eta sarra kitu ta eskiñi daioguzan orain Posidon'i amabi zezen autatu, gutzaz errukia izan eta menditzar itzalez bear bada uriaren ikuspegia estali ez daiskun.

194 Orrela mintzatu zan. Bildurrak artu zituan eta zezenak atondu ebezan. Eta erriko buruzagi ta printzeak Posi-

don goitarrari otoi egitsen bitartean, euren ondi biran zutunik egozala, Odis asaben lurraldean itxartu zan bere lotik; ontatik urrin luzaroan egon zalako, ez eban ezagutu al izan, jainkosa batek —Palas Atene'k, Zeus'en alabeak— lañotza aundiz ertsi ebalako, ez-ezagun egitearren eta guztiaren jakitun jartearren: bere emazteak, uritarrak eta adiskideak ezagutu ez egien senargeiak euren geiegikeriak bete-betean ordaindu baiño len. Zio au zala-ta, erregeari bestera jazoten yakon guztia, bide luzeak esaterako, kai egokiak ontziari pondoa emoteko, arkaitz malkartsuak eta zugatz loraz beteak. Gizurenak zutik jarri ta asaben lurrera begiak zorroztu zituan; baiña bertatik intzirika asi zan, eta, besoak eratsiz, iztarrak zartatu zituan, zizpuru aundiz onela iñoalarik:

210 Odis.—Ai ene! Zelako gizakiak bizi ete dira iritxi nazan lurralde ontan? Zakarrak ete dira, basatiak eta zuzenezak, edota ostatzailleak eta jainkoen bildur diranak? Nora eroan al izango dodaz aberaski guztiok? Nora noake galdurik? Ai, an lotu ba'nintz, feazitarrakaz, orduan ba bear bada beste errege biotz-zabal batenera elduko nintzan, onek artuko nindun txeratsu ta neure aberrirako bidea erreztu. Orain ez daikit gauza oneik nun itxi, ezta emen itxi bear ba'dodaz be; beste gizaki batzuen ondakin izan ez daitezcan ausaz. O jainkoak! Etziran, ba, guztiz zurrak ez zuzenak feaziar buruzagi ta printzeak, beste lur ontara nakarren ezkerok; Itaka'ra zuzenduko ninduela esan eusten, urrindik ikusten dan Itaka'ra, ta ez dabe emondako itza bete. Zigortu beiz Zeus'ek, eskaleen jainkoak, gizasemeak begiratu ta obendari diranak zigor-azten dakianak. Baiña, tira, zenbatu ta arakatu egingo ditut ogasun oneik: emendik joan ziranean zer-edo-zer eroan ba'eben be ontzi makurrean.

227 Onela mintzatzen zala, zenbatu ebazan iru-zangoko bikain-bikaiñak, mazkeluak, urrea ta soñeko eder eunduak, eta, ezeri utsik emon ez eutson arren, bere aberriagaitik negar egian itxaso burrunbadatsuaren ertzean narras, antzi bizi-tan samiñari emona. Atene urreratu yakon orduan artzain gazte itxuran, bakaldun baten semea bailitzan adiguritsu, besapuruan soingaiñeko bikotxa, ederto be ederto eratua, eroiala; oin aratzetan, abarkak; eta eskuan, txabalina bat. Odis'i atsegin izan yakon a ikustea, ta berari bidera urtenaz, itz zorakor oneik esan eutsazan:

237 **Odis.**—Adiskide! Beste iñor baiño len toki onetan zeu aurkitzen zaitudan ezkerro, agur zuri!, eta oba, bai orixe, nirekiko asmo txarrez ez ba'zentorkidaz; bestera, galbidetik gorde egizuz gauzok, eta onik atara nagizu neu be: jainko bati lez daskatzut, zeure oiñetan auspez. Baiña esaidazu leialki jakin dagidan: Ze lur dogu au? Ze erri? Zelako gizonak bizi dira berton? Urriñera ikusten dan izaro baten nago, ala itxasorantza makurtzen dan lurraso joriaren egalean?

246 **Atene,** ontz-begidun jainkotasunak erantzun eutson, esanez:

248 **Atene.**—Arrotz! Txaldan bat zaitut edo urrutitik zaitoz zu, lur onetzaz itaun dagistazunean; onen izena ez dozu, ba, orren illuna, askok eta askok ezagun dabelako, zein eguntza ta eguzkia jagiten diran alderdian, zein beste aldera, sarkalde illunerantza bizi. Egiaz latza ta egoki-eza zaldizketarako; alan be ez osoro antzu, txikia baiña, garia ugari bait dakar, eta ardaoa; emen eztau iñoiz euriak uts-emoten, ezta iruntz ugalkorrek be; ala-alakoa da auntzak eta idiak larratze-ko; orotariko oianak daukazuz berton, baita egundo agortzen ez diran ur-askak be. Au dala-ta, o arrotz!, Itaka'ren izena Troia'raiño eldu zan, diñoenez akeutar lurretik oso aldenduta dagonaraiño.

261 **Orrela** jardun eban. Ziñez poztu zan Odis jainkoti eroapentsua, Palas Atene'k, ezkuta daroan Zeus'en alabak izentatzen eutson bere asaben lurraraz poz-atsegindurik, eta otsotsean itz ariñok ebagi ebazan, sasi-kontatzea egiñik egia es-talduaz, beti erabilli oi ebazan ba bere kautan asmo maltzur-maltzurak:

267 **Odis.**—Itaka'z mintzatzen aditua naz an Kreta nasaijan, oso urruti, itxasoz andik, eta eldu-barri nozu aberastasun oneikaz. Beste onenbeste itxi neutsen neure seme-alabai, ta igeska nabil Idomeneu'ren seme kutuna il nebalako, Orailoko bai, oin-ariña, bere oin-arintasunez Kreta zabaleko giza-seme trebe ta igurdizi onekoak baiño geiago zana; arek bada Troia'ko guda-ondakin barik laga nai izan ninduan, ni aibat neke-lor erroandako au, naiz gizasemeakaz burrukan, naiz olatu izukorrek zearkatuz, bere aitaren naia egin nai izan ez nebalako, ni beste lagun batzuren buruzagi nintzan troiatarren errian bere esanera ez nintzan makurtu-ta. Bein batean a solotik etorrela, borontzezko lantzea sartu neutsan, bide-

zidor ondoan lagun bategaz zelatan egonda gero: gau illun-illunak eukan zerua, gizonik etzan guri begia ezarri euskunik, eta olan ezkutuan lotu zan nik eriotzea emon izan neutsane-koa. Borontze zorrotzez a erail ondoren, fenizitar ospetsu batzuen itxasontzirantza jo neban, arei arrenga, guda-ondakiña-ren zati eder bat emon ostean, eroan nenguela ta Pilos'en naiz epeutarrak agintzen daben Elide jainkotian itxi nenguela, eskaturik. Baiña aizearen indarrak bidekatu zituan, eurak nai ezta, ez eusten ba niri ziririk sartu gura; eta, orra ta ona ibilli ostean, ona eldu gintzazan gabaz. Nekez be nekez sartu al izan genduan kaian, arraunka; eta, jan-bearrean gengozala be, iñok ez eban aparirik gogoratu: gintzazan guztiok ontzitik urten ta ondartzan etzun giñean. Orduantxe, oso nekaturik nengoan-eta, lo gozoak artu ninduan; atara ebezan areik ontzi makurretik nire aberastasunak, ni etzunik nengoan ondartzan itxi ta barriro ontziratu ziran Sidon gizoztetsura joateko; eta ni an geratu nintzan, biotz-itun.

297 Olan mintzatu zan. Irri-barrea loratu zan Atene'ren ezpan-ertzetan; eskuaz eskamak egin eutsozan ontz-begidun jainkosak eta emakume eder, aundi lan bikaiñetan jakituna danaren antza arturik, itz arin oneik ebagi eutsozan:

301 Atene.—Amarrutsua ta zurgatxa izan bearko leuke zuri edozein iruzurretan aurrea artuko leuskizuna, bidera urtengo litzakizuna jainko bat bera ba'litzateke be. Zarapardo, azeri, trikimaillu ta azpikerian ezin-nekatuzkoa! Zeure sorterrian be ez al dozuz alde bat itxiko azpikeriak eta beti gogoko izan yatzuzan trankart-itzak? Baiña, tira, orretzaz tautik be ez geia-go, biok bai gara marrokeri-zale; zu nabarmen ba'zara ba gizonen artean zeure aolkuz ta itzez, ni goratua nozu jainkota-sun guztietan neure zurtasun eta kako-makoakaitik. Baiña ez nozu ezagutu oindiño: ni Palas Atene naz, Zeus'en alaba, gerizapetu ta kezketan etenbage jagon oi zaitudana; feazitar guztientzat be neuk egin zindudazan atsegingarrizko. Orain xede bat burutzer a nator zeugaz batera, feazitar argiak aberrira etorri ziñanean neure gogoz ta argiz emon eutzuezan ogasunak gorde ta zeure egoitz ondo landuan naitaez jasan bearko dozuzan neke-lor guztiak iragartera: eroan egizuz, naitaezkoa data, eta ez iñori esan, ez gizonezko ez andrazkori, ona erromes eldu zareanik; bestera, eroan tautik esateka samiñaldirik nainko, eta jasan gizonak egingo leuskizuezan gogorkeri zatarrak.

322 Odis asmotsuak erantzun:

323 Odis.—Zailla deritxat, oi jainkosa, ilkor batek zu bidean aurkitzerakoan zu bertatik ezagutu al izatea, oso jakituna izanda be, eder yatzun itxurea artzen dakizu-ta. Ba-dakit jakin onbera izan zaiatazana akeutarrok Troia'n burrukatu genduanen; baiña Priamo'ren uri goienekoa suntsitu ta ontzietan abiatu ta jainko batek akeutarrak sakabanatu ebazanetik, etzaitut iñoiz be ikusi, o Zeus'en alaba!, ezta ez naz oartu nire ontzira igon zareanik, iñungo samitñaldian laguntzeko. Alderantziz, alderrai ibillia nozu atsedean bage, neure bularrean biotza samin-odoletan eukirik, zoritxarretik jainkoak atera ninduen arte; eta zuk, feazitarren errialde aberatsean zeure solasakaz bizkor-azo ninduzun, jente artera eroanik. Orain zeure aitarrén daskatzut (ez dot uste ba Itaka'ra, urritetik ikusten danera eldu nazanik, beste lurralde baten aurkitzen nazala ta zuk adarra jo nai daustazula baiño): esaidazu egiaz neure lur laztanera eldu nazan ala ez.

339 Atene'k, ontz-begidun jainkotasunak erantzun eutsen:

340 Atene.—Beti daukakezu zuk zeure baitan zur-neurri bardin-bardiña, eta ezin neinkezu zoritxarrean bertanbera itxi, malats, zoli ta burutsu zara-ta. Itxasoz ainbeste ibilli ta etxeruntz datorren edozeiñek bere jauregian ikusi naiko leukez seme-alabak eta emaztea; baiña zuri ez yatzu eder arei buruzko ezer, ezta itandu be ez dozu egiten areitzaz ezer, zeure emaztea ikertu arte, zeure egoitzean iraunik, atertu bako negarrean egunak eta gauak tristura aundiz emoten dabezana nunbait. Nik ez neban egundo be zalantzan jarri, ba-nenkian ba, ta ziur jakin be, zu, zeure lagun guztiak galdurikoan, zeure aberrira biurtuko ziñana; baiña Posidon, neure aitaren aldeko osabarekin, ez neban liskarrik izan nai, aren barrua bada osoan sumindu ta erre zan zurekiko, bere seme laztana itsutu zeuntsolako. Baiña, ea, Itaka'ko lurra erakutsiko dautzut, zuritu zaitez. Auxe dozu Forzis'ko kaia, itxasoko zaarra; a, kai muturrean datzan oriondo orri luzeduna; andik ur-ur dago arpe atsegin, kerizpetsu, ur-lamiñak deritxen maitederrai eskitakoa: ementxe daukazu artzulo gangaduna, zuk maitagarriai ainbat ilketa oso egindako lekua; eta antxe ikusi zeinke Nerito, mendi orritsua.

360 Orrela itz-egin ebanean, jainkotasunak urratu eban laiñoa, lurraldea agertu zan eta Odis jainkoti jasankorra benebenetan poztu yakun; bere lurraz txoraturik, makur-makur egiñik lur-gaiñ joria mosutu eban. Baita jarraian maitederrai be otoitz egin eutsen, eskuak jatorik:

364 Odis.—Ur-lamiña eder, Zeus'en alabok! Iduritzen yatan, bai, ez zinduedazala geiago ikusiko. Agur dagitzuet orain ziñitz samurrez, eta opariak eskiñiko dautzueguz, leen bezela, Zeus'en alabak, guda-erasoetan agintzen dauanak, onbera ni bizi izaterik nai ba'dau, neure semea aziaz doala ikusirik.

369 Orduan Atene'k, ontz-begidun jainkotasunak, esan eutson:

371 Atene.—Izaizu biotz on, eta orrek ez beizu arduririk ekarri. Sartu daiguzan oraintxe berton ogasunak jainkozko arpe ontako tokirik barrenenean, leku arrisku bageak euki daizuzan; eta gero erabagiak artuko doguz, taurik onenean joan dedin guztia.

375 Olan itz-egin ostean, arpe illunean sartu zan jainkosa, tokirik ezkutuenak arakatuaz; Odis'ek, feazitarrak doe lez emon eutsoezan gauza guztiak eroan eutsozan: urrea, borontze gogorra ta soñeko bikainki egiñak. Alik ondo ta egokien jarri ebezanean, Atene'k, erredola daroan Zeus'en alabak, sarrera arri-mokor bategaz itxi eban.

382 Ondoren oriondo sagaratuaren suster gaiñean jezarrik, senargai buruarroak zelan ondatu erabagiten asi ziran. Atene'k, ontz-begidun jainkosak, urratu eban aurrenik ixilmiesa, itzok jalgiaz:

386 Atene.—Laerte'ren seme, Zeus'en jatorriko! Odis, asmoetan jori! Asma orain zelan eskuak ezarri senargai lotsa-galdukoai, iru urtetan zure jauregian agindu ta zure ezkontide jainkotiari, ezkontz-bezuzak eskiñiaz, bultza ta bultza dabilzanai; arek, baiña, zu noiz etxera biurtuko dagonak, guztiai itxaro-luzapenak emon eta bakotxari esku-erakutsiak, mandatuak bialduaz, egin arren, guztiz bestelako bururakizunak darabiltz bere barruan.

394 Odis asmotsuak erantzun eutson:

395 Odis.—O goitarrak! Ezpai barik, jauregian neukan eriotza, Agamenon Atrida'ren zori txar berberagaz, zuk, o jainkosa orrek-, egokiro eskolatu ez ba'ninduzun gauza onei-

tzaz. Baiña, tira, burutu egin-asmo bat zigor-azo dagidazan, eta izan zakidaz beti ondoan, kemena ta bipildura isuriz, Troia'ko torre-buruak erasterakoen legez. Orduan lango arnas biziz laguntzen ba'daustazu, o ontz-begidun jainkosa!, ni burukatuko nintzake irureun gizakiren aurka; baiña zeure laguntzaz, jainkosa agurgarri, zeuk beti onbera lagunduta.

405 Atene'k, ontz-begidun jainkotasunak, erantzun:

406 Atene.—Zeure ondoan naukakezu, bai; ez, etzaitut albora itxiko olako gauza ta arazoetan jardutekoan; eta, nik uste dodanez, zure ondasunak irunsi bearrean dabiltzan senargaietatik bateren batek bere odolez eta garunez loituko dau etxeko solairu zabal-nasaia. Baiña, ea, ezagutu-gaitz egin bear zaitut gizaki ilkor guztientzat: zure soinatal azkarren narruazal ederra tximurrez beteko dot, zure burutik murriztuko ditut ule gorriak, ikusten zaitunari naska emoteko lakoxe zarpailok jarriko deutzudaz, len orren politak dituzun begiok atz-ezkabiz beteko, senargai, emazte ta jauregian itxi zenduan semearentzat iguingarri agertu zaitez. Zoaz lenengo txarri-zaiñagana, zeure txarriak jagoten ditunagana, arek maite zaitu ba, zeure seme ta Penelope zurra lez. Txarri artean jezarrita aurkituko dozu, Belearn arkaitz ondoan, Aretusa'ren iturrian; antxe bait dabe txarriak ezkurra eurrez eta ur arrea ez gitxi, biok onak ziurki arei lodiera galanta emoteko. Lotu zaitez antxe egotez, eta galde egiozu berari nai zenduken guttia; ni bitartean, Esparta'ra, emakume ederrez ospatsua dan Esparta'ra noake, ta Telemako, zure semeari, o Odis!, dei egingo dautsot, au bada, Lakedemoni zabalera, Menelau,nera, joan yatzun, oindiño nunbait bizirik zengozanentz jakin naita.

428 Odis asmotsuak erantzun:

429 Odis.—Eta zergaitik ez zeuntsan esan, zuk dana zenkian eta? Gorriak ikusi zegizan arek be bear bara, ur-potzu elkorrean zear alderrai, enparauak ogasunak jaten zirautsoen artean?

433 Atene'k, ontz-begidun jainkotasunak jardetsi:

434 Atene.—Ez estutu, ezta ez izan aren ardurarik. Neronek eroan neban, ara joanik, ospe ta aomenez jabetu zedin; ez dau ezetariko neke-minik, poz-pozik dago Atrida'ren jau-regian. ezeren urritasun barik bizi yatzula. Egia, zelatan ditu gazteak, izontzi baltzean sartuta, a asaben lurrera biurtzera-

koan il gurata dabiltz; baiña ez deritxat orrela jazoko danik; ortara baiño len, lurak bere altzoan eukiko ditu zureak irunsten dabezan senargeien batzuk.

443 Au esanaz, Atene'k zarta bategaz ikutu eban. Soinatal azkarretan jainkosak narru-azal ederra tximurtu eutson, ule gorriak murriztu eutsozan burutik, gorputz osoko narua jarri eutsan agure batena zirudiala; begiak, len ain ederrak, ezkabiz zatartu eutsozan; pildar-dendelak eta soingaiñeko bat jantzi eutsozan, zarpil, zikin eta kez itxusi orbanduak; gaiñetik orein arin baten narru aundi, ule soildua bota eutson; azkenez, taket bat emon eutsan, eta zorro-fardel marroiz bat, zuloz betea, bere ede biurriaz.

452 Onela erabagi ostean, banatu ziran, Atene, Odis'en semea aurkitzen zan Lakedemoni jainkotira joanik.

XIV KANTUA

Odis, Eumeo'rekin alkar-izketan

Odis'ek, kaia itxirik, bide latza asi eban alderdi oiantsuetan zear, mune-gaintxo artetik, Atene'k, txarrizaiña idoroko ebalá, esan eutson lekurantzá; auxe zan, Odis jainkotiak alogeratutako morroi guztietatik, ondasunak arduratsuen zaintzen eutsozana.

7 Jezarrita idoro eban aberetegi guren, eder ta aundia-
ren ataurrean; toki agirian egoan au, ingurumari bira nasaia
ebalarik; txarrizaiñak berak egiña zan, urruti zan bakaldunaren
txarrientzat nunbait, ez ugazaba-andreak ez Laerte zarrak la-
guntzeka, arri-lorrez atondua, arantzazko esi gogorrez ingura-
tuta. Bordatik at, an eta emen, arte-biotzetik ataratako taket
lodi erreskada aundia jarri eban; eta barruti ontan amabi txar-
rri-toki egoki zituan, alkarregandik ur samar, eta emen etzun
oi ziran txarriak. Onako bakoitzean, itxita, berrogetamar txar-
rri-eme eukazan, txarrikumakaz, bean lo egielarik; eta arrak
kanpoan emon oi eben gaba; oneik gitxiago ziran, senargeiak
bada, jainkoen kideko, gitxitu oi ebezan, txarrizaiñak bialdu-
tako txarririk lodienetatik ederrena jaten leiatzen ziralako beti.
Irureun eta irurogei ziran txarriak. Onein urrean aurkitzen
ziran lau txakur eten-barik, pizti antzekoak noski, unai-maiz-
ter nausi zan txarrizaiñak azitakoak. Onek une aretan idi-na-
rru kolore bizikoa ebagirik, beretzat ondo etorkozan abarkak
egiten ziarduan; beste txarrizaiñetatik, iru ara ta ona sakaba-
natuak ziran euren txarri-saldoakin, eta laugarrena Eumeo'k
urira bialdua izan zan senargei buru-arroai, euren jan-galea oke-
laz asetzeko ilgo eben txarri jakiña eroan egioen.

31 Txakur zaunkalariak tupustean ikuskatu eben Odis,
eta, zaunkaka, oneganantz jo eben; gizurenak, alan be, bean
jarri ta maltzur gisan eskuan eroian adakia jausten itxi eban.
Orduan bear bada ezbear lotsagarria jasateko zorian egon zan,

bere borda ondoan egon be; txarrizaiñak, baiña, bat-batean eta oin-arin txakurren atzetik joan zan, eta eskuan eukan narru a jausten yakola, bizkor be bizkor ataria zearkatu, txakurrai dei egin, bakoxta bere bidetik arrika bialdu, ta onela itzegin eutson erregeari:

40 Eumeo.—O agure! Txakurrak ots-otsean zatitzeko arrisku aunditan egon zara, ta niretzat au laido ta itxuskeri izugarria litzakidan. Jainkoak au barik be atsekabetan naukie, beste zerbaitegaitik negar eragiñik; malko ta samiñetan bada, neure ugazaba, jainko parekoagan goartuz, azi bear dodaz txarri gizen oneik, beste batzuk jan dagiezan; eta a, bear bada, gosekilla egongo yat, eta izkuntza arrotzezko jente arteko erri ta urietan erromes dabilkit, oindiño be bizi baldin ba'da ta eguzki-argirik ikusteko gai ba' yaku. Baiña erdu, zaar, jarrai nakizu txabolara, janariz asebate ta nai dozun aiña ardao edandakoan, esan daidazun nun jaioa zarean eta zelako zoritxarrak ikus dituzun.

52 Olan esanaz, txarrizain jainkotiak txabolara zuzendu eban, bertan sartu ta jarri-azorik; gero abar legorrak edatu ebazan bean, moltzo aundia, gaiñetik ondoren oetzako eukan basauntz aundi, uletsu, lodi baten narruz estali eban. Poz-esnetan egoan Odis Eumeo'k egiten eutson arrera txeratuaz, eta edu onetan mintzatu yakon:

58 Odis.—Zeus'ek eta jainko illezkorrak emon daizuela, oi arrotzari!, leiatsuen opa dozuna; onako biotz-beratasunez artu nozun ezkeror!

61 Eta zuk, Eumeo txarrizain, onela erantzun zeuntson:

62 Eumeo.—O arrotz! Ez yat zillegi aurrera datorbidan arrotzari ez-ikusi egitea, zu baiño be errukarriagoa izan arren, Zeus'enak dira ba arrotzak oro ta txi-roak oro. Guk egiñiko edozein doe atsegin yake, txikia izanda be; otseiñak orrelaxe egin oi dabez, ugazaba gazteak agintzean beti bildurti. Nirearen itzulia jainkotasunak eragotzi eben antza; arek, ba, oso maite ninduan-eta, etxalde bat egokituko eustan, bizileku bat, alogersari bat, eta emazte aberats bat be bai; ugazaba onberak guzti ori emon oi dautso bere morroiari, onek arentzat lan dagianean leialki, eta jainkotasunak bere egintza gurendu ta gora jaso nai dabenean, orain esku artean darabildan au jaso eben lez. Asko be asko lagunduko leuskit nire jaunak, emen

azurrak zartzekoa ba'litz; baiña, ai!. illa dot onezkero; bardin garbitu ba'leu oso-osorik Helena'ren jatorria be, berau zala-ta ainbat gizakiri ausi bai eutsezan belaunak! A bada Troia'ra, zaldi ederdunera, Agamenon omentzera joan zan, teukrotarren aurka guda egiñik.

79 Onan esanaz, bat-batean soin-gaiñekoa gerrikoz estutu ta txarri-taldeak egozan tokietara io eban; bigaz biurtu zan, eta biak il, gardostu ta zatitu ondoren, burduntzietan jarri zitu. Txarrikia erretakoan, Odis'i eroan eutsan, berorik eta burduntzi ber-beretan, urun zuriz austuta; untzorrizko txol baten ardoa, ezta baizen leuna, bota. Odis'i aurrez-aurre jesarri ta, artzeko esanez, onela mintzatu yakon:

88 **Eumeo.**—Jan, o arrotz!, txarriki ontatik, morroiak ian oi dabena ziur asko; senargeiak irunsten dabez txarririk gizenak, jainkotasunen asperraldien bildur bage, ta ez iñoren errukirik erakutsi. Baiña goitar zoriontsuai ez yakez eder egiñen gaiptoak; zuzenbidea ta giza-egintza zentzunezkoak, barriz, omengarrizat daukiez. Eta arrotz lurraldeak indarka artu oi dabezan gizaki biurri ta arerioak eurak be, Zeus'ek itxita guda-ondakin ugari batu ta euren sorterrira ontziak ondasunez beterik daukezala, biurtu oi diranak noski. onetxek be, barruan ba-dabe, jainko-apenaren izu-ikara bizia, biotza lege barik leertzen dautsoena. Baiña senargeiak iakin bear dabe, aurki, entzuna daben jainkoren baten abotsez edo, aren eriotza negargarriari buruz, bidezko danez ez dabe ba eskatu nai ezkontzarik, ezta euren etxeetara biurtu be; bestera, oso nare ta odolotz aitzen dabez ondasunak buru-arro ta neurrik bage. Zeus'egandik datoan gau-egunetan ez dabe naiko opagai bat eskintzea, ezta bi be; eta ordaoa amaitu daroe, edan eta edan ezertariko neurri barik, guraiña ta geiago. Nire ugazabaren etxaldea, bada, guztiz zabal aberatsa zan, larraso baltzean edo-ta Itaka'n bertan bizi diran gizurenena beste bai; geiago, ogei gizonen euren batuta be ez leukie arena beste izango. Sailkatuko dautzudaz. Amabi bei-talde dagoz lurrasoan; eta beste ainbeste artalde, beste ainbeste txarritalde, ta an dabilta auntz-aldra ugariak be euren zaintzaille ta alogerekoakin. Emen larratzen dira solo-guenean amaika auntz-saldo ugari, zaintzaille onak jagonda; oneitatik bakotxak senargeiai bere bat daroatse egunero, gizentasunez ta itxuraz onena dalakoa noski. Eta nik makera oneik zaindu ta

babesten ditut, eta, txarri-kumeetatik beti ederrena banandurik, ara bialdu oi dautset irunsle arei.

120 Orrela mintzatu zan. Odis'ek, itzik esateka, bizkor artzen eban janaria ta ardaoa be gogotsu edaten eutzun, senar-geien aurka kalte ta gatzak asmatu bitartean. Apaldu ta barrua jatekoz bizkor-azo ondoren, Eumeo'k, berak edateko erabilli eroan txola emon eutsan, ardaoz beterik. Artu eutsan gizurenak eta, biotza poz-esnetan, itz ariñok ebagi ebazan:

127 Odis.—O adiskide! Nor izan zan bere ondasunakaz erosi zinduzana eta, diñozunez, orren aberats altsua zana? Agamenon'en deduagaitik galdu zala, esan daustazu. Bere izena be esaidazu, nun-edo-nun olako gizakia ezagutu baldin ba'dot be. Zeus'ek eta jainko illezkorrak ba-dakie ikusi dodan ala ez, eta emon neiskuzu aren albisteren bat, aunitz erriz galdua ibillia nozu-ta.

134 Erantzun eutson txarrizaiñak, unai-zaiñen nausiak:

135 Eumeo.—O agure! Nire ugazabaren barriakaz datorren etxe-ñes ta iperloka bateri be ez dautsoe siñistuko ez onen emazteak, ez onen semeak; alderrai eta babes-premiñan dabiltzanak, ba, ango guzurretik orko guzurrera ibilli oi dira, bape lotsa barik, eta garbi, zintzo ez dabe itzik egiten. Itaka'ra erromes eldu oi diran guztiak, nire ugazaba andreagana doaz atso-ipuiñak edestera; eta onek, arrera txeratsua egin oi dautse, ainbat zeaztasun eskaturik, eta bertatik intzirika asten da, malko ugari isuriaz bere begi-zintetatik, senarra erbestean il yakon emakumak oitura daben lez. Zeuk be, o agure!, laster asmatuko zeunke edozein edeski, jazteko alkondara eta soingaiñekoa emongo ba'leutzue. Baiña onezkero txakurrak eta egazti zailuak azurretako narrua berezi bear izan dautsoe, eta arimeak itxiko eban; edo-ta bear bada arraiñak iruntsi eben ur-potzu nausian eta aren azurrak ondartzan dagoz, are-meta aundi baten barruan. Orrela il zan a, atsekabe ta biotz-miñak ugari bere adiskide guztioi, baiña batez be niri, itxirik, ez dot ba geiago, noala noan lekura, ezta neure gurasoen etxera, jaio ta azintzanera, ba'niñoia be; ugazaba ain biozberarik aurkitu al izango. Eta negar dagit, neure begiz sorterrian ikusi nai neukezan areikaitik baiño geiago, nigandik urrindu zan Odis'eganako atsekabe ta miñarren; aren izena, o arrotz!, bildur naz esaten, emen ez daukadan bitartean; maite-maite ninduan, eta nigazko ardura

aunditan bizi zan aren biotza, eta nik, urrin dagoan arren, biotzeko anaia deritxot.

160 Odis jainkoti eroapentsuak esan eutson orduan:

161 Odis.—O adiskide! Dana ukatu daroazun ezker, a ez dala itzuliko esanez, eta zu guztiz siñisgogor bait zaukadaz, ez bakarrik Odis etorriko dala bein ta barriz esan, baita zinez ziurtu be egingo dautzut. Albiste onen barri onagaitik, jantzi nagizu alkondara ta soin-gaiñeko bategaz, jantzi bikaiñiakaz noski, a bere jauregira eldu ordukoxe; aurretik ba ez neuke ezertxo be artuko, neure burua bear-izan gorrian dakust baiña. Hade'ko atea baizen iguingarri yat, ez-eukiari amor-egiñik, guzurak saltzen dabezana. Beitez lenengo ziñaldari Zeus jainkoen artean eta gero jaritxi nazan Odis akats bagearen sukalde ta mai atoskorra, bai, guztia diñodan lez beteko danaren testigu: Odis ona etorriko urte onetan bertan; gagozan illebete au amaitu ta bestea asterakoan, bere etxera biurtuko da, eta aren emaztea ta seme gurena irain-azten dabezanai aspertuko yake.

176 Eta zuk, Eumeo txarrizain orrek, onela erantzun zeuntson:

177 Eumeo.—O agure! Ez, ez dot artu dodan barriagaitik ezer ordaindu bearrik izango, ezta Odis be ez da bere etxera biurtuko; baiña edan nare-nare, autu-aria alda dagigun eta ez eidazu gai ori gogora ekar; samietan jarten yat, ba, barrua neure jaun agurgarriaren izena entzunaz bakar-bakarrik. Egiañ ezpalitz lez bego ziña, ta betorkit aurrera Odis, nik opa neukean lez; baita Penelope, Laerte zarra ta Telemako, jainkoen kidekoa. Aur au dala-ta nago orain etenbako negarrean, Odis'ek sortu eban Telemako'gaitik: jainkotasunak larrosapinpiña bailitzan azi eben ezker, urteak joan urteak etorri, uste neban, gizasemeen artean etzala bere aita baiño gitxiago izango, bere soin-itxura ta jas-zoramenez eder-ederretsia baiño; alan be, illezkor edo gizakiren batek leen eukan zentzun ederra gaiñazpikatu dautsolako edo, Pilos jainkotira joan da bere aitaren barribilla, ta itzuliz datorrenerako sare ta iruzurrak gertatzen diardue senargei ospatsuak, jainkoen kideko dan Arkesi'ren jatorria aintza bage Itaka'tik ostendu dedin. Baiña laga dagiogun, naiz arrapatua izan, naiz iges-egitea lortu, Kronida'k luzatu daian aren gaiñ bere besoa. Ea, zar!, esaidazuz zeure kezka; esaidazu, bai, gai oneri buruz dakizuna, nik be jakin dagidan: Nor zaitut eta zein eskualdetik zatorkidaz? Nun daukazuz zeure

uria ta gurasoak? Zelako ontzian eldu zara onaiño? Zelan ekarri zinduezan mariñelak Itaka'ra? Nortzuk dirala, uste ete dabe? Ez dot ba oiñez etorri zareanik uste.

203 Odis asmotsuak jardetsi:

204 Odis.—Guzti oni buruz barri zeatzak emongo dau-tzudaz. Jatekoa ta ardao leuna luzarorako ba'geunkoz, eta en-parauak lanera doazan bitartean gu borda onetan orritsak ospa-tzen geratuko ba'gintzaz, ez litzakit errez izango, jainkoak olan naita, nire gogoak jasan dabezan samintasun guztiak, urte guz-tia ortan eginda be, zuri iragartea.

210 «Jatorriz, Kreta nasaikoa nozu, nire aita antxe izan zan, ba, aundiki aberatsa. Beste seme asko be jaio yakoza, jauregian eziak izanik, danak legezkoak, bere emaztearenak, baiña ni aren oa-kide izan zan emakume erosi batek mundura-tu nindun; baiña Kastor Hilakida'k bere legezko semeai baizen itzal eta begirune aundia erakutsi eustan beti, eta nik aren ki-mutikotzat euki dot beti neure burua. Kretatarrak jainko bat bailitzan omendu izan eben beti, zorientsu, aberats eta seme-alaba ugariduna izan zalako. Balbeak Hade egoitzera eroan ebe-nean, aren seme esku-zabalak euren artean banatu ebezan on-dasunak, nori zer zotz-egiñik, eta niri be zerbait emon eusten, etxe bat izendaturik. Sendi aberatseko emaztea artu neban, neure balioz bakar-bakarrik; ni ez bait nintzan arbuiagarri, ezta gudatean bildurti be. Orain ez daukat ezer, guztia galdua dot eta; alan eta guzti be, galtzua ikusiz laborea ezagutzen, ezbear aundiak austuta naukan arren. Are'k eta Atene'k ausardia ta kemena emon eusteza aurkakoen gizataldeak ondatzeko, eta gizaseme bulartsuagoak aukerata etsaien aurka kalteak asmaurik iruzur-sare batera eroan bear izan nebazanetan, nire biotz aun-diak ez eustan egundo be eriorik begi aurrean ipiñi; bestera, bai, beste iñor baiño lenago burruka-zelairatuaz, neu nintzan ni baiño oin-ariñago etzan arerioa lantza-erpiñez il oi nebana. Orrela jokatu oi neban gudan. Ez yatazan ader solo-lanak, ezta seme argiak azten dabezan etxeko ardurak be; bai, oster, on-tziak euren arraunakaz soilki, erasoaldiak, azkon leunduak eta geziak; gauza goibel izugarriak askorentzat eta gogoko niretzat, jainkoaren batek griña ori sartu bai eustan; guztiok ez dogu, ba, egiñen berberetan poza artu oi. Akeutarrak Troia'n oiñak jarri baiño len, bederatzi alditan zuzendu nitun nik gizonak eta ibilli bizkorreko ontziak erbestetar jentearen aurka, ta zer guz-

tiak eskuratu oi eustezen ugari be ugari. Areitatik neuretzat ziran atsegiñen yatazanak, beste asko be gero zotzegiñik ziran niretzat; edu orretan, nire etxea azkar azirik, altsua ta adei-lege aundikoa izan nintzan kretatarren artean. Baiña Zeus urrin-ikusleak ateraldi gogaikarria, ainbat gizaki gureni belaunak ausi eutsezanekoa, erabagi ta gertatu ebanean, ni ta Idomeneu argi-argia, Ilion'era joiazan ontzietako buruzagi izentatu ginduezan, eta errian entzute txarra ez artzegaitik, ezin ziran geuntson eskari orri uko egin. An gudukatu gendun akeutarrok bederatzi urtetan, eta amargarrenean, guk Priamo'ren uria suntsitu ostean, geure etxeetarako bidea artu genduan ontzietan; baiña jainko batek sakabanatu zituan akeutarrak. Eta Zeus ardura-tsuak gatxak asmatu ebazan zoritzarreko onen aurka, illebe-tean bakar-bakarrik neure seme-alabakaz, neure legezko emaz-teaz eta etxaldeko ondasunakaz poz-azi nintzan onen aurka; ondoren, bada, barruak ziri egin eustan Ejipto'rantza itxas egiteko, eta ontziak egokiro gertautakoan, orrelaxe egin neban jainkoen kideko neure lagunakaz. Bederatzi ontzi antolatu nitun, eta berealakoan alkartu zan bear neban gizoztea.

261 «Sei egun emon ebezan nire lagun zintzoak janke-tak ospatzen, eta neuk aukeratu neutsezan ainbat oparigai oparitarako ta euren jatorduetako. Zazpigarrenean, ontzietara igon eta, Kreta zabaletik abiaturik, txit eroso ibilli giñan Borea onezko ta gogorraren babespean, ur-tiraiñak eroanak ba'gintzaz lez, errez ta gozatsu. Ontzietatik batek be ez eban kalte-rik izan, eta danok giñoazan bizirik eta onik, aizeak eta lema-zaiñak eroiezan eta. Bost egunen buruan Ejipto ibaira, tirain ederrekora, eldu gintzazan; emen geratu nitun izontzi maku-rrak. Orduan, lagun zintzoai ontziak zaintzen geratzeko agin-du ondoren, begiraleak bialdu nebanan toki autakoetara, eskualdea arakatu egien. Baiña niretararak, euren barruko sen ozar urtenai aria emonaz, ejiptotarren solo bikaiñak ondatzen asi ziran; eta eurekaz eroiezan emakumeai eta gizonezkoai eriotza emonik. Orren zurrumurrua laster eldu zan uriraiño. Bertako biztanleak, garrasi ta deadarrak entzunaz, egunsenti-rantza etorri yakuzan; zelaia oiñezkoz, zaldiz ta borontze diz-ditsuz bete zan; oiñaztarria pozik darabilen Zeus'ek, iges kaltekorra bialdu eutsen nire lagunai; eta gerozkoan, une areta-tik, iñok be ez eban gogor egiteko adorerik, gaitzak nun-nai-tik esitzen ginduezan eta. An il euskuezan borontze zorrotzez

ainbat eta ainbat gizaki, eta beste batzuk bizirik eroan ebezan uritarren onerako lan gogorrak burutu egiezan. Niri Zeus'ek berak jarri eustan gogoan erabagi au (ai, orduan il ba'nintz eta nire adua antxe, Ejipto'n, bete ba'litz, zoritxarrak bada geroztik be larri artu bear ninduan): orduan bertan, buru-oskol ondo landua erantzi, ta besogaiñetatik ezkutua kendurik, eskuetatik urrin bota lantzea ta erregearen zaldietara zuzendu nintzan, eta belaunak besarkatu neutsozan oni, eurretan mun-egiñik. Erregeak babestu ta gaizkatu nindun; be-
 ra joian burdira igon-azorik, bada, bere etxera eroan nindun, begi biak negar malkotan nebazalarik. Askok eraso eusten euren lizarrezko lantzakaz, ni il gura-ta, guztiz suminduta egozalako; baiña ak bazter-azo ebazan, Zeus arrotzariaren sudur-
 uxtuaren bildurrez, au bada oi ez bezela asarretzen dana badakigu egiñen txarrakaitik. Zazpi urte egin nituan arenean eta aberastasun ugariak batu nebazan ejiptotarren artean, zer-
 bait bertako edozeiñek emon oi eustan eta. Baiña, zortzigarrena eldu zanean, feniziar guzurti maltzur bat etorri yatan, beste gizaseme batzui be ainbat kalte egindakoa; eta, asmo-
 tsua zalako ni be berera jarririk, berak etxea ta ondasunak eukazan Fenizia'ra eroan nindun. Urte osoa egin neban are-
 nean; eta urtea eta beronen illebete ta egunak bete ta urte-
 aroak gertatu ziranekoxe, beste azpikeri batzuk eio ta Libia'ra eroan nindun bere itxas-ontzi zearkarian, agiri zanez bere sal-
 erosgaiak eroaten lagundu nengion; baiña, egi-egiaz, salneurri jasoan an saldu nai izan nindulako izan zan. Ara jarraitu bear izan neutsan, zer-edo-zeren susmoa ba neban arren, eta aren ontzira igon neban. Au ba-joian ur zabalean zear, Kreta'tik ur-
 samar, Borea onezko ta ederrak eraginda; Zeus'ek, bitartean, ontziaren ondamena zelan burutu, gogoan erabillen.

315 «Kreta itxi ta lurrik iñundik iñora be ikusten etzala, zerua ta itxasoa soilki baiño, Zeus'ek laiño moltzo illun-illuna jarri euskun ontziaren buru-biran, bertatik illundu zan azpikal-
 de guztia, baita ostotsa sorturik oiñaztarri bat bota eban gure ontzira, bat-batean: onek dardara egin eban, Zeus'en oiñaztarriak jo ebanean, kirats-sundaz guztia beterik; eta itxasora jausi ziran nire gizonak. Uin-bagak eroiezan ontzi baltzaren ingurumari, belatxingak iduri; eta jainko batek ez eutsen laga sorterrira biurtzen. Niri, alan be, atsekabez nengoala ta guzti, Zeus'ek berak jaurti eustan eskuetara branka urdiñezko ontziaren masta

luze-luzea, orduan be ezbearretik iges-egin nengian. Ari oraturik, bederatzi egunez izan nintzan aize kaltegarrien jostailu; eta amargarrenean, gau baltz-baltzean, olatu eskergak jaurti nindun tesprotarren lurrera. An, Fidon gizurenak, tesprotarren bakaldunak, oso txeratsu artu ninduan; antxe aurkeztu yatan, ni nengoan lekuan, aren semea, jaso ninduan bere eskuz eta aitaren egoitzera zuzendu nindun, otz-nekez abailduta nengoalarik, eta jantzi nengizan alkondara bat eta soin-gaiñeko bat emon eustazan.

335 «Odis'eri buruz mintzatu yatazan bertan: erregeak esan eustanez, arrera txeratsua egin eutsoen, eta laster itzuliko zan bere asaben lurraldera; antxe erakutsi eustazan Odis'ek batu ebazan aberastasun guztiak, borontze, urre ta burdin landua, gizon bat eta beronen ondorengoak amargarren belaunaldiraño alikatzeko lain ziran aberastasunak ain zuzen be: errege aren jauregian, ainbat bitxi ta edergarri eukazan euki be! Gaiñeratu eutsonez, Odis Dodona'n aurkitzen zan arte jasoagandik Zeus'en naia jakiten ara joanda, aspaldi danik alde-egiña zan Itaka lurralde aberatsera, agirian edo-ta ixil-ostuka itzultzea egokiago zan jakitera noski. Eta neure aurrean zin-egin eban, bere etxean ixurketak eskiñiaz, ontzia itxasora botata eukiela ta lagunak gertu egozala bere asaben lurrera eroateko. Baiña aurretik agur egin eustan niri, garitan ugaria dan Duliki'ra joian mariñel-ontzi bat alanbearrez an agertu zalako. Oso arduratsu eroan nenguela, esan eutsen, Akasto erregeanera; arei, orraitiaño, eder izan yake erabagi gaizto bat artzea, nire gaiñera oindiño zoritxar eta ezbear aundiagoak jausi eitezan. Ontzi itxas-zearkalaria ur-ertzetik urrin egoala, niretzat jopu-eguna eldu yatala erabagi eben; eta, aldean neroiazan alkondara ta soin-gaiñekoa erantzirik, dandar eta alkondara errukarriok jantzi eustezan, zuloz beterikoak, zeure begiakaz dakusazun oneik. Arrastian, urrin ikusten dan Itaka'ko zelaietara eldu gintzazan; eldukeran, loki biurriaz lotu ninduen gogor be gogor tosta askodun ontziari, eta jarraian lurreraturik, aparia egin eben ur-ertzean. Baiña jainkoak eurak askatu eustezan loturik neukien lokarriak; eta orduan, nik dendelak buruan biribilatuaz, endaitz leunetik txirrist egin, itxasora bularra emon, esku biakaz igeri egin, eta laster aurkitu nintzen areikandik urrin, areik ez oratzeko eran. Itxasotik urten arte joritsu oian bat dagoan lekura, ta lurrean etzunda geratu nintzan; areik larri ta kezkaz

ebiltzan irabioka, intziri sakonak egiñik, baiña azkenez alperrikotzat etsi yaken nire billa ibiltea, ta ontzi makurrera biurtu ziran; jainkoak errez estal-azi ninduen eta gizaki zuur baten bordara eroan, nire bizia luzeagoa izan dedin nai dau-ta aduak.

375 Eta zuk, Eumeo txarrizain orrek, onan erantzun zeustan:

376 Eumeo.—A!, ostatutarretatik zori gaiztokoena! Barua erruki-azo daustazu ain zeatz esanik jasan izan dozuna ta andik ona ibillia. Baiña ez dot uste egoki zanez itz-egin dozunik Odis'i dagokionez, ezta ez nozu zurituko zeure itzakaz. Zek beartzen ete zaitu, zareana izanik, alperrik gururretik ebiltzen? Ba-dakit ondo be neure jaunaren itzuliaz zer egin; jainkotasunai gogaikarri izan yaken naitaez, ak teukrotarren artean bizia amaitzerik gura izan ez ebenean, ezta euren adiskideen besoetan be guda amaitu zanean; orduan ba akeutar guztiak obi eder bat jaso izango eutsoen, euren semearentzat aintza azkenbakoa jaritsirik. Galdua dogu orain aomen barik, Harpia'k eroana. Baina ni baztertuta bizi nozu, neure txarrien ondoan, eta urira joan oi naz Penelope zurrak dei egiten daustanean bakar-bakarrik, nun-edo nundik albisteren bat ekarri oi dautsoenean: angoak etorri-barri danaren inguruan jarririk, milla itaun egin darotsoez, bai erregearen urrin-egunakaz atsekabe diranak, eta baita orregaitik poztu oi diranak be, aren ondasunak apen barik irunsten dabez eta; baina niri ez yat gogoko orretzaz ezer arakatu ez itaunik egitea, etolar gizon batek bere itzakaz ziria sartu eustanetik; au bada, gizon-ilketa bat egin ebalako, errialde askoz ibilli zan ara ta ona, ta azkenez nire bordara eldu zan, eta nik oso arrera ona egiñez artu neban. Odis Kretan ikusi ebala esan eustan, Idomeneu'ren ondoan, ekatxak bere itxasontzietan egin ebezan kalteak atontzen iñardualarik; eta udarantza edo udagoienerantza elduko zala esan eban ogasun askogaz, eta jainkoen kideko ziran lagunakaz batera. Eta zuk'ozaar!, ainbat jasandako orrek, jainko batek ekarri zaitun ezkerro nire etxera, ez egizu nai izan maltzurkeriakaz poztu edo-ta niri palagu egin nai izan; ez dautzut ba origaitik lotsa geiago erakulsiko, ezta geiago maite izan be, Zeus arrotzariari dautso-dan bildurrarren eta damostazun errukiagaitik baiño.

409 Odis asmotsuak erantzun:

410 Odis.—Siñisgogor da, egiazki, zuk bular barru daroazun biotza, ziñez be lortu ez dodanean zuk nigan uste ona iza-

tea, ezta zuk esan neutzuna. Baiña, ea, dagigun itunben bat; eta gure gaiñetik beitez testigu euren bizilekua Olinpo'n daben jainkoak. Zure jauna etxe ontara biurtu ba'ledi, alkondara bat eta soin-gaiñeko bat emongo daustazuz neure gorputza estaldu dagidan, eta ni opa dodan Duliki'ra bialduko nozu; eta esan dautzudan lez etorri ez ba letor, axatu eizuz nire aurka zeure morroiak, eta amil naguela arkaitz jasotik beera, eskeko enparauak egundo iñoizkotan atzipetu ez zagiazen.

421 Txarrizain jainkotiak jardetsi:

422 Eumeo.—O arrotz! Entzute ona ta eritxi ohea jaritsiko neuke gizonen artean orain eta aurrerantzean, neure txabolara ekarri ta arrotz-legearen doeak aurkeztu ondoren, zuri bizia kentzera ba'niñoia! Zelan otoitz egingo neuskio Zeus Kronida'ri! Baiña apaitarako ordua dogu: lagunak arin ba'letoz, txabola barruan apari atsegingarria gertatu daigun.

430 Edu onetakoa zan arein autua. Ontan, urreratu ziran txarriak euren jagoleakaz, eta makerak euren tokietan itxi ebezan, lo-egin egien; olako kurrinka azkenbako bat entzun zan txarriak euren okulletan egokitzen ziralarik. Txarrizain jainkotiak orduan agindu au emon eutsen bere lagunai:

436 Eumeo.—Ekar eidazue txarrietatik onena urriñetik etorri yakun arrotz onen omenez il dagigun eta geuri be onurakor izan dakigun, aspaldi danik bada ortz zuridun txarriakaitik nekatu oi gara ta beste batzuk iruntsi daroez bape kezka berik gure izerdien frutua.

442 Onela esanaz, egurra moztu eban borontze erruki bageaz, urdezaiñak bost urteko txarri guztiz lodi bat sukalde ondora ekarren bitartean; txarrizaiña, onbera zan-eta, etzan aztu illezkorrakaz: asikiñak eskiñi eutsezan ortz zuridun txarriaren buruko zurda batzuk sutara jaurtirik; eta bidenabar jainko guztiai eskatu eutsen Odis zurra itzuli zedilla bere etxera. Gero be-soa jatorik, egurra moztean itxitako arte-enbor bategaz txarria zauritu eban; lurrera jausi zan arnas barik. Eurak narrua kendu eutsoen, sutan erre ta bertatik zatitan banandu. Txarrizaiñak, aberearen soin-atal bakotzeko zati bat arturik, zati gordiñak koipe joritan nastau ta, urun zuriz txipristinduaz, sutara bota ebazan. Enparaua zati txikiagoetan banandu eben, eta, burrunntzi puntetan sarturik, arduraz erre ebezan eta, azkenez, sutatik atera ondoren, danak batera mai gaiñean ipiñi zituen. Ja-

gi zan txarrizaiña zatik egiteko, eta —onen gogoia zuzen-zale zan egiazki—, txatalak zeatuz, zazpi pusketa eratu zituan: bat Ninoa ta Maia'ren seme Hermes'i eskiñi eutson, zin-aginduak be berori egiñaz, beste seirak bazkaldarren artean zatiturik; ortz zuridun txarriaren solomokia Odis'erentzat izan zan, eta omen onek, jakiña, benetan poztazi eban ugazabaren biotza. Bat-batean Odis asmotsuak onan itz-egin eutson:

466 **Odis.**—Neuretzat baizen maitagarri zakioz, o Eumeo!, Zeus aitari; nagoan lez nagoalarik, emoi bikaiñez aundietsi narozu-ta!

469 Eta zuk, Eumeo txarrizain, onan erantzun zeuntson:

470 **Eumeo.**—Jan egizu, arrotzetatik doakabeen orrek, eta ar poza aurrean daukazun orrez; jainkotasunak, bada, au emongo dautzu ta bestea ukatu, berari atsegiñen dagokionez, guztialtsua da-ta.

474 Au esanaz, jainko betierekoai eskiñi eutsezan asikiñak, eta, ardao baltza isuriaz, bere aragi-pusketaren ondoan jarrita egoan Odis, uri-suntsitzaillearen eskuetan ipiñi eban txola. Ogia Mesauli'k banatu eutsen; jagole au, txarrizaiñak berak erosia zan, bere ugazaba urrin zala, ez bere ugazabandira ez Laerte zarraren laguntza barik, bere ondasun berekiko tafitar batzuei erositakoa. Guztiak sartu eben eskua eukiezan janarietan. Eta jan-edanez ase-ala, Mesauli'k batu zituan ogi-txatalak, eta eurak, ogiz ta aragiz asetuak, ogera joan ziran geiago luzatu bage.

485 Gau txarra, illargi bagea, etorri yakun gaiñera; Zeus'ek aspertu barik euriari ekin eutson, y Zefir euritsuak tai bage putz, indartsu ta asarre. Eta Odis'ek era onetan itz-egin eban, txarrizaiña zirikatuz, soin-gaiñekoa berari emoteko kentzen ete eban, edo-ta, beragaz ardura orren aundia eban ezkerro, beste laguneren bati agintzen ete eutsan orrela egiteko.

491 **Odis.**—Entzun eidazue orain, Eumeo ta lagun enparauak! Itz batzuk esan bear ditut neure burua goretsiz, ardao nastatzailleak ortara daragist eta; onek bada zentzundunena be barreka ta kantari jarri oi dau, dantzara daroa ta baita ixillik euki bear leukezan gauzak iragartera be. Baiña, solasari eldu dautsodan ezkerro, ez naz ixilduko esateko daukodana adierazo arte. Ai, ba'giña Troia'ko arresi aurrean, lendanetik eraturiko zelata-marroa zuzentzen genduanean gintzazan

baizen gazte ta indartsu! Odis eta Atrida Menelau ziran orduko buruzagi, eta ni niñoian irugarren buruzagi lez, eurak agindu eusten eta. Urira ta orma jasoaren ondora elduaz bat, sasiarte trinko batzuetan etzun giñean, zingira bateko kañabera artean, ostoa azpietan kukurio jarririk. Gau txarra, izoztua izan zan; Borea'k arnas egian, goitik etorren edur zee, leia baizen otza, ezkuta biran izoztela gogorturik. Besteak, alkondara ta soin-gaiñekoak eukezanak, lo egozan nare-nare bizkar-gaiñak eskutakaz estalduaz; baiña nik, abiatzerakoan, zorakeri au egin neban: soin-gaiñekoa neure lagunai emon neutsen, ez bait neban uste ainbesterañoko otzik egingo ebanik, eta ezkutaz eta bular-babeski eder bategaz bakar-bakarrik etorri nintzakin. Baiña, gaua bere azken arenera eldu ta izarrak beerantzaz asi ziranean, Odis ikutu neban neure ukondo, ur-ur bai egoan, eta ots-otsean erantzun eustan; onela mintzatu nakion: «Laerte'ren seme, Zeus'en leiñuko! Odis, maltzurkerietan jori! Onezkero ez nozue zenbatuko bizidunen artean, otzak azpiratu bear nau-ta. Ez daukat soin-gaiñekorik. Jainkoren batek adarra jo eustan, alkondaraz bakarrik abiatu nintzanean, eta orain ez dot biderik aurkitzen bizirik urteteko». Onela esan neutson. Laster asmatu eban ak igespide bat, burrukan baizen asmotsua zan bada olako gauzetan; eta, aopeka itz egiñik, esan eustan: «Ago ixillik, eure akeutarren batek olakorik entzun ez dagikan». Mintzatu zan; eta, ukondoan zutikatirik, burua jaso ta onela asi zan eleketan: «Entzun eidazue, adiskideok! Jainkozko amesa izan dot lotan nengoala. Ontzietatik urrun gagozan ezkerok, beioa bateren bat Atrida Agamenon, giza-artzaiñari, ontzietatik gudari geiago bialduko ete dauskuzan, esatera». Ola esan eban; eta Toante, Andremon'en semeak, bat-batean jagi, purpurazko soin-gaiñekoa jaurti ta ariñeketa baten joan zan ontziak egozan lekurantza. Aren jantzian batu ta pozik lotara nintzan, eta bingoan agertu zan urrezko aulkidun Egu-antza. Orduan baizen gazte bai nintz eta orduan baizen kementsu nire gorputza, okullu onetako txarizaiñen batek bada bere soin-gaiñekoa emongo leuskit, adiskide zurrian edo-ta adoretzu bati leuskion itzal eta begirunez; orain, alan be, erdeñagarri ta matxar nakie nire soñia iantzi zirtzillak estaldua dakuselako.

538 Eta zuk, Eumeo txarrizain orrek, onan jardetsi zeutson:

539 Eumeo.—O agure! Egin dauskuzun kontaketa au esankizun bakoa dozu, ez dozu ezer esan alperreko danik, ezta egoki ez danik be: orixegaitik ez yatzu peituko ez jantzi-rik ez beste ezertxo be, bidera urtenik edozein eskeko doakabek eskatu ta gugandik jaretsi bear dauanik; baiña, egunduala, zeure dandar-piltzarrok astinduko dozuz ostera be, emen ez daukagu ba aldatzeko alkondara ta soin-gaiñekorik, bako-txak berea aldean daroana besterik. Eta Odis'en seme laztana datorkenean, arek emongo dautzu alkondara bat eta soin-gaiñeko bat, jantzi dagizuzan, eta zeure biotzak eta kemenak nai daben lekura eroango zaitu.

549 Itz oneik ebagi ostean, jagi, sutondoan arrotzarentzat oge bat antolatu ta ardi ta auntzen narruz bete eban. Odis bertan etzun zan luze-luze ta Eumeo'k, ekaitz gogorren batek jo oi ebanean aldatzeko beti beragaz eroian soin-gaiñeko zabal lodia gaiñetik zabal-azi eutson.

554 Onela lotaratu zan Odis, eta beronen aldamenetan artzain gazteak; txarrizaiñak, alan be, ez eban an bere etzangua euki nai izan, eta txarri tegietan urrin lo egin, bere jagole-tresnak artu ta urteteko gertau baiño; eta Odis'ek sekulako poza artu eban, bera urruti zala be zelako arduraz zaintzen eutsozan bere-bereak zituan ondasunak ikusiaz. Ortarako Eumeo'k ezpata zorrotza esegi eban lenengo bere sorbaldatik; gero beroki lodi bat jantzi, aizearen aurkako, auntz aundi ta ondo gizendu baten narrua artu; eta, azkenez, azkon zorrotz bat eskuratu eban txakur eta gizonakandik bere burua zaintzeko. Eta arkaitz garai baten zapal-unera joan zan etzutera, antxe bai egoan lo ortz zuridun txarria, Borea'ren babesean.

XV KANTUA

Telemako, Eumeo'ren bordara eltzen da

Tarte onetan, Palas Atene Lakedemoni zabalera zuzendu zan Odis biotz-aundiaren seme argiari adimenean itzuli-gogaia sartu ta bere egoitzera biurtu eiten indarra emoteko. Telemako ta Nestor'en seme gurena Menelau aintzatsuaren etxeko aturrean aurkitu zitun etzunda: Nestor-semea lo gozoak eukan azpiratua; baiña Telemako'z etziran oindiño lo-gozotasunak jabetu, gau illezkorrez bada bere aitak izan zeitekean zoriaren ardureak ez eutson lokartzen izten. Eta, aren aldameanean geldituaz, Atene'k, ontz-bigidunak esan eutson:

12 **Atene.**—Telemako! Ez yatzu egoki etxetik urrun berandukor egitea, bertan ainbeste ondasun eta gizon aren buruarroak itxi dozuzan ezkerro: zure onibarrak bear bada banandu ta jan ez dagiezan, eta gero alperrekoa izango litzakizu egin dozun joan-etorria. Eska egiozu Menelau'ri arren bai arren eta alik ariñen, itxi daizula joaten, oindiño be jauregian aurkitu daikezun zeure ama gurena; bere aitak eta nebak ba ezkondu daitela diñotse Eurimako'rekin, au bai doa aurrelari senargei guztien artean esku-erakutsiak eskinka, opaturiko ezkonsaria be geiturik: zuk nai ez-ta be, dagokizun bitxiren bat egoitzetik eroan ez daizuen. Ba-dakizu ze zozo darabilen emakumeak bere barnean: emaztetzat artu dauanaren etxea goigoiraiño jaso nai dau; eta ez lenengo seme-alabak, ez ikuge alkartu yakon senar illa, ez ditu iñoiz gogoratzen, ezta eura-kaitik itandu be. Baiña zuk, ara biurturik, emon zeurea dozunaren ardurea onenentzat daukazun neskameari, jainkotasunak ezkontide aundiki bat billatzen dautzuen artean. Beste gauza bat be esango dautzut, zeure biotzean jarriko dozuna. Itaka ta Samos malkartsuaren artean dagon medar-unean sareak ipiñi dabez senargaietatik argienak, zure itzulpenaren zain jarri-rik; zeure gurasoen lurrera biurtu-ala il egin nai zaitue-ta; bai-